

О а у л о К о ә л ь О

А л х и м и к

Давид Коэльо

Алхимик

УДК 821.134.3
ББК 84(70Бр)
К76

Малюнки В. Єрко

К76 Коельо Пауло
Алхімік
Перекл. з рос. — К.: «Софія», 2005. — 224 с.

ISBN 966-8075-55-2

Обов'язок у людини всього один: сповнити свою Судьбу до кінця.

Кожна людина, поки вона молода, знає свою Судьбу. В цю пору життя зрозуміле і все в ньому можливе. Людина не боїться мріяти й прагнути до того, що їй хотілось би робити. Але йде час, і таємна сила починає переконувати людину, що здійснити ту Судьбу неможливо.

Ця сила здається недоброю, але насправді вона показує людині, як треба втілювати свою Судьбу. Вона готує до цього дух і волю людини. На нашій планеті існує одна велика істина: незалежно від того, хто ти є і що тут робиш, ти досягнеш того, чого щиро бажаєш, бо твоє бажання зароджується в душі Всесвіту. То оце й є твоє призначення на Землі.

УДК 821.134.3
ББК 84(70Бр)

ISBN 966-8075-55-2

© Paulo Coelho, 1988
© «Софія», 2005

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
ПРОЛОГ.....	14
ЧАСТИНА ПЕРША.....	17
ЧАСТИНА ДРУГА.....	79
ЕПІЛОГ.....	219

ПЕРЕДМОВА

Маю за обов'язок попередити читача, що «Алхімік» — книжка символічна і цим відрізняється від «Щоденника мага», де не було жодної вигадки.

Одинадцять літ життя поклав я на вивчення алхімії. Одна лише надія перетворити будь-який метал у золото або знайти Еліксир Безсмертя — достатня спокуса для кожного, хто робить перші кроки в магії. Найбільше, зізнаюся, полонив мою уяву еліксир, бо доки я не усвідомив і не відчув глибінь Бога, сама думка про те, що колись усьому назавжди прийде кінець, здавалася нестерпною. Тому-то, коли провідав я, що можна сотворити напій, здатний на многії літа продовжити наше земне буття, то й вирішив безповоротно присвятити себе виготовленню того зілля.

Був початок 70-х — тоді ще тільки наближалися глибокі перетворення, час великих відкриттів у сфері окультних наук. Достеменно як один із героїв цього твору, я тратив усі свої нужденні гроші на закордонні книжки з алхімії, а весь свій час — на вивчення їхньої складної символічної мови. В Ріо-де-Жанейро мені поталанило розшукати кількох учених, які серйозно працювали над Великим Тво-

рінням, та від зустрічі зі мною вони ухилились. А ще познайомився я з тією публікою, що йменує себе алхіміками: так, вони мають відповідні лабораторії й готові відкрити таємниці своєї штуки — але, звичайно ж, за скажені гроші. Пізніше я переконався, що насправді вони ні вуха ні рила не тямлять у тому, що вважають своєю парафією.

Марними були що моє завзяття, що моя ре-
тельність. Не вдавалося жодне з тих див, що про
них своєю чудернацькою мовою бубоніли підруч-
ники з алхімії, де аж в очах рябіло від символів —
сонеч, місяців, драконів та левів. І не покидало
чуття, що не туди йду, — бо навіть сама по собі
символічна мова відкриває безмежний простір для
хибних тлумачень. І ось 1973 року, зневірившись
у власних студіюваннях, що не посунули мене ні на
крок, я допустився вкрай легковажного вчинку.
Управління освіти штату Мату-Гроссу запросило
мене вести заняття з театрального мистецтва — чи
ж не нагода поставити в студентському театрі спек-
такль на тему Смарагдової Скрижалі, та ще за
участю моїх учнів! Мені це не минулося; подібні
експерименти та ще деякі мої спроби самостверд-
ження на хисткому ґрунті магії закінчилися логіч-
но — я на власній шкурі переконався в справедли-
вості прислів'я: «З чужого воза — посеред
дороги».

Наступні шість років усе, що мало бодай якесь
відношення до містики, викликало в мене лише

гірку скептичну посмішку. Внутрішнє самовигнання відкрило мені важливі речі: ми сприймаємо певну істину лише після того, як спершу щиро, всією душею відкинемо її; не варто тікати від долі — все одно не втечеш; Господь питає суворо, але й милість Його безгранична.

1981 року в моє життя увійшов Рама — Вчитель, з яким мені судилося повернутись на свою істинну стежку. Не обмежуючись тими знаннями, які він мені передавав, я знову, на власний страх і ризик, узявся до алхімії. Якось увечері, після виснажливого сеансу телепатії, я запитав Учителя, чому алхіміки послугуються такою складною й туманною мовою.

— Є три різновиди алхіміків, — відповів він. — Одні схильні до невизначеності, бо й самі не володіють своїм предметом. Інші ним володіють, але знають ще й те, що мова алхімії прагне до серця, а не до розсудку.

— А треті? — допитувався я.

— А треті — це ті, що й не чули ніколи про алхімію, але всім своїм життям зуміли відкрити Філософський Камінь.

Після цього мій Учитель — він належав до другого різновиду — вирішив давати мені уроки алхімії. Невдовзі я зрозумів, що її символічна мова, яка так мене дратувала й стільки разів збивала з пантелику, — це єдиний спосіб пізнати Душу Сві-

ту, або те, що Юнг назвав колективним несвідомим. Я відкрив Свій Шлях, я відкрив Знаки Бога — ті знаки істини, які мій інтелект раніше відмовлявся приймати через їхню простоту. Я дізнався, що досягнути Великого Творіння призначено не жменьці вибраних, а всьому людству цієї планети. Велике Творіння, звичайно, не завжди з'являється нам у вигляді яйця й пляшечки з рідиною, але кожен із нас, безперечно, спроможний відкрити Душу Світу й заглибитися в неї.

Ось чому «Алхімік» — книжка символічна, і на її сторінках я не тільки розповім усе, що засвоїв у цій царині, але й хочу віддати належне великим письменникам, які зуміли оволодіти Загальною Мовою, — Гемінгвею, Блейку, Борхесу (подібний епізод є в одному з його оповідань, де дія відбувається в середньовічній Персії), Мальбу Тагану та іншим.

Щоб закінчити цю трохи розтягнуту передмову, а також щоб пояснити, кого вважав мій Учитель алхіміками третього типу, перекажу те, що він розповів мені якось у лабораторії.

Колись Пречиста Діва з маленьким Христом на руках спустилася на землю й відвідала одну чернечу обитель. Переповнені гордістю ченці вилаштувалися в чергу: кожен підходив до Богоматері і на її честь показував своє вміння — той читав власні вірші, інший демонстрував глибоке знання Біблії, ще один перелічив імена всіх святих. І так уся

братія, мірою сил і обдарувань своїх, вшановувала Діву й малого Ісуса.

Останнім був смиренний та вбогий духом ченчик, що не вмів навіть тексти Святого Письма напам'ять читати. Батьки його були неписьменні мандрівні циркачі та тільки й навчили сина, що жонглювати кульками й показувати нехитрі фокуси.

Коли до нього дійшла черга, ченці вирішили було припинити церемонію, бо навряд чи цей злидень спроможеться щось сказати Пречистій Діві, а зганьбити всю обитель — зганьбить. Але хлопець усією душею почував жагучу потребу передати Діві й Дитяті якусь частинку себе.

І ось, соромлячись під докірливими поглядами братії, він дістав із кишені кілька апельсинів і заходився підкидати їх та ловити, тобто робити те єдине, що вмів, — жонглювати.

І тільки в цю хвилину на вустах Ісуса з'явилася усмішка, і Він радісно заплескав у долоні. І тільки бідному циркачеві простягнула Пречиста Діва свого сина й довірила потримати Його на руках.

Автор

Присвячується Ж.

— *Алхімікові,
що спізнав таїну Великого Творіння.*

І сталось, коли вони йшли, Він прийшов до одного села. Одна ж жінка, Марта їй на ім'я, прийняла Його в дім свій.

Була ж в неї сестра, що звалась Марія; вона сіла в ногах у Ісуса та й слухала слова Його.

А Марта великою послугою клопоталась, а спинившись, сказала: «Господи, чи байдуже Тобі, що на мене саму полишила служити сестра моя? Скажи ж їй, щоб мені помогла».

Господь же промовив у відповідь їй: «Марто, Марто, турбуєшся й журишся ти про багато чого, а потрібне одне. Марія ж обрала найкращу частку, яка не відбереться від неї».

Лк 10: 38–42

ПРОЛОГ

Алхімік узяв до рук книгу, яку приніс хтось із мандрівників. Книга була без обкладинки, але ім'я автора він знайшов — Оскар Уайльд — і, гортаючи сторінки, зупинився на оповіданні про Нарциса.

Алхімік знав міф про красеня-юнака, що від ранку до ночі милувався на своє відображення в річці та так задивився, що врешті впав у воду і втонув. А на березі тієї річки виросла квітка, яку назвали його іменем.

Але Оскар Уайльд переповів цю легенду інакше.

«Коли Нарцис загинув, дріади — лісові нимфи — помітили, що вода в річці стала солоною від сліз.

— Чом ти плачеш? — запитали дріади.

— Я оплакую Нарциса, — відказала річка.

— Ми розуміємо тебе, — сказали дріади. — Ми завжди бігли за ним слідком, коли він проходив через наш ліс, а ти єдина, хто бачив його красу зблизька.

— А що, він був гарний? — запитала річка.

— Та хто ж краще за тебе може про це знати? — здивувалися лісові німфи. — Хіба не на твоєму березі, схилившись над твоєю водою, проводив він цілі дні?

Річка довго мовчала, а потім відповіла:

— Я плачу за Нарцисом, хоч ніколи не помічала, що він — гарний. Я плачу тому, що кожного разу, коли він приходив на мій берег і схилявся над моїми водами, в глибині його очей відбивалася моя краса».

«Яка прегарна легенда», — подумав Алхімік.

ЧАСТИНА ПЕРША

Юнака звали Сантьяго. Вже починало смеркати, коли він привів своїх овець до покинутої напівзруйнованої церкви. Баня її давно просіла й попровалювалась, а з того місця, де колись була ризниця, виріс величезний сикомор.

Саме тут вирішив заночувати Сантьяго; через похнюплені двері він загнав овець усередину, а щоб отара не вибралась назовні, закрив прохід уламками старих дощок. Вовки тут не водились, але вівці могли так розбрестися, що потім цілий день шукай котрусь із заблуд.

Сантьяго простелив куртку на підлозі, під голову поклав недавно прочитану книжку й ліг спати. Перш ніж заснути, ще подумав, що надалі братиме з собою товщі книжки — і читати буде що, й голову на них зручніше класти. Прокинувся він удосвіта; в проломах між залишками покрівлі згадали зорі.

«От би ще трохи поспати», — подумав Сантьяго.

Йому знову снівсья той самий сон, що й минулого тижня, і знову він не встиг його додивитись.

Він устав із землі, прочистив горло ковтком вина. Взяв свого цїпка й заходився будити овець, хоча майже всі вони прокинулися тої самої миті, коли він розплющив очі: ніби якийсь таємний зв'язок існував між хлопцем і вівцями, з якими вже два роки мандрував він з місця на місце, шукаючи корму й води.

«Так вивчили мене, що всі мої звички знають, — промовив він до себе. — Навіть мій розпорядок дня».

Поміркував про це ще трохи, і йому спало на думку, що, може, воно якраз навпаки: це він за-своїв овечі звички й пристосувався до їхнього розпорядку.

Але деякі вівці вставати не спішили, як не підштовхував їх Сантьяго кінцем цїпка, називаючи кожну на ім'я. Взагалі він був певний, що вівці добре розуміють усе, що він їм каже, а тому іноді вголос читав їм із книжок уривки, які йому особливо сподобалися, або розказував, яке самотнє життя чабана, як мало в ньому радощів, а то ще розповідав новини, почуті в містах і селищах, через які йому траплялося переходити.

Та останнім часом юнак говорив лише про одне — про дівчину, доньку торговця, що жила в тому місті, куди йому належало прийти через чо-

тири дні. Бачив він її єдиний раз, минулого року. Крамар, що торгував сукном і вовною, любив, щоб овець стригли у нього на очах — так певніше. Сантьяго нараяли цю лавку приятелі, от він і пригнав туди овець.

— Хочу продати вовну, — сказав він крамареві.

Біля прилавку товпилися люди, і господар просив вівчаря почекати до обіду. Сантьяго погодився, сів під стіною й дістав із торби книжку.

— От уже не думала, що вівчарі вміють читати, — почувся раптом жіночий голос поруч.

Він підняв очі й побачив дівчину — справжню андалусійку на вигляд: волосся довге, чорне й лискуче, а очі як у маврів, що колись підкорили Іспанію.

— Вівчарям читати немає потреби: вівці навчать краще, ніж будь-яка книжка, — відповів їй Сантьяго.

Слово за слово вони розговорилися, і бесіда тривала цілих дві години. Дівчина розповіла, що вона — крамарева донька, що життя в неї нудне і дні схожі один на один, як краплини води. А Сантьяго розказував про поля Андалусії, про те, що чув у великих містах, через які проліг його шлях. Він радів, що знайшлася йому співрозмовниця — не все ж із вівцями та вівцями говорити.

— А де ти навчився читати? — запитала дівчина.

— Де всі, там і я, — відказав юнак. — У школі.

— То чого ж ти оце, грамоту знаючи, овець пасеш?

Сантьяго не відповів і заговорив про щось інше. Був упевнений, що вона все одно його не зрозуміє. Він далі розказував їй про свої мандри, і її мавританські очі то мружились, то розкривалися широко від здивування. Час линув непомітно, і Сантьяго хотілося, щоб цей день ніколи не скінчився, щоб крамаря не відпускали покупці, а стригти овець довелося днів хоч би й за три. Ніколи раніше не випадало йому відчувати нічого схожого; він уже мріяв залишитися тут назавжди. З цією чорнявою дні не були б такими нудними та однаковими...

Але тут із крамниці вийшов її батько. Він відібрав для стрижки чотири вівці з отари, заплатив, скільки належало, й сказав:

— Приходь за рік.

І ось тепер до призначеної зустрічі залишається всього чотири дні. Юнак радів, а водночас тривожився: а що як дівчина забула його? Скільки тих вівчарів переганяють свої отари через її містечко!

— То й нехай, — сказав він своїм вівцям. — Не велика втрата. Знайдуться дівчата і в інших містах.

Але в глибині душі він знав, що втрата ця йому велика. У чабанів, моряків і мандрівних купців завжди є одне заповітне місто чи село, де живе та, заради якої можна пожертвувати навіть вільними мандрами по світу.

Вже зовсім розвиднилось, і Сантьяго погнав отару в той бік, звідки сходило сонце.

«От добре вівцям, — думав він, — нічого їм не треба вирішувати. Мабуть, тому вони й тиснуться до мене».

Їм нічого взагалі не треба, ото аби вода й трава під ногами. І доки він знає найкращі в Андалусії пасовиська, вівці будуть його ліпшими друзями. Нехай дні не відрізняються один від одного, нехай нескінченно тягнеться час від сходу до заходу сонця, нехай вівці за своє коротке життя не прочитають жодної книжки й не розуміють мови, якою люди в містечках і селах переказують новини одне одному, — вони будуть щасливі, доки їм вистачає води й трави. І за це вони щедро віддають людині свою вовну, своє товариство і — час від часу — своє м'ясо.

«Коли б я зараз перетворився на дикого звіра й заходився вбивати їх одну за одною, вони зрозуміли б, що коїться, лиш після того, як я знищив би більшу частину отари, — розмірковував Сантьяго. — У них більше довіри до мене, ніж до своїх інстинктів. І це тільки тому, що я веду їх туди, де вони знайдуть собі споживок».

Він сам дивувався думкам, які лізуть йому сьогодні в голову. Може тому, що над церквою, де

в ризниці виріс сикомор і де вони перебули ніч, висить прокляття? І сон йому приснився, який він уже колись бачив; а тепер ось розібрала злість на вірних супутниць. Він ковтнув ще вина, що залишилося після вечері, й щільніше закутався в свою куртку. Всього через кілька годин, коли сонце наблизиться до зеніту, зависне така спека, що несила буде гнати овець через пустища. Вся Іспанія в цей час спить. Попустить аж надвечір, а весь день треба тягати на плечах оцю важку куртку. Нічого не поробиш, саме вона рятує від вранішнього холоду.

«Краще бути готовим до витівок погоди», — думав Сантьяго з почуттям вдячності до куртки за те, що вона така товста й тепла. Взагалі, вона має своє призначення, а Сантьяго — своє. Йому в житті призначено мандрувати, і за ці два роки, віддані рівнинам і плоскогір'ям Андалусії, він побував у всіх її містах і селах. Цього разу Сантьяго вже збирався пояснити доньці сукняря, як так трапилося, що простий вівчар та знає грамоту.

А трапилося так, що, поки йому не виповнилося шістнадцяти років, він учився в семінарії. Його батьки мріяли, що він стане священиком — гордістю простої селянської родини. Вони завжди тяжко трудилися, і все лиш задля того, щоб прохарчуватися. Як ті вівці.

В семінарії Сантьяго вивчав латину, іспанську й богослов'я. Але нестримна жадоба пізнання світу,

що мучила його з дитинства, таки пересилила всі спроби пізнання Бога та пильного дослідження гріхів людських. І одного разу, приїхавши до батьків, він набрався сміливості й сказав їм, що не хоче бути священиком. Він хоче мандрувати.

— Сину мій, — сказав йому на це батько, — хто тільки не потрапляв до нашого села. З усього світу заходять сюди люди, шукають чогось нового, але йдуть далі тими самими, що й були. Вони вилазять на гору, щоб побачити замок, і відкривають, що минуле краще, ніж сьогоднішній день. У них буває світле волосся або чорна шкіра, але вони нічим не відрізняються від наших односельців.

— Але ж я не знаю, які замки в тих краях, звідки вони родом, — заперечив Сантьяго батькові.

— Коли ці люди бачать нашу землю й наших жінок, вони кажуть, що хотіли б тут зостатися назавжди, — вів своє батько.

— А я хочу побачити інші землі, подивитися на інших жінок. Дивись, ці люди ніколи не залишаються тут.

— Для мандрів треба багато грошей. А в нас... Хіба що вівчарі наші не сидять на місці.

— То що ж, стану й я вівчарем, — сказав Сантьяго.

Батько нічого не відповів, а на ранок вручив синові гаманця з трьома старовинними золотими:

— Я їх одного разу в полі знайшов. Вважай, з неба впало. Оце купи собі отару овець та й манд-

руй з ними по білому світу — поки не зрозумієш, що наш замок найголовніший, а красунь таких, як у нас, немає ніде.

І коли старий благословляв сина, той по очах його побачив, що, не дивлячись на роки, батькові страшенно кортить у мандри; і дарма намагається він з усіх сил самого себе переконати, ніби немає нічого кращого, як осіле життя, дах над головою та надійний хліб щоденний.

На обрії вже багрянилося небо, а скоро й сонце зійшло. Згадавши батькову настанову, Сантьяго аж повеселішав: скільки замків перебачив він за цей час, а красунь іще більше! Та жодній з них не рівнятися з тією, яку він знову побачить за три дні. У нього є отара овець, і куртка, й книжка, яку завжди можна обміняти на іншу. Головне ж — справдилася його найзаповітніша мрія: він мандрує. А коли йому наскучать рівнини й поля Андалусії, овець можна продати та найнятися матросом. А набридне плавати — теж не біда: він тоді вже надивиться й на чужі міста, й на чужих жінок і знає інші способи бути щасливим.

«Щось не віриться, що в семінарії мені вдалось би знайти Бога», — подумав Сантьяго, задивившись на схід сонця.

Де не бував юнак, він завжди віддавав перевагу незвіданим дорогам. І в старій церкві ще ні разу не ночував, хоч і бував у цих місцях часто. Світ неосяжний і невичерпний, і досить хоча б ненадовго дати вівцям самим обирати дорогу, як на ній, так і чекай, трапиться щось цікаве. Шкода тільки, вівці не розуміють, що самі знаходять нові шляхи, що міняються пасовиська й пори року; в головах їхніх лиш одне — пастись.

«Це ж і ми, мабуть, такі самісінькі, — міркував вівчар. — Ось і я, з тих пір як познайомився з донькою сукняря, жодного разу не подумав про інших жінок».

Хлопець поглянув на небо, зважив — до Тарифи він добереться десь перед обідом. Треба буде там обміняти книжку на іншу, товщу, поповнити вином фляжку, постригтися й побритись, щоб показатися перед дівчиною в найкращому вигляді. Про те, що його міг випередити якийсь інший вівчар, намагався не думати.

«Життя тим і цікаве, що в ньому часом збуваються навіть сни», — подумав Сантьяго, позирнув на небо й додав ходи.

Він згадав, що в Тарифі мешкає одна бабуся, яка вміє розгадувати сни. От нехай вона й пояснить, що означає той сон, що приснився йому вже двічі.

Стара відвела гостя в задню кімнату, відділену від їдальні завісою з різнокольорових пластмасових бус. В кімнаті стояли два стільці, а на стіні висіло зображення Серця Христового.

Вона посадила Сантьяго на стілець, сама сіла навпроти, взяла його за обидві руки й почала не-голосно читати молитву.

Схоже, молитва була циганська. Вівчар часто стрічався з циганами: вони, хоч і не пасуть овець, теж бродять світами. А серед людей ходять поговірки, що цигани живуть шахрайством, що вони продали душу дияволу, що крадуть дітей і роблять їх невольниками в своїх таборах. Сантьяго й сам у дитинстві смертельно боявся, що його вкрадуть цигани, і тепер, коли стара взяла його за руки, той страх у ньому пробудився.

«Але ж тут святе Серце Ісусове», — заспокоював він себе, з усіх сил стримуючи зрадливе тремтіння. Не хотілося, щоб бабця щось помітила. Для певності прочитав подумки «Отче наш».

— Оце то так... — промурмотіла стара, втупившись очима в лінії його руки, та й знову замовкла.

Юнак стривожився ще дужче; дрож передався його рукам, і він поспішно відняв їх.

— Я не за тим прийшов, щоб ти мені по руці ворожила, — сказав він, шкодуючи вже, що взагалі переступив поріг цього дому; заплатити б їй, скільки скаже, та швидше забиратися звідси. Подумаєш, якийсь там сон, що приснився двічі...

— Знаю. Ти прийшов, щоб я тобі твій сон розгадала, — відповіла циганка. — Сни — це мова, якою до нас Господь звертається. Коли це одна з світових мов, то з неї я ще можу перекласти. Коли ж Господь говорить до тебе мовою твоєї душі, то лиш ти один можеш Його зрозуміти. А гроші я з тебе все одно візьму, коли вже ти прийшов за порадою.

«От у халепу вскочив», — подумав Сантьяго, але відступати було нікуди. Та й ризик для вівчаря діло звичне: то вовки на отару нападуть, то посуха вкотиться. Саме ризик і додає його життю при-
смаки.

— Мені двічі снівся один і той самий сон, — сказав він. — Ніби пасу я на лузі овець, і тут з'являється маленький хлопчик, хоче з ними погратися. Я не люблю, коли до моїх овець хтось підходить: вони бояться чужих. Але дітей підпускають до себе, ніякого страху. Не розумію, як вівці можуть узнати вік.

— Ти сон розкажуй, — перебила його стара. — У мене он горщик на вогні. Грошей у тебе не товсто, а мій час дорогий.

— Хлопчик грався, грався з вівцями, — продовжував трохи збентежений Сантьяго, — а тоді враз підхопив мене на руки та й переніс до єгипетських пірамід.

Він помовчав, бо засумнівався, чи знає циганка, що воно за піраміди, але та слухала незворушно.

— До єгипетських пірамід, — повторив він повільно й виразно, — а там мені й каже: «Коли знову сюди потрапиш, то знайдеш оцей скарб». І тільки хотів показати мені, де той скарб захований, як я прокинувся. І другого разу таке саме приснилося.

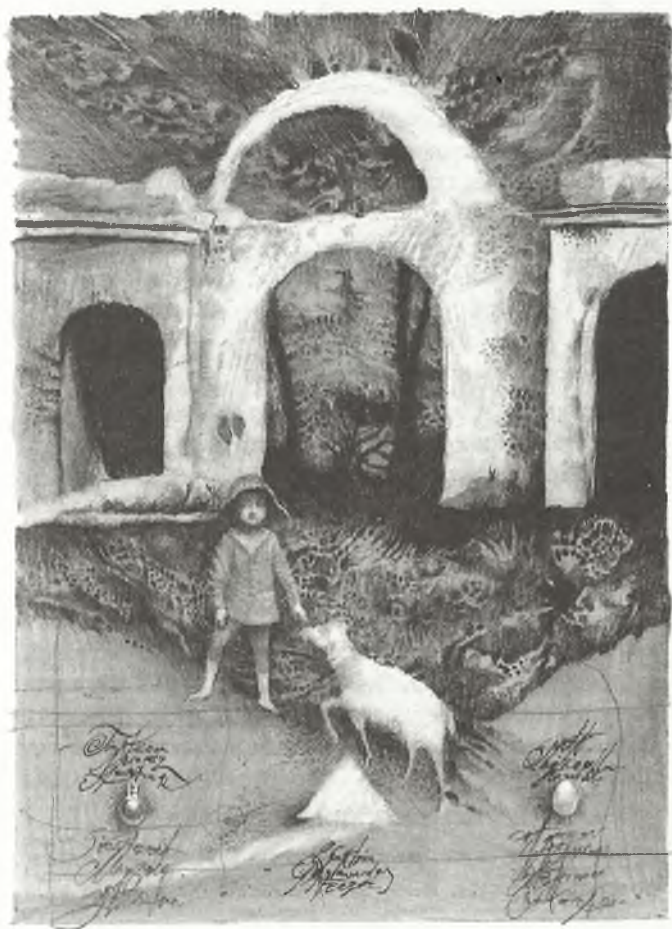
Стара довго мовчала, а потім ще раз узяла Сантьяго за обидві руки й довго та пильно вдивлялася в долоні.

— Зараз я з тебе нічого не візьму, — промовила вона врешті. — Але якщо знайдеш скарб, то віддаси мені з нього десяту частку.

Хлопець аж засміявся з радості: скарб, якого він навіть у сні не побачив, збереже йому останню живу копійчину. А ця баба, видно, й справді циганка — у циган, кажуть, не всі вдома.

— То розкажи ж мені мій сон, — попросив він.

— Спочатку поклянись. Поклянись, що віддаси десяту частину скарбу, тоді розкажу.

John
Brown
Ketcher

Joseph
H. Brown
of the
H. Brown

John
Brown
(Ketcher)

John
Brown
Ketcher

John
Brown
Ketcher
of the
H. Brown

Довелось поклястися. А стара ще й зажадала, щоб він повторив клятву на образі святого Серця Ісусового.

— Цей сон послано тобі Загальною Мовою, — сказала вона. — Я спробую його витлумачити, але це дуже важко. Саме за цю роботу я й прошу в тебе десятину скарбу. Отже слухай: ти мусиш дістатися до Єгипту й знайти там свої піраміди. Я про них ніколи не чула, але якщо дитина показала їх тобі, то будь певен, вони справді існують. А тому збирайся в дорогу — біля них ти знайдеш свій скарб і розбагатієш.

Спочатку Сантьяго здивувався, але зрештою йому стало прикро: чи варто було заради цих дурниць розшукувати циганку? Добре, що хоч грошей з нього не взяла.

— Дарма я на тебе час потратив, — буркнув хлопець.

— А я ж тобі сказала: твій сон розгадати важко. Найдивовижніші речі завжди прості з вигляду, і проникнути в їхню таємницю під силу лише мудрому. Мені Бог мудрості не дав, довелося навчитися дечому іншому — наприклад, ворожити по руці.

— Як же мені до Єгипту потрапити?

— А це вже не мій клопіт. Я вмю тільки розгадувати сни, а не здійснювати їх. Інакше хіба

б я жила, як старчиха, випрошуючи кусень хліба у власних дочок?

— А якщо я не доберусь до Єгипту?

— Не доберешся — зостанусь без твоєї плати. Мені не вперше. А тепер іди вже, немає нам про що з тобою теревенити.

Сантьяго вийшов від циганки геть розчарований і вирішив, що ніколи ніяким сном вірити більше не буде. Тут він згадав, що час і до діла братися: зайшов до крамниці, купив сякого-такого наїдку, обміняв книжку на іншу, товщу, а потім знайшов на майдані лавку й сів покуштувати нового вина. День видався особливо спекотний, і вино втішило чудесною прохолодою.

Овець він залишив на околиці міста, в хліві нового свого товариша. У Сантьяго скрізь були друзі — недарма він любив мандрувати. Заведеш нового приятеля — і зовсім не обов'язково бачитися з ним щодня. Коли біля тебе все одні й ті самі люди — як це було в семінарії, — то якось непомітно вони входять у твоє життя. А як увійдуть у життя, то мине трохи часу, і вони вже намагаються його змінити. А коли ти не стаєш таким, яким вони хочуть тебе бачити, — ображаються. Кожен, бач, досконально знає, як саме треба жити на світі.

Тільки власне життя чомусь ніхто налагодити не може. Як ця стара циганка, що сон відгадати вміє, а зробити так, щоб він збувся, їй зась.

Сантьяго вирішив почекати ще трохи, щоб сонце опустилося нижче, а тоді вже гнати овець на випас. Три дні до зустрічі з донькою сукняря. А поки що він узявся за нову книжку, яку виміняв у місцевого священика. Книжка була справді товста, і вже на першій сторінці йшлося про чийсь похорон; до того ж імена героїв були такі, що недовго й язика зламати. «Якщо я коли-небудь напишу книжку, — подумав хлопець, — у мене на кожній сторінці буде інший герой, і читачам не буде потреби запам'ятовувати, кого як звати».

Ледве лиш поринув він у читання, захоплений подробицями закопування покійника в сніг (Сантьяго аж дрижаки взяли, хоча сонце пекло немилосердно), на лавку підсів якийсь дідок і завів із ним розмову.

— Чим вони всі займаються? — запитав старий, киваючи на людей серед майдану.

— Працюють, — сухо відповів юнак із таким виглядом, ніби дуже зачитався.

Насправді ж він саме думав про те, як остриже чотирьох овечок перед донькою сукняря і як вона побачить його вправність. Сантьяго часто малював у своїй уяві цю сцену, під час якої неодмінно пояснював украй здивованій дівчині, що овець на-

лежить стригти від хвоста до голови. А ще перебирав у пам'яті різноманітні цікаві історії, якими розважатиме красуню під час стрижки. Історії ці він повичитував із книг, але збирався подати їх так, ніби все це трапилося з ним самим. Навряд чи вона коли-небудь здогадається, оскільки читати не вміє.

Дідок, одначе, виявився настирливим. Повідомивши, що стомився й хоче пити, попросив вина. Сантьяго простягнув старому фляжку, сподіваючись хоч у такий спосіб його здихатись.

Де там! Дід бажав розмови. Він віддав фляжку й спитав, що то в хлопця за книга. Сантьяго хотілося просто пересісти на іншу лавку, але батько завжди вчив його бути чемним із старшими, і тому він мовчки віддав книжку старому — а раптом той знає, як вимовляється її заголовок. Якщо ж дід неписьменний, то й сам відчепиться, аби не ганьбитися.

— Гм... — вимовив дід, оглядаючи книжку з усіх боків, неначе взагалі вперше бачив такий дивний предмет. — Хороша книжка, про важливі речі, але дуже вже нудна.

Сантьяго здивувався: старий, виявляється, не лише вміє читати, але й читав саме цю книжку. Що ж, коли вона справді нудна, то ще є час обміняти її на іншу.

— В ній те саме, що й майже в усіх інших книжках, — продовжував дідок. — Про те, що

людина неспроможна сама вибирати свою долю. Отака товста книжка написана лише заради того, щоб усі повірили найбільшій у світі брехні.

— Яка ж це брехня найбільша в світі? — здивувався Сантьяго.

— А ось така: в якусь мить наше життя стає нам непідвладне, і ним починає керувати Судьба. Чистісінька брехня.

— Щось я погано розумію, — сказав Сантьяго. — Мене, наприклад, хотіли зробити священиком, а я взяв та й пішов у вівчарі.

— І правильно зробив, — кивнув старий. — Ти ж так любиш мандрувати.

«Неначе мої думки читає», — подумав юнак.

Дідок тим часом неспішно гортав товсту книгу, ніби й не збирався її повертати. Тільки тепер Сантьяго помітив, що на старому арабський бурнус; хоча, зрештою, нічого особливого в цьому не було: від африканського узбережжя Тарифу відділяє лише вузька протока, яку можна перетнути за кілька годин. Араби часто з'являються в містечку — купують усяку всячину та кілька разів на день творять свої чудернацькі молитви.

— А ви самі звідки? — запитав він старого.

— Звідусіль.

— Такого не буває, — заперечив хлопець. — Ніхто не може бути звідусіль. Я ось, наприклад,

вівчар, мандрую по всьому світу, але родом я з одного місця, невеличкого містечка, де на горі старовинний замок. В тому містечку я народився.

— В такому разі я народився в Салимі.

Сантьяго не знав, де знаходиться той Салим, але не спитав, щоб не пошитися в дурні. Вдивлявся в перехожих, що заклопотано снували туди-сюди по майдану.

— Ну й як там, у Салимі?

— Як завжди.

Зачепитися нема за що. Ясно тільки, що це місто не в Андалусії, бо тоді Сантьяго його знав би.

— А чим ви займаєтесь?

— Чим займаюсь? — Старий голосно засміявся. — Я ним правлю. Я — цар Салиму.

«Чого тільки не верзуть часом люди, — подумав юнак. — Йй-богу, ліпше вже спілкуватися з безсловесними вівцями, яким би тільки їсти й пити. Або як гарно книжки читати — вони такі дивовижні історії розповідають, ще й саме тоді, коли хочеться їх почути. А з людьми гірше: як бовтне що-небудь, так і сидиш, немов обплъований, і не знаєш, що казати».

— Звуть мене Мельхиседеком, — сказав старий. — Скільки в тебе овець?

— Вистачає, — ухильно відповів Сантьяго.

— Справді? Ну, якщо ти вважаєш, що вистачає, значить, моя допомога тобі не потрібна.

Хлопець розсердився не на жарт. Ні про яку допомогу він не просив. Це цей стариган попросив спершу вина, потім книгу, а тепер ще з ним і розмовляй.

— Книжку поверніть, — сказав він. — Мені пора в дорогу.

— Даси мені десятину твоєї отари — навчу, як дістатися до скарбу.

Сантьяго відразу все зрозумів. Стара циганка нічого не взяла, тому що цей дід, певно, її чоловік, теж циган. Підіслала навмисне, щоб наплів сім мішків вовни та виманив більше грошей.

Та перш ніж устиг Сантьяго хоч слово промовити, старий узяв прутика й заходився щось креслити на піску. Коли він нахилився, щось так яскраво блиснуло в нього на грудях, що хлопцеві на мить засліпило очі. Але не по роках спритним рухом дід знову закутався, а коли у Сантьяго розвиднилося в очах, він побачив у себе під ногами все, що накреслив старий.

На піску, що вкривав головний майдан маленького містечка, хлопець прочитав імена своїх батьків та історію всього свого життя аж до теперішньої хвилини. Прочитав свої дитячі ігри й холодні семінарські ночі. Прочитав невідоме йому раніше ім'я

крамаревої доньки. Прочитав і те, чого нікому ніколи не розказував: як одного разу взяв не спитавшись батькову рушницю, щоб у полювати оленя, і як уперше, і єдиний раз у житті, переспав із жінкою.

«Я — цар Салиму», — ці слова старого вразили хлопця.

— А чому це цар та розмовляє з пастухом? — затиноючись, несміливо спитав Сантьяго.

— Для цього є кілька причин; а головна з них та, що ти здатний піти за покликом своєї Судьби.

— Судьби? А що таке — Судьба? — допитувався юнак.

— Кожна людина, поки вона молода, знає свою Судьбу. В цю пору життя зрозуміле і все в ньому можливе. Людина не боїться мріяти й прагнути до того, що їй хотілось би робити. Але йде час, і таємна сила починає переконувати людину, що здійснити ту Судьбу неможливо.

Слова старого не справили особливого враження на Сантьяго, зате «таємною силою» він зацікавився — крамарева донька напевне рота роззявить, як почує про таке диво.

— Ця сила здається недоброю, але насправді вона показує людині, як треба втілювати свою Судьбу. Вона готує до цього дух і волю людини. На нашій планеті існує одна велика істина: незалежно від того, хто ти є і що тут робиш, ти досягнеш того, чого щиро бажаєш, бо твоє бажання зароджується в душі Всесвіту. То оце й є твоє призначення на Землі.

— Навіть якщо я тільки й хочу, що мандрувати по світу або одружитися з донькою крамаря?

— Або знайти скарб. Душа Світу живиться людським щастям. Так, щастям, але й горем теж. І заздрістю, й ревностями. Обов'язок у людини всього один: сповнити свою Судьбу до кінця. У ній — все. І пам'ятай: коли ти справді чогось хочеш, Всесвіт дбатиме, щоб твоє бажання збулось.

Якийсь час вони мовчки дивились на майдан і на перехожих. Старий перший порушив мовчанку:

— То чому ж ти вирішив пасти овець?

— Тому що люблю по світу мандрувати.

Старий показав на торгівця повітряною кукурудзою, що прилаштувався разом із своїм червоним візком у кутку майдану:

— Він теж у дитинстві мріяв про мандри. Проте згодом віддав перевагу кукурудзі та накопиченню грошей. Пізніше, вже підстаркуватий, він на цілий місяць дозволить собі поїхати в Африку. Йому не судилося зрозуміти, що в людині завжди є все для того, аби здійснити свою мрію.

— Краще б пішов він у чабани, — сказав Сантьяго.

— А він і подумував про це. Але потім вирішив, що торгувати все ж таки краще. Завжди маєш дах над головою, а чабан мусить у чистім полі

ночувати. Та й батьки гарних дівчат до крамарів прихильніші, ніж до пастухів.

Сантьяго згадав доньку сукняря, і йому аж серце кольнуло. Мабуть же й тим містечком, де вона живе, хтось із червоним візком ходить.

— От бачиш, людська думка про пастухів і крамарів виявляється важливішою, ніж свій Шлях.

Старий знову заходився гортати книжку і, здається, зачитався. Сантьяго чекав, чекав, а тоді зважився потурбувати його — хіба перед тим дід сам не відірвав його від читання?

— А чому ви зі мною про це говорите?

— Тому що ти намагався йти туди, куди тебе твоя Судьба веде. Але тепер ти готовий від неї відступитись.

— І ви завжди з'являєтесь у таку хвилину?

— Завжди. Крім того, я можу з'являтися по-різному. Наприклад, у вигляді готового правильного рішення. Або вдалого здогаду. Часом, у найгострішу мить, я підказую шлях до порятунку. Хіба все згадаєш... Але зазвичай люди моєї присутності не помічають.

І старий розповів, як на минулому тижні йому довелося підкинутись каменем до одного чоловіка. Колись той чоловік облишив усі свої справи й подався шукати смарагди. П'ять років трудився він на березі річки й розколов за цей час 999 999 каменів, сподіваючись знайти хоч одного дорого-

цінного. І зневірився. Йому залишалося розбити ще один-єдиний камінь, і він одержав би свій смарагд, але він уже махнув рукою на свою мрію. І тоді старий вирішив прийти на допомогу каменяреві, який стільки літ наполегливо торував свій Шлях. Дід перекинувся на камінця й підкотився тому чоловікові під ноги. Каменяр, нещасний і розлючений своїми невдачами, так заглибив камінця, що той вдарився об інший камінь, розколов його... і на сонці засяяв неймовірної краси смарагд!

— Люди занадто рано дізнаються, в чому сенс їхнього життя, принаймні їм так здається, — сказав старий, і Сантьяго помітив сум у його очах. — Може, тому вони так само зарані того сенсу зрікаються. Так уже повелось на світі.

Тим часом юнак згадав, що розмова їхня почалася від скарбу.

— Скарби на поверхню Землі виносять струмки й ріки, вони ж ті скарби й хоронять у надрах, — сказав старий. — А коли хочеш дізнатися більше про свій скарб, то віддай мені кожну десяту вівцю з твоєї отари.

— А може, краще десяту частку того, що знайду?

— Обіцяєш те, чого не маєш. Дивись, як будеш так ризикувати, то й не матимеш...

Тоді Сантьяго сказав, що десяту частку він уже обіцяв циганці.

— Цигани знають, як свого домогтися, — зітхнув старий. — Хоч як би там було, а тобі не завадить знати, що все на світі має свою ціну. Саме цього навчають Воїни Світла. — Він простягнув Сантьяго книжку. — Завтра о цій самій порі приженеш мені десяту частку твоєї отари. Тоді я розкажу тобі, як знайти скарб.

І він щез за рогом.

Сантьяго знов було взявся за книжку, але читання не йшло — ніяк не міг зосередитися. Розмова з дідом розбурхала його: відчувати, старий каже правду. Хлопець підійшов до лотка й купив собі пакетик кукурудзи; йому спало на думку розповісти торгівцеві, що про нього сказав дід, але він вчасно зупинив себе.

«Часом краще облишити все як є, — подумав юнак. — Ляпнеш язиком, і торгівець, що вже так звикся з своїм червоним лотком на колесах, не спатиме суток трое та пориватиметься все покинути. Нащо йому такої муки завдавати?»

І Сантьяго подався куди бачив вулицями міста, аж поки не опинився в порту, перед маленькою будкою з віконечком. Тут продавалися квитки на пароплави в Африку. А Єгипет якраз в Африці знаходиться.

— Чого бажаєте? — запитав його касир.

— Завтра, може, куплю у вас квитка, — відповів Сантьяго й відійшов.

Всього одну овечку продати, і ти вже в Африці. Ця думка збентежила юнака. А касир обернувся до свого помічника:

— Он іще один мрійник. Мандрувати хоче, а в кишені порожньо.

Стоячи перед віконцем каси, Сантьяго згадав про своїх овець, і йому раптом страшенно захотілось повернутися до них. Два роки опановував він мистецтво чабана й досяг великої досконалості: вмів остригти вівцю, вмів допомогти їй ягнятко на світ привести, вмів і від вовків захистити. Знав як свої п'ять пальців усі пасовиська в Андалусії, знав і точну ціну кожній своїй овецьці.

До хліва, де на нього чекала отара, він вирушив найдовшим шляхом. В цьому місті був свій замок, і хлопець вирішив піднятися схилом нагору та посидіти на фортечному мурі. Звідти видно було Африку. Хтось йому колись розповідав, що за незапам'ятних часів з Африки припливли сюди маври й надовго підкорили собі мало не всю Іспанію. Сантьяго терпіти не міг маврів; це ж вони, мабуть, і циган сюди привезли.

З височини муру все місто й майдан, де вони ще недавно вели бесіду з дідом, видно було як на долоні.

«Проклята година, коли цього діда принесли», — подумав юнак. Всього тільки й треба було хлопцеві, щоб циганка розтлумачила йому сон. Ні вона, ні старий, здається, й уваги не звернули на те, що він вівчар. Мабуть, ці люди самотні й зневірені, тому й не розуміють, що не існує такого чабана, який би не вболівав душею за своїх овець. А Сантьяго знав про кожну все до подробиць: ота — ялова, а та за два місяці приведе потомство,

а он ті дві — найлінивіші. Він умів і стригти їх, і різати. Якщо він вирішить поїхати, вони без нього світом нудитимуть, як сироти.

Здіймався вітер. Він знав цей вітер: люди називали його «левантинцем», бо це він надував вітрила маврів, що пливли колись із Леванту — східної частини Середземного моря. Поки Сантьяго не побував у Тарифі, він і не підозрював, що африканське узбережжя так близько. Небезпечне сусідство — чи довго тим маврам налетіти знову?

Вітер міцнішав. «Що ж це мені, розриватися між скарбом і вівцями?» — думав хлопець. Треба вибирати — між тим, до чого звук, і тим, до чого тягне. А ще ж є крамарівна! Але вівці важливіші, бо вони залежать від Сантьяго, а вона — ні. Та й чи пам'ятає вона про нього... Він був певен: якщо за три дні не з'явиться перед нею, то вона того й не помітить, тому що всі дні здаються їй однако-вими, а коли дні схожі між собою, то люди перестають помічати все те гарне, що відбувається в їхньому житті щодня після сходу сонця.

«Я покинув і батька, й матір, і замок біля рідного села, — думав він. — Вони вже звикли жити в розлуці, я теж звик. Звикнуть і вівці, що мене немає».

Він іще раз оглянув майдан зверху. Торгівля повітряною кукурудзою йшла жваво, на лавці, де він розмовляв із дідом, тепер цілувалися двоє закоханих.

«Той торгівець...» — подумав Сантьяго, але не довів думку до кінця. Просто в обличчя йому вдарив новий порив левантинця.

Цей вітер не тільки надував вітрила войовничих маврів; з ним прилітали й тривожили душу пахощі пустелі, аромат запнутих покривалами жінок, запах поту й сподівань усіх мисливців за незвіданим, шукачів золота й пригод. Прилітав із левантинцем і запах пірамід. Юнак заздрив вольному вітру, але й відчував, що може з ним позмагатись. Ніхто не перейде хлопцеві дороги, хіба що він сам собі. Вівці, донька сукняря, андалуські поля — все це лише кроки до його справдішнього Шляху.

Наступного дня ще до полудня він прийшов на майдан і пригнав із собою шість овечок.

— Якась дивовижа, — сказав він дідові. — Мій приятель без розмов купив у мене всю отару й сказав, що все життя мріяв бути чабаном. Добрий знак.

— Воно так завжди, — відповів старий. — Це називається Сприятливий Початок. Коли б ти, наприклад, уперше в житті сів грати в карти, виграв би майже напевне. Новачкам везе.

— А чому так виходить?

— А тому, що життя хоче, щоб ти слухався поклику своєї Судьби, і збуджує тобі апетит присмаком щасливого випадку.

Старий заходився обдивлятись овець, і виявив, що одна з них шкандибає. Юнак пояснив, що це невеликий гандж, бо то найрозумніша вівця в усій отарі, а ще й дає багато вовни.

— То де ж мені шукати скарби? — запитав Сантьяго.

— В Єгипті, біля пірамід.

Юнак остовпів. Те самісіньке сказала циганка, тільки нічого не взяла з нього за це.

— Дорогу туди знайдеш по знаках, якими Господь мітить шлях кожного з нас на цьому світі. Треба тільки зуміти прочитати те, що написано для тебе.

Сантьяго не встиг відповісти, як між ним і старим закружляв метелик. Хлопцеві пригадалося, як у дитинстві його дід казав, що метелики приносять удачу. Так само як цвіркуни, ящірки й листки конюшини о чотирьох пелюстках.

— Саме так, — промовив старий просто у відповідь його думкам. — Достеменно так, як тобі дід казав. Це й є прикмети, дякуючи яким ти не збочиш із дороги.

За тими словами він розгорнув поли одягу, і ошелешений Сантьяго згадав учорашній сліпучий проблиск на його грудях. А тепер він побачив весь нагрудник литого золота, оздоблений дорогісним камінням. То це справді цар! А перевдягся, видно, для того, щоб не напали які розбійники.

— Ось, візьми, — сказав старий, зняв з нагрудника два камінці, білий й чорний, і простягнув їх Сантьяго. — Вони називаються Урім і Туммім. Білий означає «так», чорний — «ні». Коли не зумієш розібратися в знаках, вони тобі в пригоді стануть. Спитаєш — скажуть. А взагалі намагайся знаходити рішення сам. Ти вже знаєш, що скарби — коло пірамід; а шість овець я беру за те, що допоміг тобі зважитися.

Юнак заховав камінці в сумку. Віднині все вирішувати належить йому одному, на власний страх і ризик.

— Не забудь, що все на світі єдине ціле. Не забудь мову знаків. І — найголовніше: не забудь, що ти мусиш іти до кінця за покликом своєї Судьби. А тепер я розповім тобі одну невеличку історію.

Один купець послав свого сина до найголовнішого мудреця за секретом щастя. Сорок днів ішов юнак через пустелю, аж урешті побачив на горі прекрасний замок. Там саме й жив Мудрець, якого він шукав.

Всупереч сподіванням, замок нітрохи не був схожий на притулок самотнього праведника. Там була сила-силенна народу, снували, пропонуючи свій товар, торгівці, там і тут стояли групи людей і про щось розмовляли, невеличкий оркестр награвав ніжну мелодію, а посередині великої зали стояв стіл і аж вгинався під найрізноманітнішими й най-

розкішнішими наїдками, які тільки можна було знайти в цьому краю.

Мудрець неспішно обходив гостей, і юнакові довелося години зо дві чекати своєї черги. Нарешті господар вислухав хлопця, але сказав, що зараз у нього немає часу, щоб пояснювати секрет щастя. Тому нехай гість походить поки що по замку й повернеться до зали через дві години.

«І ще в мене таке прохання, — сказав Мудрець, даючи юнакові чайну ложку з двома краплями олії в ній. — Візьми з собою цю ложечку, але дивись не розлиї олію».

Юнак почав обережно обходити палац, то підіймаючись, то спускаючись сходами і не зводячи очей з ложки... Минуло дві години, і він знову з'явився перед Мудрецем.

«То як, — запитав той, — сподобались тобі персидські килими в трапезній залі? А дерева й квіти в саду? Цей сад найкращі майстри планували й насаджували десять років! А як тобі старовинні фоліанти й рукописи в моїй бібліотеці?»

Засоромлений юнак признався, що нічого цього не бачив, бо вся його увага була прикута до тих двох краплин олії, які йому довірив господар.

«Ну, то йди ще раз та гарно роздивися на всі чудеса в моєму домі, — сказав Мудрець. — Не можна довіряти людині, поки не знаєш, де і як вона живе».

З ложечкою в руці юнак знову пішов залами й коридорами. Цього разу він не був такий скутий і уважніше розглядав рідкісні дива й витвори мистецтва, що прикрашали палац. Оглянув він і сади, й гори, що оточували замок, оцінив красу квітів і майстерне розташування картин і статуй. Повернувшись до господаря, він детально описав усе, що бачив.

«А де ті дві краплини олії, що я просив тебе донести й не розлити?» — спитав Мудрець.

І тільки тепер хлопець побачив, що таки розлив ті краплі.

«Оце єдина порада, яку я можу тобі дати, — сказав йому наймудріший з мудрих. — Секрет щастя в тому, щоб бачити всі дива й чудеса світу і в той же час ніколи не забувати про дві краплі олії в чайній ложці».

Сантьяго, вислухавши оповідання, довго мовчав. Він зрозумів, що хотів сказати старий. Чабан любить мандрувати, але ніколи не забуває про своїх овець.

Пильно дивлячись на Сантьяго, цар Мельхиседек з'єднав руки і якимось дивним рухом провів ними в повітрі над головою юнака. А після цього пішов своєю дорогою, забравши з собою овець.

Над невеличким містом Тарифою височить старовинна фортеця, збудована колись маврами. Якщо піднятися на башту, з неї відкривається вид на майдан, де стоїть лоток торгівця кукурудзою; звідси видно навіть смужку африканського узбережжя. Того дня сидів на фортечному мурі, підставивши обличчя східному вітру, Мельхиседек, цар Салиму. Вівці, стривожені такими перемінами долі, збилися тісною купкою трохи осторонь від нового хазяїна. Та головне, що їх незмінно цікавило, — де б оце поїсти.

Мельхиседек дивився на невеликий баркас, що стояв на рейді, й думав про те, що ніколи більше не побачить цього юнака, як не бачив більше Авраама, який, щоправда, таки віддав йому десятину.

У Безсмертних не повинно бути бажань, бо й свого Шляху в них тут немає. Та все ж десь у глибині душі Мельхиседек таємно бажав, щоб хлопцеві на ім'я Сантьяго поталанило в його мандрах.

«Жаль, що скоро він забуде навіть, як мене звуть, — думав старий. — Треба було повторити йому моє ім'я. Нехай би, згадуючи мене, називав невідомого дідуся “Мельхиседек, цар Салиму”».

Він здійняв очі до неба й трохи збентежено промовив:

— Я знаю, Господи, все це суєта суєт — по слові Твоєму. Але буває, що й старому царю хочеться попишатися собою.

«Дивне місце ця Африка», — думав Сантьяго.

Він сидів у крихітній харчівні, одній із тих, що так часто стрічались йому в вузьких вуличках цього міста. Кілька чоловік палили величезну люльку, по черзі передаючи її один одному. Сантьяго вже встиг побачити й чоловіків, що ходили взявшись за руки, і жінок, запнутих до самих очей, і священнослужителів, що вибиралися на височезні башти й звідти щось вигукували, так ніби співали, і тоді всі ставали на коліна й били об землю лобом.

«Країна сарацинів. Це в них такі звичаї», — казав він собі.

Ще зовсім малим він бачив у сільській церкві образ святого Якова: переможця маврів зображено було верхи на білому коні, з високо піднятим мечем у руці, а перед ним поприпадали до землі ниць якісь люди зловісного вигляду, схожі на тих, що сиділи тепер у харчівні поруч із Сантьяго. Юнакові було не по собі, й почував він себе вкрай самотнім.

До того всього, за дорожніми зборами він якось зовсім забув про одну обставину, яка могла б надовго охолодити його золоту лихоманку: у цій країні всі розмовляють арабською мовою.

До нього підійшов господар, і Сантьяго на мигах попросив принести йому те саме, що пили за сусід-

нім столиком. Це виявився гіркуватий чай. Краще б ковток вина.

Проте все це дрібниці. Треба думати про скарб та як до нього дістатися. За продані вівці він одержав добрі гроші — ось вони у нього в кишені і вже встигли проявити свої чарівні властивості: з ними скрізь не так уже й самотньо. Дуже скоро, за кілька днів, він буде біля пірамід. Той дід у нагруднику з чистого золота навряд чи став би його одурити заради якихось шести овець.

Старий казав йому про знаки, і Сантьяго, поки перепливав протоку, все думав про них. Він розумівся на знаках: мандруючи по Андалусії, хоч-не-хоч навчився впізнавати на землі й на небі прикмети того, що на тебе чекає. Птах міг попередити, що десь причаїлася змія; по кущах можна здогадатися, що десь тут знайдеться струмок, а може й річка. Усяких таких премудростей його навчили вівці.

«Якщо Бог їх веде, то й мені не дасть збитися з дороги», — подумав Сантьяго й трохи заспокоївся. Навіть чай здавався йому вже не таким гірким.

— Ти хто будеш? — почув він раптом поруч іспанську мову.

Сантьяго полегшено зітхнув; щойно він подумав про знаки, і ось уже один із них. Той, що гукнув його, був десь одного з ним віку, вдягнений по-

європейськи, і тільки колір шкіри показував, що це місцевий житель.

— Ти звідки знаєш іспанську? — спитав Сантьяго.

— Тут її майже всі знають. До Іспанії дві години добиратися.

— Сідай, я пригощу тебе. Замов собі й мені вина, бо чай щось не дуже йде.

— У цій країні вина не п'ють, — відповів той. — Віра забороняє.

Сантьяго повідомив, що йому необхідно дістатися до пірамід. Він ледве не проговорився про скарб, але вчасно прикусив язика: араб, чого доброго, забажає собі частину скарбу за те, що допоможе туди доїхати. Він згадав слова старого: не обіцяй того, що тобі не належить.

— Ти зможеш провести мене до пірамід? Я б тобі за це заплатив.

— А ти хоч уявляєш, де це?

Сантьяго помітив, що господар підійшов ближче й уважно прислухається до їхньої розмови. Не хотілося при ньому розмовляти, але він боявся втратити так вдало знайденого провідника.

— Тобі треба перетнути всю Сахару, — вів далі той. — А для цього знадобляться гроші. Вони в тебе є?

Сантьяго здивувався запитанню. Але він пам'ятав слова старого: якщо ти чогось справді хочеш, тобі сприятиме Всесвіт. Діставши з кишені гроші, він показав їх арабові. Господар підступив ще ближче й утупився в них поглядом, а потім перекинувся з хлопцем кількома словами арабською. Сантьяго здалося, що господар чимось роздратований.

— Ходімо звідси, — сказав хлопець-араб. — Він не хоче, щоб ми тут сиділи.

Сантьяго зрадів і хотів було розплатитись, але господар схопив його за руку й почав щось говорити. У Сантьяго вистачило б сили звільнити руку, але ж він був у чужій країні — хто його знає, як себе поводити в такому випадку. Порятункував новий знайомий: він відштовхнув господаря й витягнув Сантьяго з харчівні на вулицю.

— Він хотів у тебе гроші відібрати. Танжер не схожий на інші африканські міста. Це порт, а в портах завжди повно злодіїв.

Цьому хлопцеві можна довіритись, він виручив Сантьяго в критичній ситуації. Сантьяго знову дістав із кишені гроші й перерахував їх.

— Ми можемо завтра ж таки вирушити до пірамід, — сказав араб. — Але спершу треба купити пару верблюдів.

І він узяв гаманця з рук Сантьяго.

Вони пішли вузькими вуличками Танжера, де на кожному кроці стояли лотки з усякою всячиною,

і невдовзі опинилися на широченній ринковій площі, заповненій багатотисячним натовпом; люди щось продавали, купували, торгувались і сперечалися. Зелень і плоди лежали поруч із кинджалами, різноманітні люльки — з килимами. Сантьяго не зводив очей із супутника — той узяв у нього всі гроші. Хлопець подумував, що треба б забрати гаманця, але вирішив, що це буде якось непоштиво. Він не знав правил та звичаїв країни, в якій тепер перебував. «Нічого, — подумав він, — я уважно слідкуватиму за ним, цього досить, бо я дужчий за нього».

Раптом серед купи різноманітного товару він побачив дивовижну шаблю: такої краси він ще ніколи не бачив. Срібні піхви, ефес прикрашений дорогоцінним камінням і фініфтю. Сантьяго вирішив, що коли повернеться з Єгипту, неодмінно купить собі саме таку.

— Спитай, скільки вона коштує, — не обертаючись попросив він свого супутника.

І в ту ж мить зрозумів, що, задивившись на шаблю, на дві секунди втратив пильність. Серце його стислося; він боявся оглянутись, бо вже знав, що його чекає. Ще мить він не зводив очей із шаблі, але таки набрався хоробрості й повернув голову.

Навкруги гримів, буяв ринок, метушилися й горланили люди, лежали впереміш килими, горіхи, мідні таці й гори зелені, йшли чоловіки під руку й

жінки в чадрах, віяло пахощами невідомих наїдків — і тільки його супутник немов випарувався.

Спочатку Сантьяго ще переконував себе, що вони випадково загубили один одного, навіть вирішив залишатися на місці — раптом той повернеться. Минав час; на високій башті з'явився священнослужитель і щось протяжливо чи то прокричав, чи проспівав — усі зразу ж попадали ниць, уперлися лобами в землю й теж заспівали. А потім, як старанні мурашки, згорнули свої товари, закрили намети й лотки. Ринок спорожнів.

Сонце теж заходило. Сантьяго слідкував за ним довго, аж поки воно сховалося за дахи білих будинків, що оточували площу. Він згадав, що сьогодні, коли воно сходило, він ще був на іншому континенті, був чабаном, мав шість десятків овець і збирався побачитися з донькою сукняря. Вранці юнак знав усе, що відбудеться, коли він пожене свою отару на пасовисько.

А тепер, того самого дня, тільки що на заході сонця, він уже в іншій країні, чужий у чужому краю і навіть не розуміє тутешньої мови. Він більше не вівчар, він усе втратив, а головне — він залишився без грошей і, виходить, не може й додому повернутися, щоб почати все спочатку.

«І все це скоїлося між сходом і заходом сонця, за один день», — подумав хлопець. Йому було жаль себе, прикро, що життя змінилося так зненацька й так круто.

Плакати було соромно. Він соромився плакати навіть перед своїми вівцями. Але ринкова площа обезлюділа, він був один і далеко від батьківщини.

І Сантьяго заплакав. Невже ж Бог такий жорстокий до тих, хто всього лише вірить своїм снам!

«Коли я пас овечок, то був щасливим і дарував щастя. Люди раділи, коли я приходив до них, і приймали, як дорогого гостя. А тепер я нещасний, і мені так гірко. І я не знаю, що робити. Я стану злим і недовірливим, я всіх буду підозрювати лише тому, що одна людина ошукала мене. Я ненавидітиму тих, хто зумів знайти скарб, тому що мені в цьому не пощастило. Я чіплятимусь за ті крихти, які маю, тому що я слабкий нікчема, не здатний досягнути цей широкий світ».

Він заглянув до своєї пастушої сумки, чи не залишилося там чого-небудь поїсти, хоч би шматочок хліба з маслом, — але знайшов лише товсту книжку, куртку й ті два камінці, що дав йому старий.

І враз, побачивши їх, Сантьяго відчув величезне полегшення. Це ж за ці два дорогоцінні камені він віддав шість овець. Можна продати їх, і він зможе купити квитка й повернутися до Іспанії.

«Але цього разу я буду розумнішим, — подумав він, дістаючи камінці з сумки й ховаючи їх у кишеню. — Це портове місто, а в порту, як слушно зауважив той, що мене обікрав, повно злодіїв».

Аж тепер утямив Сантьяго, чому так гарячкував господар харчівні, — то ж він відчайдушно силкувався напоумити юнака, щоб не довіряв своєму супутникові.

«Я точнісінько такий, як і всі: сприймаю бажане за дійсне й бачу світ не таким, який він є, а таким, яким мені хочеться його бачити».

Він знову почав розглядати камінці. Обережно погладив їх — вони були теплі на дотик. Оце справжній скарб, який ще поки в нього є. Приторкнешся до них — і легше на душі робиться. Вони нагадали хлопцеві про старого, в пам'яті зринули його слова: «Коли по-справжньому чогось хочеш, Всесвіт дбає про те, щоб бажання твое збулось».

Йому хотілося зрозуміти, чи це правда. Він стояв посеред ринкової площі, з порожніми кишенями, і цього разу не треба було думати про нічліг для овець. Але дорогоцінні камені не залишали жодного сумніву, що недавно він стрічався з царем, який знав усе його життя, знав навіть про батьківську рушницю, крадькома взяту на полювання, і про першу жінку.

«Камені допоможуть тобі відгадати загадку. Вони називаються Урім і Туммім», — згадалось йому.

Сантьяго знову дістав їх із кишені й поклав назад до сумки. Вирішив спробувати. Старий ка-

зав, що запитання треба ставити чітко, бо камені допомагають лише тим, хто твердо знає, чого хоче.

— Чи ще зі мною благословення старого? — запитав він і вийняв руку з сумки.

— Так, — відповів камінь.

— Чи знайду я скарб? — знову запитав Сантьяго.

Він знову засунув руку в сумку, перемішав камені й тільки зібрався витягнути відповідь, як обидва камені провалилися в дірку. Чомусь він не помічав раніше, що сумка порвалася. Сантьяго нахилився до землі, щоб підібрати камінці й сховати їх, але в цю мить у нього з'явилася нова думка: «Навчись слідкувати за знаками й слухатись їх», — казав старий.

Знак! Сантьяго засміявся. Потім згріб камінці з землі й кинув їх у сумку. Він і не подумає зашивати ту дірку. Камінці, якщо захочуть, будь-якої миті можуть вислизнути з неї. Він зрозумів, що є речі, про які краще не допитуватись — не пробувати втекти від власної Судьби. «Я ж обіцяв дідові, що буду вирішувати сам», — мовив він до себе.

Але камені дали йому зрозуміти, що старий, як і раніше, з ним, і це додало впевненості. Він знову оглянув спорожнілу площу, але в його погляді вже не було такої безнадії. Ніякий не чужий світ лежав перед ним — просто новий.

А йому ж завжди тільки того й хотілося — пізнавати нові світи. І якщо йому не судилося дістатися пірамід, то він і так уже побачив незмірно більше, ніж будь-який інший вівчар.

«Якби тільки вони знали, — подумав він, — що всього за дві години від них усе зовсім інше».

Новий світ стелився перед ним завмерлою ринковою площею — але ж він устиг побачити, як вона клекотіла життям, і вже цього не забуде. Згадав він і про шаблю; звичайно, трохи дорого обійшлися йому ті дві секунди милування, але такого дива він ніколи раніше не бачив. Сантьяго раптом усвідомив, що можна дивитися на світ очима нещасної жертви шахрая й злодія, але можна й очима відважного шукача скарбів та пригод!

— Я — відважний шукач скарбів і пригод, — промурмотів він, поринаючи в сон.

Прокинувся він від того, що хтось штовхав його в бік. Ринок, посеред якого Сантьяго вклався спати, знову повертався до життя.

Озирнувшись за звичкою — де вівці? — хлопець остаточно проснувся й згадав, що він тепер у новому світі, але не відчув ніякого суму: він був щасливий. Не буде він більше блукати світом у пошуках харчів, а вирушить за скарбом! У нього вітер у кишені, зате є віра в життя. Цієї ночі він вибрав собі долю шукача пригод — і тепер буде одним із тих, про кого читав у книжках.

Неспішним кроком рушив юнак оглядати площу. Крамарі відкривали свої намети й рундуки, і він допоміг торговцю солодощами поставити прилавка та розкласти товар.

Торговець солодощами усміхався: він був у добромум гуморі, знав, для чого живе, й радісно готувався зустріти новий трудовий день. Його усмішка нагадала юнакові усмішку того дідуся — таємничого царя Мельхиседека.

«Він пече солодоці не тому, що хоче мандрувати по світу або одружитися з крамарівною. Йому подобається сама його робота», — подумав хлопець і відчув, що не згірше, ніж той цар, може з першого погляду визначити, наскільки людина близька чи далека від свого Шляху.

«Це так просто — чому ж раніше я цього не розумів?»

Коли вони напнули тент, кондитер дав йому першого печеного пиріжка. Сантьяго з'їв його з задоволенням, подякував і подався далі. І тільки тут раптом усвідомив, що поки вони лагодили намет, кондитер говорив арабською, а він — іспанською, але обидва, виходить, розуміли один одного.

«Значить, існує мова, яка не залежить від слів, — подумав він. — Це ж нею я спілкувався з моїми вівцями, а тепер ось спробував і з людиною».

«Все єдине ціле», як казав старий.

Сантьяго вирішив походити вулицями Танжера без поспіху, щоб не прогавити знаки. Це вимагає терпіння, але терпіння — то така чеснота, яку пастухи засвоюють у першу чергу. І знову подумав юнак, що те, чого він навчився у своїх овець, знадобиться йому в новому світі.

«Все єдине ціле», — ще раз пригадалися слова Мельхиседека.

Торгівець кришталем дивився, як займається новий день, і почував звичну тугу, з якою прокидався щоранку. Вже тридцять років сидить він отут, у крутому провулочку, чипіє в своїй крамничці, до якої рідко коли хто й загляне. І щось перемінити в житті вже несила: торгувати кришталем — оце й усе, що він уміє. Минули ті часи, коли в його крамниці аж тісно було він арабських купців, англійських геологів, французів, німецьких вояків, усе людей грошовитих і не скупих. Торгівля кришталем була тоді вигідною справою, і він усе мріяв, як розбагатіє і як його старість прикрасять і зігріють гарні жінки.

Але часи змінилися, змінилося й місто. Розташована поруч із Танжером Сеута розросталася так стрімко, що центр торгівлі перемістився туди. Сусіди-крамарі роз'їхались; на узвозі залишилося лиш кілька отаких дрібних крамничок, і мало кому тепер була охота дертися на гору, аби в них заглянути.

Та у Торгівця кришталем вибору не було. Тридцять літ він тільки те й робив, що купував та продавав кришталі, і тепер пізно міняти життя.

Весь ранок він стежив за поодинокими перехожими. За багато років він навчився з одного погляду визначати, хто, куди й за чим іде. Та ось за кілька хвилин до обіду перед його вітриною зупи-

нився молодий чужоземець. Вдягнутий він був пристойно, але пристріляне око крамаря відразу визначило, що грошей у хлопця катма. І все ж таки торгівець вирішив зачекати з обідом і подивитися, що буде далі.

Вивіска на дверях сповіщала, що тут розмовляють іноземними мовами. Сантьяго побачив, як за прилавком з'явився господар.

— Хочете, я вам усі оці склянки перемію? — запитав юнак. — Бо хто ж їх захоче купити в такому вигляді?

Господар нічого не відповів.

— А ви мені за це дасте поїсти.

Господар так само мовчки дивився на нього. Сантьяго зрозумів, що треба ворушитись. В торбі у нього лежала куртка — в пустелі вона не потрібна. Діставши куртку, він заходився перетирати склянки. За півгодини на вітрині все блищало й сяяло, а тут саме прийшли двоє людей і відразу ж купили дещо з кришталю.

Закінчивши роботу, Сантьяго попросив у господаря якої-небудь їжі.

— Ходи-но зі мною, — сказав той.

Господар повісив на дверях табличку «Обід» і повів Сантьяго до невеличкого бару, що стояв у кінці провулка на самій горі. Там вони сіли за єдиний столик.

Торгівець кришталем засміявся:

— Тобі не треба було нічого чистити. Коран велить нагодувати голодного.

— То чому ж ви мене не зупинили?

— Тому що склянки таки брудні були. Знаєш, нам обом треба почистити мізки від сміття.

Коли вони пообідали, господар повів далі:

— Я хочу, щоб ти працював у моїй крамниці. Сьогодні, коли ти чистив кришталі, прийшли двоє покупців — це добрий знак.

«Не так уже й рідко почувеш від людей про знаки, — подумав вівчар, — але вони самі не тямлять, про що говорять. А хіба я, сам того не знаючи, не розмовляв стільки літ із своїми вівцями мовою без слів?»

— Ну то що? — наполягав крамар. — Підеш до мене працювати?

— Я до ранку перемию вам увесь товар, — відповів юнак. — А ви за це дасте мені грошей, щоб дістатися до Єгипту.

Господар знову засміявся:

— Якщо ти навіть цілий рік митимеш кришталі у моїй крамниці, ще й матимеш добрий процент із кожної покупки, то й тоді тобі доведеться позичати грошей на дорогу. Від Танжера до Єгипту — тисячі кілометрів пустелі.

На хвильку стало так тихо, ніби все місто поринуло в сон. Зникли базари й торгівці, що розхвалювали свої товари, ділися десь люди, що піднімались на мінарети й розспівували там слова молитов, пощезали шаблі з різьбленими рукояттями. Кудись згинули надія й пригода, старий цар і Свій Шлях, скарби й піраміди. У всьому світі настала тиша, тому що оніміла душа у Сантьяго. Не почувачи ні болю, ні мук, ні розчарування, він нездвижним поглядом утупився в розчинені двері харчівні й палко бажав лише смерті, щоб усе це скінчилося раз і назавжди.

Крамар дивився на нього, високо піднявши брови. Щойно лиш юнак, здавалося, був такий веселий, а тепер став чорніший чорної хмари, від його бадьорості не зосталося й сліду.

— Я можу дати тобі грошей, щоб ти повернувся додому, сину, — промовив торгівець.

Юнак не відповів. Потім устав, обсмикнув на собі одяг і підхопив сумку.

— Я залишаюсь у вас працювати, — сказав він.

Помовчав трохи й додав:

— Мені потрібні гроші, щоб купити кілька овець.

ЧАСТИНА ДРУГА

Майже місяць працював Сантьяго в крамничці, і не можна сказати, щоб нова справа дуже йому подобалась. Торгівець кришталем цілісінькими днями сидів за прилавком і все слідкував, щоб хлопець обережніше поводитися з товаром.

Все ж таки до звільнення не дійшло, бо господар хоч і набридав своїм буркотінням, але був людиною чесною й слова дотримував. Сантьяго справно одержував комісійні з кожної покупки, і в нього навіть набралось трохи грошей. Але якось уранці він підрахував свої бариші й зрозумів, що коли діло й далі так ітиме, то овець він собі купить не раніше ніж через рік.

— Чом би нам не зробити виносну вітрину з кришталевими товарами напоказ? — сказав він крамареві. — Поставимо її біля входу, і вона привертатиме увагу перехожих.

— Жили ми раніше без усяких виносних вітрин, — відповів той. — Ще якесь вайло зачепить її та переб'є мені мій кришталь.

— Коли я жену овець на пасовисько, вони теж можуть наскочити на змію й поздихати від її укусів. Але для овець і чабанів таким і є життя.

В цей час крамар обслуговував покупця, який бажав купити три келихи. Торгівля тепер ішла жвавіше, ніби повернулися ті дні, коли ця вуличка приваблювала до себе людей з усього Танжера.

— Справи йдуть непогано, — сказав господар, коли покупець пішов. — Я тепер добре заробляю й скоро зможу дати тобі стільки грошей, що ти купиш нову отару. Чого ж тобі не вистачає? Навіщо вимагати від життя ще більше?

— Треба слухатися знаків! — мимоволі вирвалося в юнака, але він зразу ж про це пошкодував: крамар-бо ніколи не стрічав царя.

«Це називається Сприятливим Початком, — згадалися йому слова старого. — Новачкам везе. Бо життя хоче, щоб людина виконувала веління Судьби».

Господар тим часом намагався осмислити слова Сантьяго. Немає сумніву, сама лиш присутність хлопця в крамниці — добрий знак; гроші течуть у касу, й він зовсім не шкодує, що найняв цього іспанського вівчарика. Хоча грошей той одержує більше, ніж заробляє (крамар, не сподіваючись, що торгівля піде так жваво, призначив Сантьяго щедрі комісійні). Господар відчував, що не за горами той день, коли хлопець повернеться до своїх овець.

— Навіщо тобі знадобилися піраміди? — спитав він, щоб перемінити розмову.

— Мені про них багато розказували, — відповів Сантьяго.

Скарби перетворилися на гіркі спогади, і він намагався не думати про них, а тому й господареві не став розповідати про свій сон.

— Перший раз у житті бачу людину, яка ладна йти через пустелю, аби лиш побачити піраміди. А піраміди ті — просто купа камінців. Ти й сам можеш у дворі таке диво збудувати.

— Видно, вам ніколи не снилися сні про далекі мандри, — відповів на це Сантьяго й пішов стрічати чергового покупця.

Минуло два дні, й господар повернувся до розмови про вітрину.

— Не люблю я новацій, — сказав він. — Я не такий багатий, як Гасан, котрому не страшно й помилитися — все рівно він на цьому мало втратить. А от нам з тобою за власні помилки доведеться все життя платити.

«Таки правда», — подумав юнак.

— От скажи мені, навіщо тобі та вітрина? — допитувався господар.

— Я хочу як швидше повернутися до моїх овечок. Поки нам фортуна сприяє, треба ловити кожну мить і все робити, аби допомогти їй. Це ж саме так і називається: Сприятливий Початок. Новачкам везе.

Господар помовчав і відповів:

— Пророк дав нам Коран і поклав на нас лише п'ять обов'язків, які ми маємо виконати впродовж нашого життя. Найголовніший — пам'ятати, що немає Бога крім Аллаха. Чотири інші — молитися п'ять разів щоденно, поститися, коли приходить місяць Рамадан, бути милосердним до неімущого...

Він знову замовк. Очі його зволожились від згадки про Пророка — він, хоч і був людиною живою, нестримною й нетерплячою, все ж зумів прожити життя у згоді з законом Магомета.

— А п'ятий обов'язок? — спитав Сантьяго.

— Позавчора ти сказав, що мені, мабуть, ніколи не снилися сні про далекі мандри. Так ось, п'ятий обов'язок кожного правовірного — здійснити паломництво. Кожному з нас належить хоча б один раз у житті відвідати священне місто Мекку. А вона набагато далі, ніж піраміди. Молодим, ледь зібравши трохи грошей, я купив оцю крамницю. Думав: як тільки розбагатію, неодмінно вирушу до Мекки. Коли ж завелися гроші, я не зважився нікому довірити торгівлю, бо ти ж бачиш, який у мене тендітний товар. І щодня я дивився, як мимо проходять паломники. Були серед них і багатії в супроводі десятків слуг і цілих караванів, але більшою частиною це були люди бідніші за мене. Бачив я також, як вони вертають назад, щасливі та вдоволені, і ставлять біля дверей свого дому символ паломництва до Мекки. Один із них, швець, що

все життя латає чужі черевики, розповів мені, що йшов через пустелю майже рік, але стомлювався менше, ніж у Танжері, коли доводиться йти до іншого кварталу за партією шкіри.

— Чому ж вам не вирушити до Мекки хоч би й зараз? — спитав Сантьяго.

— Тому що мрія про неї мене на світі держить. Хіба інакше я витримав би всі ці дні, що не відрізняються один від одного, всі ці полицки, заставлені моїм товаром, обіди й вечері в цій гидотній харчівні? Боюсь я, що як тільки моя мрія збудеться, мені не варто стане й на світі жити. А ти — ти зовсім інший. Ти мрієш про піраміди, але, на відміну від мене, робиш усе, щоб здійснити свою мрію. Мені ж залишається тільки мріяти про Мекку. Тисячі разів я уявляв собі, як перетинатиму пустелю, як прийду на площу, де стоїть священний камінь, сім разів обійду навколо нього й лише тоді приторкнусь. І щоразу уявляється мені там сила-силенна людей, і я чую, як мій голос вливається в загальний молитовний хор. Але я й боюсь також, що мене чекає тяжке розчарування, а тому віддаю перевагу мріям.

Того дня він дозволив Сантьяго змайструвати вітрину. Не всі мріють і бачать сні однаково.

Ще два місяці минуло — нова виносна вітрина робила свою справу: покупців у крамниці було не протовпитись. Сантьяго вже прикидав: якщо й далі так ітиме торгівля, то за півроку він повернеться до Іспанії й купить собі не шістдесят овець, а вдвічі більше. Не мине й року, як він ще подвоїть свою отару та розпочне торгівлю з арабами, бо вже трохи навчився їхньої мови. Після тієї халепи на ринку він більше жодного разу не діставав із сумки камінці Урім і Туммім, бо Єгипет зробився для нього такою ж нездійсненною мрією, як Мекка для його господаря. Його задовольняла робота, і він любив уявляти, як переможцем зійде з корабля на пристань Тарифи.

«Пам'ятай, завжди треба точно знати, чого ти хочеш», — казав йому Мельхиседек.

Юнак знав. І працював, щоб досягти своєї мети. Може, так йому на роду було написано — опинитися в чужій країні, зустріти там шахрая, а потім подвоїти свою отару, не потративши на це ніяких грошей?

Він пишався собою. Він багато чому навчився: вже вмів торгувати кришталем, володів мовою без слів і читав знаки. Одного разу він почув, як бідкався якийсь чоловік: на такий узвіз видерся, а тут ніде сісти відпочити, нічим спрагу вгамувати...

Сантьяго відразу зміркував, що це знак, і звернувся до господаря:

— Чому б нам не продавати чай тим, хто підіймається на цю гору?

— Це щось дуже вже нове, треба подумати, — відповів той.

— Ми подаватимемо чай у кришталевих склянках! Люди отримають задоволення, і їм захочеться купити й кристаль. До краси люди найбільш охочі.

Господар довго дивився на нього та так нічого й не відповів. А надвечір він зачинив крамницю, помолився, а потім сів просто дверей на бруківку й запропонував Сантьяго запалити наргіле — чудернацьку люльку, шановану серед арабів.

— Скажи мені, чого ти весь час домагаєшся? — спитав він юнака.

— Ви ж знаєте: я хочу повернутися додому й купити овець. А для цього мені потрібні гроші.

Господар поклав кілька жаринок до люльки й глибоко затагнувся.

— Тридцять літ я держу цю крамницю. Вмію відрізнити добрий кристаль від поганого, знаю всі тонкощі торгівлі. Я задоволений тим, як іде моє діло, і розширювати його не хочу. Подаватимеш покупцям чай у кришталевих келишках — дивись, і справді наш оборот зростає; доведеться все міняти.

— Що ж у тім поганого?

— Та просто я звик жити, як жив. Поки ти тут не з'явився, я часто думав про те, що стільки часу сиджу сиднем на одному місці, а тим часом мої друзі кудись їдуть, повертаються, розоряються, багатіють. І так мені сумно ставало. А тепер я розумію, що моя крамничка якраз того розміру, який мені потрібен і якого я хочу. Я не шукаю переміни, я не знаю, як вона робиться. Я занадто звик до самого себе.

Юнак не знав, що й відповісти. А старий продавжував:

— Тебе мені неначе Бог послав. А сьогодні я от що зрозумів: якщо Боже благословення не прийняти, воно перетворюється на прокляття. Я більш нічого не хочу від життя, а ти мене примушуєш відкривати в ньому незвідану далечінь. Я вглядаюся в неї, усвідомляю свої неймовірні можливості і... почуваю себе гірше, ніж раніше. Бо тепер я знаю, що можу здобути все, але мені цього не треба.

«Як добре, що я тоді нічого не сказав продавцеві кукурудзи», — подумав Сантьяго.

Вони ще якийсь час курили наргіле. Сонце зайшло. Господар і юнак розмовляли арабською — Сантьяго дуже радів із того, що опанував цю мову. Давно-давно, в іншому житті, йому здавалося, що вівці здатні зрозуміти все на світі. Але арабської мови їм таки не вивчити.

«Має бути й інше, що їм не під силу, — думав він, мовчки позираючи на господаря. — Бо вміють вони лише траву та воду шукати. А потім, вони ж не самі й навчилися — це я їх навчив».

— *Мактуб*, — промовив нарешті Торгівець кришталем.

— Що це означає?

— Щоб справді зрозуміти, що це означає, треба народитися арабом, — відповів господар. — А приблизно зміст такий: «Так записано».

Погасивши жаринки в наргіле, він додав, що з наступного дня Сантьяго може продавати чай у кришталевих склянках. Зупинити ріку життя неможливо.

Люди долали крутий узвіз і раптом майже на самій горі знаходили крамничку, де їм пропонували пахучий прохолодний чай з м'ятою в гарних кришталевих келишках. Як же не зайти й не випити!

— Моїй дружині до такого нізащо не додуматися, — казав один, купуючи відразу цілий набір кришталю: цього вечора він чекав гостей, отже тепер подивує їх чудовими склянками.

Інший стверджував, що чай набагато смачніший, коли п'єш його з кришталю — так краще зберігається аромат. Ще один згадав, що це давня східна традиція — пити чай з кришталевого посуду, бо кришталь має магичні властивості.

Дуже швидко люди дізналися про цей винахід, і багато охочих потяглося нагору, щоб на власні очі переконатися, як то можна оновити такий старовинний промисел. З'явилися й інші торговельні заклади, де покупцям пропонували чай у кришталевих склянках, але... туди не треба було так довго підійматися, і тому чаю ніхто не замовляв.

Невдовзі крамареві довелося найняти ще двох помічників. Тепер тут продавався не тільки кришталь, але й неймовірна кількість чаю щоденній черзі відвідувачів, які прагнули нових вражень.

Так минуло півроку.

Юнак прокинувся ще до схід сонця. Від того часу, коли він уперше ступив на африканський континент, минуло одинадцять місяців і дев'ять днів.

Він одягнувся в арабський бурнус із білого полотна, спеціально куплений для цього дня, покрив голову хусткою, яку закріпив обручем із верблюжої шкіри, взув сандалі й нечутно спустився вниз.

Місто ще спало. Сантьяго з'їв шматок хліба з варенням і випив трохи гарячого чаю з кришталевого келишка. Потім сів на порозі й запалив наргіле.

Так він і сидів, покурюючи, в повній самотині, та наслухав рівний шум вітру, що приносив запахи пустелі. Накурившись, поліз рукою до кишені — і кілька хвилин дивився на те, що дістав звідти.

Його пальці стискали грубу стосу грошей — за них можна купити й зворотний квиток, і сто двадцять овець, і дозвіл на торгівлю між Іспанією й країною, де він тепер перебуває.

Сантьяго терпляче дочекався, коли встав господар і відчинив крамницю. Потім вони ще вдвох посиділи за чаєм.

— Сьогодні я поїду, — сказав хлопець. — Тепер мені є за що купити овець, а вам — вирушити в Мекку.

Господар не мовив ні слова.

— Благословіть мене, — твердо сказав Сантьяго. — Ви мені допомогли.

Старий все так само мовчки заварював чай. Нарешті він обернувся до хлопця:

— Я пишаюсь тобою. Ти вдихнув життя в мою крамницю. Але знай: я не піду в Мекку. А ще знай, що ти не купиш овець.

— Хто це вам таке сказав? — спитав украй здивований Сантьяго.

— *Мактуб*, — тільки й відповів старий Торгівець кришталем.

І благословив юнака.

Після цього Сантьяго пішов до себе в кімнату й зібрав усі свої пожитки — набралось три мішки. Вже в дверях він зачепився оком за свою стару пастушу сумку, про яку майже забув, бо давно її не бачив. В ній лежала його куртка й книжка. Він витягнув куртку, збираючись подарувати її якому-небудь хлопчаків на вулиці, і в цю мить по підлозі покотилися два камінці — Урім і Туммім.

Тільки тепер згадав юнак старого царя й подивувався, що так надовго про нього забув. Цілий рік пішов на безперервну роботу, а мета була лиш одна — зібрати грошей, щоб не повертатися в Іспанію ні з чим.

«Ніколи не зрікайся своєї мрії, — казав йому Мельхиседек. — Іди слідом за знаками».

Юнак підняв камінці з підлоги, і його охопило дивне відчуття, ніби старий десь поруч. Весь рік минув у тяжкій праці, а тепер знаки показують, що пора йти.

«Я знову буду таким самим, яким я був раніше, — подумав він, — а вівці не навчать мене говорити арабською».

Проте вівці навчили його куди важливішої істини: що є на світі мова, зрозуміла всім. І весь цей рік, докладаючи всіх зусиль до того, щоб торгівля розквітала, Сантьяго саме такою мовою й розмов-

ляв. Це була мова натхнення, мова вчинків, продиктованих охотою й любов'ю, вчинків заради того, в що віриш або чого бажаєш. Танжер більше не був йому чужим містом; юнак усвідомлював, що тепер йому може підкоритися весь світ, як підкорилося це місто.

«Коли чогось по-справжньому захочеш, Всесвіт буде дбати про те, щоб твоє бажання збулось», — так казав старий Мельхиседек.

Але старий ні словом не обмовився ні про розбійників, ні про людей, які хоч і мріють, але здійснювати свої мрії не хочуть. Він не казав хлопцеві, що піраміди — це просто купи каміння і що кожний, кому заманеться, може таку купу нагромадити в своєму дворі. Старий цар забув сказати юнакові, щоб той купив овець, коли заведуться гроші.

Сантьяго взяв сумку й поклав її разом з іншими своїми речами. Зійшов сходами вниз. Господар обслуговував якесь іноземне подружжя, а ще двоє покупців вешталися по крамниці, попиваючи чай із кришталевих склянок. Як на такий ранній час, відвідувачів було багато. Тільки в цю хвилину Сантьяго помітив, що волосся господаря нагадує волосся Мельхиседека. Йому пригадався той перший ранок у Танжері, коли не було чого їсти й нікуди було йти, згадалась усмішка кондитера — вона теж ви-кликала спомин про старого царя.

«Так ніби Мельхиседек пройшов тут і на всьому залишив сліди своєї присутності, — думав юнак. —

Ніби всі ці люди в якусь мить свого життя вже зустрічалися з ним. Але ж він так і казав мені — що завжди з'являється людині, яка йде за покликом своєї Судьби».

Він вийшов не прощаючись — не хотілося плакати при чужих людях. Але розумів, що тужитиме за цим усім, за красою, яка тут відкрилася йому. Тут він здобув упевненість у собі та бажання підкорити світ.

«Я ж повертаюся в рідні місця пасти овець!» — подумав він, але це рішення чомусь перестало йому подобатись. Цілий рік він трудився, щоб здійснити свою мрію, а вона раптом почала просто на очах утрачати свою привабливість. Може, це зовсім і не мрія?

«Може, мені слід бути таким, як продавець кришталю? Так само все життя мріяти про Мекку, але так ніколи й не зібратися в дорогу?» — думав він, але камені, які він тримав у руці, ніби передали йому силу й рішучість старого царя.

За дивним збігом — чи це теж був знак? — він зайшов до тієї самої харчівні, що й першого свого дня в Танжері. Звичайно, того злодія там не було. Господар приніс йому кухоль чаю.

«Повернутися в пастухи я завжди встигну, — задумався над кухлем Сантьяго. — Я вмію пасти й стригти овець і цим завжди зможу заробити. А от потрапити до пірамід навряд чи випаде ще

нагода. Той дід із золотим нагрудником знав усю мою біографію. Справжній цар зустрівся мені, до того ж ще й мудрець».

Всього дві години відділяли його від рівнин Андалусії, а між ним і пірамідами розляглася безмежна пустеля. Але він зрозумів, що на це можна подивитися й з іншого боку: шлях до скарбу вже на дві години скоротився, хоча сам він потратив на це цілий рік.

«Чому я хочу повернутися до моїх овець — зрозуміло: тому що знаю й люблю їх, та й клопоту з ними небагато. А чи можна любити пустелю? Але саме пустеля заховала мій скарб. Не зумію знайти його — повернусь додому. Якщо вже так трапилось, що тепер у мене є й гроші, й час, то чому ж не спробувати?»

У цю мить він відчув величезну радість. Дорога до овець йому ніколи не заказана. Крім того, він завжди може взятися за торгівлю кришталем. Звичайно, на світі поховано багато інших скарбів, але ж саме йому, а не комусь іншому, двічі приснився той самий сон ще й зустрівся старий цар.

З харчівні він вийшов задоволений собою. Він згадав, що один із постачальників його господаря привозив кристаль караванами, які перетинали пустелю. Сантьяго стискав у руках Урім і Тум-мім — завдяки цим каменям він знову зважився йти до свого скарбу.

«Я завжди поруч із тим, хто йде за покликом своєї Судьби», — пригадалися слова Мельхиседека.

Що може бути простіше, ніж піти на торговий склад і розпитати, чи так далеко ті піраміди, як про них кажуть?

Приміщення, де сидів Англієць, більше скидалося на хлів, і пахло там потом, пилом і худобою. «Варто було десять літ учитися, щоб засісти в цій норі», — думав він, неуважно гортаючи журнал з хімії.

Але відступати нікуди. Треба йти за знаками. Він присвятив усе життя пошукам тієї єдиної мови, якою промовляє Всесвіт, — власне, для того й учився. Спочатку захопився есперанто, потім зацікавився релігіями світу і, нарешті, алхімією. Зараз він вільно володіє есперанто, досконало знає історію різних віровчень, от тільки алхіміком ще не став. Звичайно, деякі таємниці йому відкрились, але тепер він безнадійно загруз і в своїх дослідженнях не може зрушити ні на крок. Дарма звертався він по допомогу до алхіміків — усі вони виявилися якимись самозаглибленими дивакуватими відлюдьками, й чекати від них допомоги чи поради — марна справа. Може, саме тому, що так і не дається їм таїна Філософського Каменя?

Англієць уже потратив добру частку батьківської спадщини на даремні пошуки. Він копався в найкращих бібліотеках світу, купляв найрідкісніші, найважливіші книги з алхімії; в одній із таких книг він вичитав про знаменитого арабського алхіміка, який багато років тому побував у Європі. Про того алхіміка ходила слава, що йому більше двохсот

років, що він знайшов Філософський Камінь і відкрив Еліксир безсмертя. Все це, звісна річ, справляло враження, але так би й залишилось легендою для Англієця, коли б його приятель, що побував у пустелі в археологічній експедиції, не розповів йому про одного араба з надприродними обдаруваннями. Живе той араб в оазі Ель-Фаюм; кажуть, що йому двісті років і що він уміє будь-який метал перетворювати на золото.

Англієць зразу ж відмінив усі свої справи й зустрічі, відібрав усе найпотрібніше з особистої бібліотеки — і ось він уже сидить у дощаному бараці, схожому на хлів, а позад бараку споряджається великий караван для походу через Сахару; оаза ж Ель-Фаюм знаходиться якраз на шляху каравану.

«Я мушу своїми очима подивитися на цього бісового алхіміка», — подумав Англієць, і навіть сморід від верблюдів на хвилину здався йому не таким нестерпним.

В цю мить до нього наблизився молодий араб з дорожніми сумками за спиною й привітався.

— Куди збираєтесь? — запитав він.

— У пустелю, — відповів Англієць та й знову вступився в книжку.

Йому було не до балачок: треба освіжити в пам'яті все, що він вивчив за десять років; хто знає, може, алхімік захоче перевірити його знання.

Юнак тим часом зручно всівся, дістав із однієї з сумок книжку й розкрив її. Англієць краєм ока помітив, що книжка написана іспанською.

«Це вже непогано», — подумав він, бо іспанською володів краще, ніж арабською.

Якщо цей юнак теж зібрався в Ель-Фаюм, то можна буде з ним поговорити у вільний час.

«Дивна річ, — думав у цей час Сантьяго, в котрий раз переречитуючи сцену похорону, якою починалася книжка. — Скоро два роки, як я з нею ношусь, а все ніби прикутий до перших сторінок».

Не було вже поруч царя Мельхиседека, та все одно хлопець ніяк не міг зосередитись. Заважала ще й настирлива думка — чи правильне його рішення. Проте Сантьяго розумів головне: у всякій справі рішення — лише початок. Коли людина на щось зважується, робить вибір, вона ніби пірнає в стрімкий потік, який ще хто знає куди винесе.

«Коли я вирушав за скарбами, я й гадки не мав, що працюватиму в крамничці, торгуватиму кришталем. Так само, мабуть, і цей караван: це мій вибір, моє рішення, але його шлях так і залишиться для мене таємницею».

Європеець, що сидів поруч, теж читав книжку. Сантьяго він видався людиною непривабливою: коли хлопець зайшов до бараку, той поглянув на нього майже вороже. Це б іще нічого, і юнак готовий був познайомитись, але європеець круто обірвав розмову.

Сантьяго згорнув книжку — йому ні в чому не хотілося бути схожим на цього іноземця, — а далі дістав із кишені камінці й почав ними гратись.

— Урім і Туммім! — вражено прошепотів європеєць.

Сантьяго похапливо сховав камінці.

— Не продаються, — сказав він.

— Ну, ціна їм невелика, — зауважив той. — Звичайні кристали, нічого особливого. На світі є мільйони таких камінчиків, але той, хто на цьому розуміється, відразу впізнає Урім і Туммім. Та я ніколи не думав, що вони трапляються в цьому краю.

— Мені їх подарував цар, — сказав юнак.

У європейця, здавалось, відібрало мову. Непевною рукою він дістав із власної кишені два камінці — такі самі, як у Сантьяго.

— Ти розмовляв із царем? — запитав він невпевнено.

— Розмовляв. А тобі, видно, важко уявити, як це цар може розмовляти з пастухом, — буркнув Сантьяго, у якого пропало бажання продовжувати бесіду.

— Та ні, чому ж. Пастухи перші визнали Царя, коли Його ще не знав ніхто в світі. Якраз у тому, що царі розмовляють із пастухами, немає нічого незвичайного. — І Англієць додав, ніби побоюючись, що хлопець не зрозумів: — Про це можна прочитати в Біблії, тій самій книзі, з якої я дізнався про Урім і Туммім. Бог дозволив ворожи-

ти лише на цих двох камінцях. Жерці носили їх на золотих нагрудниках.

Тепер уже Сантьяго не шкодував про те, що прийшов на склад.

— Можливо, це знак, — промовив ніби роздумуючи Англієць.

— Хто тобі сказав про знаки? — Цікавість Сантьяго зростала з кожною хвилиною.

— Все на світі — знаки, — сказав Англієць, згортаючи свій журнал. — Колись у давнину люди розмовляли єдиною мовою, а потім забули її. Оцю Загальну Мову я, між іншим, і шукаю. Саме тому я тут. Я мушу знайти людину, яка володіє Загальною Мовою. Алхіміка.

Їхню розмову перервав господар складу, товстий араб, що якраз зайшов до бараку.

— Вам повезло, — сказав він. — Сьогодні після обіду вирушає караван до Ель-Фаюму.

— Але мені треба в Єгипет! — розгублено сказав Сантьяго.

— Ель-Фаюм і знаходиться в Єгипті. А ти звідки родом?

Сантьяго відповів, що він з Іспанії. Англієць зрадів: хоч і в арабському одязі, а все ж європеєць.

— Цей чоловік називає знаки «везінням», — сказав він, коли господар вийшов. — Якби я взявся написати книгу про слова «везіння» й «збіг»,

вийшла б товстелезна енциклопедія. Саме з цих двох слів складається Загальна Мова.

І додав, що його зустріч із Сантьяго, в якого, виявляється, теж є Урім і Туммім, навряд чи була простим збігом. Потім спитав, чи не алхіміка шукає юнак.

— Я шукаю скарби, — відповів той і, схаменившись, замовк.

Але Англієць ніби не надав значення його словам і лише промовив:

— В певному сенсі, я теж.

— Я, правду кажучи, не знаю, що таке алхімія, — сказав Сантьяго, але в цю мить знадвору почувся голос господаря, який кликав їх.

— Караван поведу я, — сказав їм у дворі темно-окий чоловік з довгою бородою. — У моїх руках життя й смерть усіх, хто зі мною піде, тому що пустеля — особа химерна й нерідко зводить людей з глузду.

В дорогу готувалося сотні зо дві людей, а тварин — верблюдів, коней та ослів — було чи не вдвоє більше. У Англійця виявилось кілька великих валіз, набитих книжками. У дворі юрилися жінки, діти та чоловіки з шаблями на поясі й рушницями за спиною. Було так гамірно, що Вожатому довелося кілька разів повторити свої слова.

— Тут зібралися різні люди й моляться вони різним богам. Я ж служу тільки Аллаху і Його іменем клянусь: я зроблю все можливе, щоб і цього разу подолати пустелю. Тепер нехай кожен поклянеться тим богом, в якого вірує, що буде коритися мені за будь-яких обставин. У пустелі непослух — смерть.

Почувся приглушений гомін — кожен звертався до свого бога. Сантьяго поклявся іменем Христа. Англієць перемовчав. Це тривало довше, ніж потрібно було для клятви — люди просили у небес охорони й заступництва.

Потім пролунав протягливий звук різка, і всі учасники походу посідали в сідла. Сантьяго та Ан-

глієць, що купили собі по верблюду, повилазили на них не без зусиль. Юнак подивився, як тяжко його супутник навантажив свого верблюда валізами книг, і пожалів бідну тварину.

— А проте ніяких збігів не існує, — ніби продовжуючи перервану розмову, говорив Англієць. — Я приїхав сюди тому, що один мій друг прочув про араба, який...

Решта слів потонули в галасі й шумі: караван рушив у дорогу. Але Сантьяго добре розумів, що має на увазі Англієць. Існує таємничий ланцюг подій, нерозривно пов'язаних одна з одною. Той зв'язок примусив його піти в пастухи, двічі побачити один і той самий сон, опинитися недалеко від африканського узбережжя, зустріти в тому містечку царя, стати жертвою шахрая, найнятися в крамницю, де торгують кришталем...

«Чим далі йдеш по своєму Шляху, тим певніше він визначає твоє життя», — думав хлопець.

Караван рухався на схід. Виходили вдосвіта, зупинялися на відпочинок, коли сонце досягало зеніту, і, перечекавши найспекотніші години, вирушали далі. Сантьяго мало розмовляв із Англієм, бо той майже не відривався від книжки.

Юнак потрохи роздивлявся на численних супутників. Вони вже не були такими, як на початку дороги. Тоді панувала метушня; до криків, дитячого плачу, кінського іржання домішувалися збуджені

голоси купців та провідників. Але тут, у пустелі, тишу порушував лише посвист зустрічного вітру та шурхіт піску під ногами тварин. Навіть провідники їхали мовчки.

— Я багато разів перетинав ці піски, — сказав якоїсь ночі один погонич іншому. — Але пустеля така велика й неосяжна, що й сам себе хоч-не-хоч відчуваєш піщинкою. А що та піщинка, дрібна й безголоса...

Сантьяго розумів, про що каже погонич, хоча в пустелі був уперше. Він і сам не раз, задивившись на море або в вогонь, годинами не міг вимовити й слова, ні про що не думав і ніби розчинявся в незмірній силі стихії.

«Я вчився у овець, вчився у кришталю, — думав він. — Тепер мене вчитиме пустеля. Це ніби сама давнина: вона наймудріша серед усього того, що я досі бачив».

Вітер тут не стихав жодної миті, і Сантьяго згадав, як уперше відчув його силу, коли стояв на башті в Тарифі. Цей самий вітер, мабуть же, ледве ворухив вовну його овець, що блукали пасовиськами Андалусії в пошуках корму та води.

«Тепер вони вже не мої, — думав він без особливого жалю. — Забули мене, либонь, і звикли до нового чабана. То й добре. Вівці, як і кожен, хто мандрує від місця до місця, знають, що розлуки неминучі».

Раптом він згадав доньку сукнаря — мабуть, вона вже й заміж вийшла. За когось? Може, за продавця кукурудзи? Або за вівчаря, котрий теж уміє читати та розповідати неймовірні історії, — Сантьяго не один такий хвацький залицяльник. Власна впевненість вразила його самого: може, й він уже опанував Загальну Мову і знає тепер про всіх на світі, що з ними робиться й що станеться? «Передчуття» — так називала цей дар його мати. Тепер він розумів, що то за дар: швидке занурення душі у всесвітній потік життя, де всі людські долі пов'язані між собою. Нам дано знати все, бо все вже записано.

— *Мактуб*, — промовив юнак, згадавши Торгівця кришталем.

Іноді піщана пустеля раптом перетворювалась на кам'яну. Опинившись перед валуном, караван огинав його; часом доводилось далеко обходити цілі розсипи каміння. Коли пісок ставав таким дрібним і сипким, що в ньому в'язнули ратиці верблюдів, — шукали інший шлях. Часом під ногами виявлявся солонець — ознака, що тут колись було озеро, — і в'ючні тварини жалібно іржали. Тоді погоничі злазили на землю, огладжували й заспокоювали верблюдів та коней, брали поклажу на свої плечі і, лише подолавши підступну частину дороги, знову в'ючили тварин. Коли погонич хворів або й помирав, його товариші кидали жереб, кому вести далі його верблюдів.

Все це підпорядковувалось єдиній меті: хоч би скільки кружляв та міняв напрямки караван, зрештою він неухильно просувався до своєї цілі. Подолавши чергову перепону, знову й знову йшов на зірку, що вказувала шлях до оази. Люди бачили її на ранковому небі й знали — вона веде їх туди, де вони знайдуть прохолоду, досхочу води, пальми, відпочинок. Один лиш Англієць, здавалося, нічого не помічав, заглиблений у чергову свою книжку.

В перші дні шляху Сантьяго теж намагався читати. Та через якийсь час зрозумів, що куди цікавіше роздивлятися навколо або слухати шум вітру. Він навчився розуміти свого верблюда, дбав і турбувався про нього, а потім навіть книжку викинув як зайвий тягар — хоча й не забув, що варто лиш розкрити книжку, і там завжди знайдеться щось цікаве.

Поступово він здружився з Погоничем, котрий тримався поруч нього. Вечорами, коли караван зупинявся на нічліг і запалювалося багаття, Сантьяго розповідав йому всячину з свого вівчарського життя.

А одного разу Погонич заговорив про себе.

— Я жив у невеличкому селі поблизу Ель-Кай-рума. Був у мене дім і сад, були діти, і так безтурботно міг би я жити до самої смерті. Коли випав особливо врожайний рік, ми торгували добрі гроші та всією родиною відвідали Мекку — так я виконав свій обов'язок віруючого й тепер міг помирати

з спокійною душею. Всього мені вистачало, всім я був щасливий. Та одного разу земля задрижала, Ніл вийшов із берегів. То, було, чужа біда осторонь ходила, а тепер зачепила й мене. Сусіди потерпали, що розлив змиє їхні оливи, дружина тривожилася за дітей. Я з жахом дивився, як гине все, що вдалося нажити. Земля після того перестала родити. Треба було добувати на прожиток якимсь іншим робом, і я став погоничем верблюдів. От тоді й відкрився мені сенс слів Аллаха: не треба боятись невідомого, бо кожна людина здатна здобути те, чого вона хоче, знайти необхідне. Всі ми боїмося втратити те, що маємо, — хоч посіви хліба, хоч саме наше життя. Але цей страх минає, варто лиш зрозуміти, що й наша судьба, й світова історія — все пишеться однією рукою.

Іноді зустрічалися два каравани. І не було такого випадку, щоб у одних мандрівників не знайшлося того, в чому терпіли нужду інші. Ніби й справді все на світі написане однією рукою. Погоничі розповідали один одному про пилові бурі; сидячи навколо вогню, вони ділилися своїми спостереженнями за витівками пустелі.

Бувало ще, до вогню підходили загадкові бедуїни; вони до тонкощів знали шлях, яким рухався караван. Вони попереджували, де треба стерегтися нападу розбійників і диких племен, а потім знову танули в півтімі й зникали так само нечутно, як і з'являлись.

В один із таких вечорів Погонич підійшов до вогню, біля якого сиділи Сантьяго з Англійцем.

— Ходять слухи про війну між племенами, — повідомив він.

Повисла тиша, і Сантьяго відчув, як саме повітря насичується тривогою. Ще раз він переконався, що розуміє Загальну Мову.

Мовчанку порушив Англієць; його цікавило, наскільки це може бути небезпечно для каравану.

— Коли заходиш у пустелю, назад шляху немає, — відповів Погонич. — Залишається тільки йти вперед. Все інше вирішуватиме Аллах. Він же й відведе біду. *Мактуб*, — додав він таємниче слово й відійшов від них.

— Даремно ти не звертаєш уваги на те, що робиться з караваном, — сказав Сантьяго Англійцеві. — Придивись, як він кружляє та блудить, а все ж неухильно просувається до своєї цілі.

— А ти даремно не читаєш, що таке світ і що робиться в світі, — відказав той. — В цьому книжки дуже схожі з караванами.

Люди, як і тварини, рухались тепер швидше. Досі вони йшли в мовчанні весь день і лише на привалах сходилися до багаття на бесіду; тепер безмовними стали й вечори. А згодом Вожатий заборонив і багаття розводити: вогонь може привернути увагу розбійників.

Щоб порятуватися від холоду, люди ставили коней і верблюдів у коло, а самі лягали спати всередині. Вожатий призначав вартових, які зі зброєю в руках охороняли бівак.

Якось уночі Англіїцю не спалося. Він покликав Сантьяго, і вони пішли на прогулянку навколо табору. Світив повень. І Сантьяго зважився розповісти Англіїцю всі свої пригоди.

Найбільше враження на Англіїця справила історія успіху крамниці кришталевого посуду, коли там почав працювати юнак.

— От бачиш, що рухає світом, — сказав Англієць. — В алхімії це називається Душею Світу. Коли чогось бажаєш усією своєю душею, то прилучаєшся до Душі Світу. А в ній сила величезна.

І додав, що ця властивість є не тільки в людей: душу має все на світі — камінь, рослина, тварина і навіть думка.

— Все, що тільки є на Землі, безперервно змінюється, тому що й сама Земля — жива і в неї є душа. Всі ми — частина цієї Душі, тому самі собі не здаємо справи, скільки добра вона постійно нам робить. Але ти, коли працював у тій крамничці, повинен був зрозуміти, що навіть кристаль сприяв твоєму успіхові.

Сантьяго слухав мовчки, задивляючись то на місяць, то на білий пісок.

— Я бачив, як караван іде пустелею, — сказав він нарешті. — Він розмовляє з нею її мовою, тому вона й відкриває йому шлях. Пустеля перевірить і випробує кожний його крок і, тільки коли переконається в його бездоганному суголоссі з нею, пропустить до оази. Хтось інший, хоч би який відважний, загине першого ж дня, якщо не володіє цією Мовою.

Тепер обидва вони задивилися на повновидий місяць.

— Оце і є магія знаків, — промовив Сантьяго. — Я бачу, як провідники читають знаки, — це душа каравану розмовляє з душею пустелі.

По довгій мовчанці подав свій голос і Англієць:

— Схоже таки, що й мені слід придивитися до каравану.

— А мені — прочитати твої книжки, — відповів юнак.

Дивні якісь були ці книжки. Йшлося в них про ртуть, про царів і драконів — Сантьяго нічого не міг урозуміти, хоч як старався. Але одна думка, що на всі лади повторювалася в усіх книжках, до нього таки дійшла: все на світі — різні прояви одного й того самого.

В одній із книжок він прочитав, що найважливіші знання в алхімії — це всього кілька рядків, накреслених на поверхні смарагда.

— Так, це називається Смарагдова Скрижаль, — сказав Англієць, пишаючись із того, що може хоч чогось навчити свого супутника.

— Нащо ж тоді стільки книг?

— На те, щоб зрозуміти ті кілька рядків, — відповів Англієць не надто впевнено.

Найбільше зацікавила Сантьяго книжка, в якій розповідалось про великих алхіміків. То були люди, що все життя своє присвятили очищенню металів у лабораторіях: вони вірили, що коли впродовж багатьох-багатьох років обробляти якийсь метал, він урешті втратить властивості, притаманні лише йому, а натомість здобуде Душу Світу. І тоді вчені зможуть досягнути смисл будь-якої речі на Землі, бо Душа Світу — це й є та мова, якою речі розмовляють між собою. Вони називають це від-

криття Великим Творінням, а складається воно з двох елементів — твердого й рідкого.

— Невже не досить просто вивчати людей і знаки, щоб оволодіти цією мовою? — поцікавився Сантьяго.

— Як же ти любиш усе спрощувати! — роздратовано вигукнув Англієць. — Алхімія — наука серйозна. Вона вимагає, щоб кожний крок здійснювався у повній відповідності з настановами мудреців.

Юнак дізнався, що рідкий елемент Великого Творіння називається Еліксиром Безсмертя: він, крім того що продовжує вік алхіміка, ще й від усякої хвороби зцілює. А твердий елемент — то Філософський Камінь.

— Знайти його нелегко, — пояснював Англієць. — Алхіміки роками сидять у своїх лабораторіях та стежать, як очищується метал. Вони так часто й подовгу дивляться на вогонь, що поступово та непомітно звільнюються від будь-якої людської метушні та марноти і одного чудового дня виявляють, що, очищуючи метал, очистилися й самі.

І тут Сантьяго згадав Торгівця кришталем, який казав, що коли миєш склянки, то й душу чистиш від сміття. Дедалі більше юнак переконувався, що алхімію можна досягнути і в повсякденному житті.

— Окрім того, — вів далі Англієць, — Філософський Камінь має дивовижну властивість: най-

крихітнішої його частки досить, щоб перетворити на золото будь-яку кількість будь-якого металу.

Після цих слів інтерес Сантьяго до алхімії помітно зріс. Це ж лише трохи терпіння треба набратися — і перетворюватимеш на золото все що завгодно. Він навіть читав життєписи тих людей, яким це вдалося, — Гельвеція, Еліаса, Фулканеллі, Гебера, — і був у захваті від їхніх діянь. Усім цим людям пощастило пройти свій Шлях до кінця. Вони мандрували по світу, зустрічалися з ученими мудрецьями, творили чудеса, щоб посоромити скептиків, тому що — і це найголовніше — під кінець життя в їхньому розпорядженні опинялись Філософський Камінь і Еліксир Безсмертя.

Але коли Сантьяго спробував з'ясувати за допомогою книжок, що ж таке Велике Творіння, то зайшов у глухий кут: крім сили-силенної химерних малюнків, там були лише суцільні сторінки тарбарської грамоти.

— Чому воно все таке мудроване в алхіміків? — запитав він якось увечері Англійця, який вочевидь нудьгував без своїх книжок.

— Тому що розуміти їх дано лише тим, хто усвідомлює всю міру відповідальності за наслідки. Уяви собі, що почнеться, коли кожен, кому лиш не ліньки, заходиться перетворювати свинець на золото. Дуже швидко золото стане як свинець. Тільки наполегливість і знання відкривають шлях до таїни Великого Творіння. Ось чому я зараз тут, серед пустелі. Мені треба зустрітися з справжнім алхіміком, який допоможе розшифрувати таємні записи.

— А коли ці книги були написані?

— Багато століть тому.

— Це ж тоді ще й типографського верстата не було. Але що тоді, що сьогодні, все одно алхімію опанувати здатен не кожний. Чому ж це все написане такою таємною мовою, чому малюнки такі загадкові?

Англієць замовк та так нічого й не відповів. Пізніше він сказав, що вже кілька днів пильно приглядається до каравану, але нічого нового не помічає. Ото й тільки, що дедалі частіше чути балачки про війну між племенами.

Минуло ще кілька днів, і Сантьяго повернув Англією всі його книжки.

— І що ж ти там зрозумів? — трохи іронічно, а трохи з надією запитав Англієць, якому кортіло поговорити з ким-небудь про своє та погамувати тривожні думки.

— Я зрозумів лиш те, що у світу є душа, і хто її осягне, той осягне й мову всього суцього. А ще зрозумів, що великі алхіміки знайшли свій Шлях і відкрили Душу Світу, Філософський Камінь та Еліксир Безсмертя. — Сантьяго трохи помовчав і додав: — Найголовніше ж ось що: все це настільки просте, що вміститься на грані смарагда.

Англієць відчув розчарування. Ні його тривале навчання, ні магічні символи, ні премудрі слова, ні реторти з колбами не справили враження на Сантьяго.

«Він надто примітивний, щоб усе це зрозуміти», — подумав Англієць, а далі зібрав свої книжки та позасовував їх у валізи, нав'ючені на верблюда.

— Ну то й вивчай свій караван, — буркнув він. — Бо мені з нього не більше користі, ніж тобі з моїх книг.

І Сантьяго далі наслухав тишу пустелі та дивився, як здійсмають пісок ноги верблюдів.

«Кожен має свій спосіб до науки, — думав він. — Мені його спосіб не підходить, а йому — мій. Але обидва ми шукаємо свій Шлях, і вже цього досить, щоб я поважав таку людину».

Тепер караван ішов і ногами. Час від часу з'являлися бедуїни й щось повідомляли Вожатому. Погонич верблюдів, той, що заприятелював із Сантьяго, розказав, що війна між племенами все ж таки почалась. Якщо каравану пощастить дістатися до оази, то це буде велике везіння.

Верблюди й коні вибивалися з сил, люди ставали дедалі мовчазнішими, а кінське іржання або форкання верблюдів у нічній тиші, які досі були просто іржанням і форканням, тепер на всіх нагадали страху, тому що могли означати наближення ворога.

Погонича, проте, близька смерть не лякала.

— Я живий, — пояснював він Сантьяго якось уночі, коли не світив місяць і вогню не палили. — Ось зараз я їм фініки і, значить, нічим іншим не займаюсь. Коли їду — їду, нічого іншого не роблю. Коли прийдеться битись, то цей день буде таким же гарним для смерті, як і всякий інший. Тому що живу я не в минулому і не в майбутньому, а тепер, і тільки ця хвилина мене й цікавить. Якби ти завжди міг залишатися в теперішній миті, ти був би найщасливішим серед смертних. Ти б тоді зрозумів, що пустеля не мертва, що на небі сяють зорі, а воїни йдуть у бій, тому що цього вимагає їхня належність до роду людського. І тоді життя стало

б нескінченним, вічним святом, в ньому не було б нічого, крім теперішньої миті.

Минуло ще дві доби, і коли мандрівники вкладалися спати, Сантьяго поглянув на зірку, яка показувала їм шлях до оази. Йому здалося, що лінія обрію опустилася нижче: в небі над пустелею сяяли сотні зірок.

— Це і є оаза, — сказав Погонич.

— То чому ж ми не йдемо туди?

— Тому що нам треба виспатись.

Сантьяго розплющив очі, коли сонце вже виглядало з-за обрію. Там, де вночі сяяли зорі, тепер стояло безліч фінікових пальм — здавалося, вони заступили всю пустелю.

— Ми дійшли! — вигукнув Англієць, який теж щойно прокинувся.

Сантьяго промовчав. Він навчився цьому від пустелі, і тепер йому досить було просто дивитись на дерева. До пірамід ще дуже далеко. Колись і цей ранок стане для нього лише спогадом, але зараз він жив теперішньою хвилиною, тішився нею, як навчив його Погонич, і намагався з'єднати її з спогадами про минуле й мріями про майбутнє. Так, мине час, і ці тисячі фінікових пальм перетворяться на спогад, але в цю мить вони означають прохолоду, воду й безпеку. І як нічний крик верблюда міг означати наближення ворога, так само низка пальм провіщала чудо порятунку.

«Світ промовляє багатьма мовами», — подумав Сантьяго.

«Коли час летить швидше, каравани теж додають ходи», — подумав Алхімік, спостерігаючи, як входять до оази сотні людей і тварин.

Чути було крики мешканців і новоприбулих, пилюка стояла до неба, заступаючи сонце, стриба-ли й галасували діти, роздивляючись на чужих. Алхімік стежив за тим, як вожді племен наблизил-ися до Вожатого й завели з ним поважну й довгу розмову.

Проте все це його мало цікавило. Скільки тих людей приходило, і всі вони йшли далі, а пустеля й оаза залишалися вічними й незмінними. Він ба-чив, як по піску ступали ноги царів і жебраків, і пісок, хоч і міняв безперервно свої обриси за прим-хами вітру, а все залишався таким самим, яким з дитинства пам'ятав його Алхімік. І все ж таки йому передалася часточка тієї радості, яка зринає в душі кожного мандрівника, коли на зміну синьому небу й жовтому піску перед очима з'являються зелені крони пальм.

«Можливо, Бог для того й сотворив пустелю, щоб людина усміхалась деревам», — думав він.

А потім Алхімік вирішив зосередитись на речах більш практичних. Він знав — це віщували йому знаки, — що з караваном прибуде людина, якій належить передати частину таємних знань. Алхі-

мік, хоч і не знайомий із цією людиною, був певен, що досвідченим оком зуміє виділити її з натовпу, і сподівався, що вона виявиться не гіршою від свого попередника.

«Не розумію, чому все, що я знаю, треба передавати йому таємно, — думав він. — Та й які тут таємниці, Бог завжди охоче розкриває Свої секрети для всіх живих істот».

Єдине пояснення знаходив цьому Алхімік: те, що належить передати, є плід Чистого Життя, яке важко втілити в слова й малюнки. Захоплюючись словами й малюнками, люди робляться схильними забувати врешті Загальну Мову.

Новоприбульців негайно повели до місцевих вож-
дів. Сантьяго не вірив очам: оаза виявилась ніякою
не криничкою з двома-трьома пальмами, як про це
написано в підручниках з історії, вона була набага-
то більшою, ніж звичайне іспанське село. І кри-
ниць там було три сотні, а пальм — п'ятдесят тисяч;
поміж ними стояло безліч різнокольорових шатер.

— «Тисяча й одна ніч», — сказав Англієць,
якому був нетерпець зустрітися з Алхіміком.

Їх миттю оточила дітвора й не відводила очей
від верблюдів, людей і коней. Чоловіки розпитува-
ли, чи доводилось мандрівникам бачити бої, а
жінок цікавило, які тканини й самоцвіти привезли
купці. Безгомінна пустеля згадувалася тепер як
далекий сон — ні на мить не втихав гамір, сміх,
вигуки; здавалось, раніше подорожні були безплот-
ними духами, а ось тепер вони знову перетворю-
ються на людей із м'яса й кісток. Всі були радісні
й щасливі.

Погонич пояснив Сантьяго, що оази завжди
вважались ніби нічиєю територією, бо мешкали тут
переважно жінки й діти. Оскільки вони не за цих
і не за тих, воїни бились між собою в пісках
пустелі, залишаючи оазам роль притулку.

Вожатий не без біганини зібрав усіх до купи й
оголосив, що караван залишатиметься в оазі, доки

не стихнуть міжплемінні війни. Мандрівники знайдуть притулок у шатрах місцевих мешканців, які нікому не відмовлять, бо так велить Закон. Після цього він попросив усіх, хто має зброю, здати її. Винятку не було навіть для нічних охоронців кавану.

— Це правила війни, — пояснив він. — Оаза не може приймати воїнів.

Сантьяго дуже здивувався, коли Англієць дістав із кишені хромований револьвер і віддав його збирачеві.

— Навіщо тобі револьвер? — запитав юнак.

— Щоб навчитися довіряти людям, — відповів Англієць; він був страшенно радий, що скоро знайде те, заради чого вирушив у таку далечинь.

А Сантьяго розмірковував далі про свій скарб. Здійснення його мрії ніби наближається, але й перешкод на шляху стає дедалі більше. Те, про що цар Мельхиседек казав «новачкам везе», перестало діяти, і Сантьяго розумів, що тепер діє наполегливість і мужність того, хто шукає свій Шлях. Саме тому йому не випадає ні спішити, ні втрачати терпіння, щоб ті знаки, які Господь розставляє йому по дорозі, не пройшли повз його увагу.

«Господь розставляє», — повторив він подумки, дивуючись змістові цих слів. Досі йому здавалося, що знаки — то частина світу, така сама як голод або спрага, як пошуки кохання чи роботи.

Він не сподівався, що це й є та мова, якою розмовляє з ним Бог, показуючи, чого від нього хоче.

«Не поспішай, — наказав він собі. — Як казав Погонич верблюдів, їж у годину для їжі, а прийде час іти — вирушай у дорогу».

Першу добу всі, включно з Англійцем, відсипалися з дороги. Сантьяго розмістили в шатрі разом із п'ятьма іншими хлопцями приблизно його віку. Всі вони були місцеві й з великою цікавістю розпитували його про життя у великих містах.

Він уже встиг розповісти їм, як пас овець, і збирався перейти до своєї роботи в крамниці кришталевих виробів, коли до шатра зайшов Англієць.

— Увесь ранок шукаю тебе, — сказав він, виводячи Сантьяго з шатра. — Ти мені потрібен. Допоможи знайти Алхіміка.

Дві доби шукали вони Алхіміка поодинці, вважаючи, що він живе не так, як інші, і що, мабуть, у його шатрі завжди горить вогонь. Вони обійшли з кінця в кінець усю оазу, доки не зрозуміли, що вона набагато більша, ніж їм здавалося спочатку, — там стояло кілька сотень шатер.

— Змарнували цілий день, — сказав Англієць, сідаючи відпочити біля однієї з криниць.

— Треба було б розпитати людей про нього, — сказав Сантьяго.

Англієць вагався — йому не хотілось виявляти свою присутність. Але врешті він погодився й попросив Сантьяго, який добре розмовляв арабською, довідатися про Алхіміка. І юнак звернувся до жінки, яка саме підійшла до криниці, щоб наповнити водою бурдюк.

— Добрий день, пані. Чи не знаєте, де нам знайти Алхіміка?

Жінка відповіла, що ніколи про такого не чула, й спішно відійшла, але застерегла Сантьяго, щоб він поважав звичай і не звертався до заміжніх жінок, одягнених у чорне.

Розчаруванню Англієця не було меж. Подолати такий шлях — і все даремно! Юнак щиро співчував йому — адже Англієць теж шукав свій Шлях. А в таких випадках, як казав Мельхиседек, Всесвіт допомагає людині, робить усе для її успіху. Невже старий цар помилявся?

— Я ніколи раніше не чув про алхіміків, — сказав Сантьяго. — А то постарався б тобі допомогти.

— Ось воно що! — вигукнув Англієць, і очі його зблиснули. — Тут просто ніхто, не знає, що він Алхімік! Треба розпитувати про людину, яка може вилікувати від будь-якої хвороби!

До криниці підійшли жінки в чорному одязі, але Сантьяго, як не благав його Англієць, не наважився звертатися до них із запитаннями. Та нарешті з'явився й чоловік.

— Чи не знаєте ви тут людини, яка лікує від усіх хвороб? — запитав юнак.

— Від усіх хвороб лікує лиш Аллах, — відповів той, злякано оглядаючи чужоземців. — Ви шукаєте чаклунів?

Він промурмотів кілька сур із Корану й подався своєю дорогою.

Через якийсь час підійшов інший перехожий. Цей був старіший і ніс у руці відро. Сантьяго задав йому те саме запитання.

— Навіщо вам така людина? — поцікавився чоловік.

— Мій друг приїхав із дуже далекої країни, аби тільки знайти цього цілителя.

— Можливо, в нашій оазі й є такий, але це дуже могутній чоловік, — подумавши, відповів старий. — Навіть вожді племен не можуть бачити його, коли хочуть. Вони зустрічаються лише тоді, коли цього захоче він. Переждіть тут війну, а як

усе скінчиться, їдьте собі. Не слід вам втручатися в життя нашої оази, — додав він похмуро й пішов.

Але Англієць відчув, що напав на слід, і дуже зрадив.

До криниці наближалась не заміжня жінка в чорному, а дівчина з великим глеком на плечі. На голові в неї була накидка, але обличчя не закрите. Сантьяго вирішив розпитати в неї про Алхіміка й підійшов ближче.

І в цю мить — ніби сам Час зупинився й Душа Світу постала перед юнаком у всій своїй величі. Лише глянувши в чорні очі дівчини, на її губи, що ніяк не могли вирішити, чи їм залишатися зімкнутими, чи всміхнутись, Сантьяго враз усвідомив найважливішу й наймудрішу частину тієї мови, якою промовляє світ і яку люди постигають серцем. Вона називається Любов, вона давніша, ніж рід людський, ніж навіть ця пустеля. І як же свавільно проявляється вона, коли зустрічаються очима чоловік і жінка! Так трапалося й тут, біля криниці.

Губи дівчини зважились нарешті усміхнутися, і це був саме той знак, на який, сам того не знаючи, так довго чекав Сантьяго, якого шукав у своїх вівцях і в кристалі, у книжках і в мовчанні пустелі.

Це була чиста й зрозуміла мова — їй не потрібні переклади та пояснення, як не потрібні вони Всесвіту в його безконечному шляху. Сантьяго в ту хвилину зрозумів лиш одне: що він стоїть перед

своєю нареченою і що вона теж має зрозуміти його без слів. Він був незаперечно певний цього, більш певний, ніж що він син своїх батьків — які, звичайно ж, сказали б оце, що спочатку треба закохатися, посвататись, узнати людину як слід, зібрати грошей, а вже тоді одружуватись.

Але той, хто дає такі поради, не володіє Загальною Мовою; бо коли зануришся в цю Мову, стає очевидно: хоч серед пустелі, хоч у великому місті, завжди одна людина шукає другу. І коли шляхи обох перетинаються, коли стрічаються їхні очі, тоді втрачає будь-яке значення і минуле, і майбутнє, а існує лиш одна ця хвилина та ще непохитна впевненість, що все на світі написане єдиною рукою. І та рука пробуджує в душі любов і знаходить душу-близнюка для кожного, хто працює, відпочиває або шукає скарби. А інакше який би був сенс у тих мріях, що ніколи не переводяться в роді людському?

«Мактуб», — подумав юнак.

Англієць не всидів, підбіг до Сантьяго й труснув його за плече:

— Ну, чого ж ти не спитаєш її?

Сантьяго наблизився до дівчини. Вона обернулася до нього з усмішкою, і він теж усміхнувся.

— Як тебе звуть? — запитав він.

— Фатіма, — відповіла вона, опустивши очі.

— В тому краю, звідки я родом, багато жінок теж носять таке ім'я.

— Так звали дочку Пророка, — відповіла Фатіма. — Наші воїни принесли це ім'я в далекі землі.

В словах тендітної красуні звучала гордість. Англієць нетерпляче підштовхував Сантьяго, і той запитав дівчину, чи не знає вона про чоловіка, який зцілює всі хвороби.

— Той чоловік володіє всіма таємницями світу, — сказала вона. — Він розмовляє з джинами пустелі.

Джин — це демон. Дівчина показала на південь — там жив той, кого вони шукали. А далі набрала води в глек і пішла.

Англієць зразу ж подався шукати Алхіміка. А Сантьяго ще довго сидів біля криниці й думав про те, що колись, ще в рідній стороні, східний вітер приніс йому несказанні пахощі цієї жінки, що він любив її, ще не підозрюючи про її існування, і що ця любов варта, либонь, усіх скарбів земних.

Наступного дня він знову прийшов до криниці, щоб дочекатися там дівчини. Але на своє здивування побачив Англієця, який чи не вперше уважно оглядав пустелю.

— Я чекав увесь вечір аж до ночі, — розказував той. — Він з'явився, коли загорілися перші зірки. Я розповів йому, чого шукаю. А він питає,

чи вже вдавалося мені перетворювати свинець на золото. Я сказав, що саме цього хочу навчитись. Він звелів мені пробувати ще. Так і сказав: «Іди й пробуй».

Сантьяго притих. Чи ж для того Англієць такий світ добирався, щоб почути те, що й раніше знав? Але тут хлопець згадав, що й сам віддав вівці Мельхиседеку, а отримав не більше.

— Ну що ж, пробуй, — сказав він.

— Я й збираюсь. І почну просто зараз.

Англієць пішов, а невдовзі показалася й Фатіма з своїм глеком.

— Я прийшов сказати тобі лиш одне, — заговорив до неї юнак. — Я хочу, щоб ти стала моєю дружиною. Я кохаю тебе.

Дівчина впустила глек, і вода розіллялась.

— Я буду чекати тебе тут. Я перетнув пустелю в пошуках скарбів, що знаходяться десь біля пірамід. Але тут почалася ця війна. Спочатку я проклинав її. Але тепер благословляю, бо вона привела мене до тебе.

— Війна колись закінчиться, — промовила дівчина.

Сантьяго обвів очима фінікові пальми. Колись він був чабаном, а в цій оазі багато овець. Фатіма дорожча, ніж будь-які скарби. Але дівчина, ніби прочитавши його думки, сказала:

— Воїни шукають скарби. А жінки пустелі пишються воїнами.

Потім набрала повний глек води й пішла.

Сантьяго щодня приходив до криниці. Він уже розповів Фатімі, як пас овець, як зустрів Мельхиседека, як торгував кришталем. Поступово вони подружились. За винятком тих п'ятнадцяти хвилин, що юнак проводив із дівчиною, день тягнувся для нього нестерпно довго.

Минув місяць, і Вожатий скликав усіх мандрівників.

— Невідомо, коли скінчиться війна, — сказав він. — Йти далі ми не можемо. А бої ще продовжуватимуться, можливо затягнуться на роки. В кожному з племен є сильні й відважні воїни, кожне плем'я шанує свою честь і не ухиляється від бою. Тут воюють не хороші з поганими, тут змагаються за владу, а такі війни, коли вже почались, закінчуються не скоро, бо Аллах і за тих, і за інших.

Люди розійшлись. Сантьяго, зустрівшись із Фатімою, переказав їй слова Вожатого.

— Вже на другий день після нашої зустрічі, — сказала вона, — ти освідчився мені в коханні. А потім розповів про такі прекрасні речі — про Загальну Мову й про Душу Світу, — що я, слухаючи, поступово роблюсь частиною тебе.

Сантьяго слухав її голос, і голос той здався йому ще кращим, ніж шелест вітру в кронах фінікових пальм.

— Я вже давно чекаю на тебе біля цієї криниці. Я забула про своє минуле, про наші звичаї, про те, як, на думку чоловіків нашого племені, належить поводитися дівчині. З самого раннього дитинства я мріяла, як пустеля одного дня зробить мені подарунок, якого в світі ще не було. І тепер я одержала цей подарунок. Це ти.

Сантьяго хотів узяти її за руку, але Фатіма міцно обома руками стискала глек.

— Ти розповідав мені про свої сни, про старого царя Мельхиседека, про скарги. І про знаки. І тепер я нічого не боюсь, тому що саме вони дали мені тебе. А я — частина твоєї мрії, твоєї Судьби. І тому я хочу, щоб ти не зупинявся, а шукав далі те, чого шукаєш. Якщо тобі доведеться чекати, доки скінчиться війна, не страшно. Але якщо треба буде вирушити раніше — вирушай. Шукай Свою Судьбу. Вітер змінює форму піщаних барханів, але пустеля залишається такою, як і була. Таким залишиться й наше кохання. *Мактуб*. Якщо я — частина твоєї Судьби, то колись ти повернешся до мене.

Ця розмова засмутила Сантьяго. Він ішов, пригадуючи, як важко бувало його знайомим пастухам переконувати своїх дружин, що обійтися без далеких пасовиськ неможливо. Любов вимагає, щоб ти був поруч із тією, котру любиш.

Наступного дня він розповів про це Фатімі.

— Пустеля забирає у нас чоловіків і не завжди повертає їх, — відповіла вона. — Ми це знаємо й привикли до цього. Хоча вони не повертаються, але завжди з нами: це хмари, з яких немає дощу, звірі, що ховаються серед каміння, вода, яку земля подає нам ніби милостиню. Вони стають частиною всього... вони вливаються в Душу Світу. Декотрим щастить, і вони повертаються. І тоді всі наші жінки святкують: чоловіки, яких вони чекають, теж колись прийдуть додому. Досі я дивилась на тих жінок із заздрістю. Тепер уже й мені буде кого ждати. Я — жінка пустелі, і я пишаюсь цим. Я хочу, щоб і мій чоловік був вільний, як вітер, що жене пісок. Я хочу, щоб і він був невіддільним від хмар, звірів і води.

Сантьяго подався шукати Англіїця, бажаючи розповісти йому про Фатіму, і був здивований, коли побачив, що той поставив біля свого шатра піч і прилаштував на вогонь скляну посудину. Англієць підкладав до печі хмиз, підтримуючи рівне полум'я,

і час від часу поглядав на пустелю. В його очах з'явився блиск, якого не було в ті дні, коли він не відривався від книжки.

— Це перша стадія роботи, — пояснив він Сантьяго. — Треба відділити нечисту сірку. А головне — хоч би там що, не боятися, що нічого не вийде. Я ось боявся й до сьогодні не наважувався взятись за Велике Творіння. Ще десять років тому можна було зробити те, що я роблю зараз. І добре ще, що я чекав десять, а не двадцять літ.

І він продовжував класти хмиз на вогонь, поглядаючи в той самий час на пустелю. Сантьяго сидів поруч із ним, доки промені сонця, що спускалося все нижче, не забарвили пісок у рожеві відтінки. І зненацька хлопець відчув нестерпне бажання піти туди, в пустелю, щоб перевірити, чи не почує він у її безгомінні відповіді на свої питання.

Він довго йшов куди очі дивляться, та все ж обертався час від часу до оази, щоб не втратити з виду фінікові пальми. Він чув голос вітру, відчував під ногами каміння. Іноді йому траплялась мушля — колись у незапам'ятні часи на місці цієї пустелі було море. Потім сів на камінь і, як зачарований, утупився очима в обрій. Він не міг уявити собі любові без поєднання, але Фатіма народилася в пустелі, і коли щось і зможе навчити його такої любові, то хіба що пустеля.

Так він сидів, ні про що не думаючи, поки не вчув якийсь легесенький подих над головою. Він підняв очі й побачив у вишині двійко яструбів. Вони ширяли в небі, здавалося, без смислу й без мети, але юнак відчував у тому ширянні якесь значення, тільки не міг би сказати яке саме. Він вирішив ловити очима кожний рух яструбів — може, тоді йому відкриється їхня мова. Може, саме так пустеля пояснить йому, що таке любов без поєднання.

Якось зненацька його почало хилити до сну. Серце опиралося, ніби казало: «Ти ось-ось маєш осягнути Загальну Мову, а в цьому краю все, навіть цей політ яструбів у небі, має глибокий зміст». Сантьяго подумки дякував долі за те, що його переповнює любов.

«Коли любиш, все набуває ще глибшого смислу», — думав він.

У цю мить один із яструбів круто ринув униз на другого, і перед очима юнака блиснуло видіння: воїни з оголеними шаблями вступають до оази. Видиво майнуло й щезло, залишивши в душі тривогу й хвилювання. Він не раз чував про міражі, та й самому вже траплялося бачити, як людські бажання втілюються в образи серед пісків пустелі. Але йому зовсім не хотілося, щоб оазу заповонило військо.

Сантьяго спробував викинути з голови ці думки та повернутися до споглядання рожевих пісків і каміння. Але щось заважало зосередитись, і серце щеміло від тривоги.

«Завжди йди за покликом знаків», — напучував його цар Мельхиседек.

Юнак згадав про Фатіму. Згадав усе, що він бачив, і знову відчув: щось має трапитись.

Він насилу скинув із себе заціпеніння. Підвівся й рушив назад, до фінікових пальм. Ще раз світ показав йому, що говорить багатьма мовами: тепер уже не пустеля, а оаза загрожувала небезпекою.

Погонич верблюдів сидів прихилившись спиною до стовбура пальми й теж дивився на захід. У цю мить із-за бархану з'явився Сантьяго.

— Сюди йде військо, — сказав юнак. — Мені було видіння.

— Пустеля наповнює серця чоловіків видіннями, — відповів Погонич верблюдів.

Але юнак розповів йому про яструбів, про те, як він стежив за їхнім летом і раптом сам поринув у Душу Світу.

Погонич не здивувався — він розумів, про що говорить юнак. Він знав, що всяка річ на цьому світі може розповісти історію всього світу. Розгорни книжку на будь-якій сторінці, подивись на руки людини, вийми будь-яку карту з стоси, простеж політ птахів у небі — неодмінно знайдеш зв'язок із тим, що переживаєш у цю мить. І справа тут не так у самих речах, як у тому, що люди, дивлячись на них, відкривають для себе спосіб проникнути в Душу Світу.

В пустелі є багато людей, які заробляють собі на життя вмінням проникати в Душу Світу. Їх бояться жінки й старі люди, а називають їх віщунами. Воїни рідко звертаються до них, бо тяжко йти на битву, знаючи, що тебе там уб'ють. Для воїна ліпше невідомість та ті відчуття, які дарує

людині битва. Майбутнє вже написане рукою Всевишнього; все, що закарбовано на тих скрижалях, написане Ним, а те, що написане Ним, завжди було людині на добро.

Воїни живуть лише тепер, у цю мить, бо мить переповнена несподіванками, а тому треба тримати під пильною увагою тисячі найрізноманітніших обставин: з якого боку здійсмається над тобою шабля ворога, як скаче його кінь, як відбити удар, коли хочеш зберегти своє життя.

Але Погонич не був воїном і тому вже не раз звертався до віщунів. Одні вгадували непомильно, в інших це не виходило. І одного разу найстаріший серед них (його й боялись найбільше) запитав Погонича, навіщо він хоче знати майбутнє.

— Я хочу знати, що мені робити, — відповів той. — І щоб я мав можливість впливати на ті події, які мені хочеться відвернути.

— Але тоді вони не будуть твоїм майбутнім, — зауважив Віщун.

— Ну то я хотів би бодай підготуватися до того, що зі мною станеться.

— Якщо станеться щось гарне, то матимеш приємну несподіванку. А якщо погане, то ти й так відчуєш це заздалегідь.

— Я хочу знати, що зі мною буде, тому що я людина, — наполягав Погонич. — А люди залежать від свого майбутнього.

Віщун довго мовчав. Він пророчив людям їхню долю за допомогою прутиків — кидав їх на землю й дивився, як вони розташувались. Того дня він вирішив не ворожити, загорнув прутики в хусточку й заховав у кишеню.

— Я заробляю собі на прожиття тим, що розказую людям, що їх очікує, — відповів він на-решті. — Я знаю, як кинути прутики, щоб вони допомогли мені проникнути в той простір, де написане все про всіх. А вже опинившись там, я читаю минуле, відкриваю забуте й розпізнаю знаки теперішнього часу. Майбутнього я не читаю, я його вгадую, бо воно належить Усевишньому, а Він лише за виняткових обставин відгортає перед ним запону. Як мені це вдається? По знаках теперішнього. 'Саме в ньому, в теперішньому часі, вся таємниця. Зосередиш на ньому належну увагу — зможеш поліпшити його. А поліпшиш теперішнє своє становище — сприятимеш і кращому майбуттю. Не турбуй себе тим, що буде, живи тепер, і нехай кожний твій день збувається так, як заповідано Законом. Вір, що Всевишній потурбується про твоїх дітей. Кожний день несе в собі часточку вічності.

Тоді Погонич захотів дізнатися, що ж то за виняткові обставини, за яких Господь дозволяє побачити майбутнє.

— Тільки тоді, коли Він сам відкриває його. А відкриває Він його дуже рідко. І коли вже Він

так чинить, то лише з однієї причини: те, що накреслено, має перемінитися.

«Цьому юнакові Всевишній відкрив грядущє, — думав Погонич. — Він вибрав його своїм знаряддям».

— Іди до вождів, — звелів він Сантьяго. — Розкажи їм, що наближається військо.

— Вони піднімуть мене на сміх.

— Ні. Це люди пустелі — вони звикли не залишати поза увагою знаки й прикмети.

— Тоді вони й самі мають усе знати.

— Вони про це не турбуються, тому що вірять: коли волею Аллаха їм треба буде про щось дізнатися, хтось прийде й розкаже. Так бувало багато разів. А цього разу таким кимсь будеш ти.

Сантьяго подумав про Фатіму — й зважився: він предстане перед вождями племен, що населяють оазу.

— Пропусти мене до вождів, — сказав він вартовому, який стояв перед входом до величезного білого шатра. — В пустелі я бачив знаки.

Воїн мовчки пішов до шатра й залишався там досить довго. Відтак з'явився в супроводі молодого араба, вдягненого в білий із золотом бурнус. Сантьяго розповів йому про своє видіння. Той попросив почекати й повернувся до шатра.

Настала ніч. Входили й виходили араби та чужоземні купці. Поступово погасли багаття; в оазі зробилося тихо, як у пустелі. Лише в білому шатрі горіло світло. Весь цей час Сантьяго думав про Фатіму, хоча те, про що він сьогодні з нею розмовляв, залишалося для нього загадкою.

Нарешті після довгого чекання його впустили до шатра.

Те, що він там побачив, приголомшило його. Йому й на думку не спадало, що посеред пустелі може існувати щось подібне. Ноги тонули в дорогих килимах, над головою звисали світильники з чистого золота з запаленими свічками в них. Вожді племен сиділи півколом у глибині шатра на шовкових, розкішно вишитих подушках. Слуги розносили солодоші й чай на срібних тацях. Інші слідували за тим, щоб не гаснули наргіле, і в повітрі стояв тонкий аромат доброго тютюну.

Перед Сантьяго сиділо восьмеро чоловіків, але віз відразу зрозумів, що головний серед них — араб у золототканому білому бурнусі, що сидів посередині. Поруч із ним сидів той самий юнак, що виходив до нього з шатра.

— Хто той чужоземець, що розказує про знаки? — запитав один із вождів.

— Це я, — відповів Сантьяго й повідомив про все, що бачив.

— Чому ж пустеля вирішила відкрити все чужинцю, хоч і знає, що тут жили ще наші прадіди? — запитав інший вождь.

— Тому що мої очі ще не звикли до пустелі й бачать те, чого вже не помічають очі місцевих людей, — відповів Сантьяго, а подумки додав: «А ще тому, що мені відкрита Душа Світу».

Вголос він цього не сказав, бо знав, що араби в такі речі не вірять.

— Оаза — нічия земля. Ніхто не посміє вриватися сюди, — вигукнув третій вождь.

— Я кажу вам лише те, що бачив сам. Не вірите — нехай так і буде.

В шатрі повисла напружена тиша, а потім вожді гостро засперечалися між собою. Вони розмовляли наріччям, якого Сантьяго не розумів, але коли він рушив був до виходу, сторожа перепинила йому шлях. Хлопцеві стало страшно. Знаки віщували

небезпеку, і він уже шкодував, що так необачно розповів усе Погоничу.

Та ось той, що сидів посередині, ледь помітно всміхнувся, і Сантьяго відразу стало спокійніше на душі. Досі старий не мовив ні слова і не брав жодної участі в суперечці. Але юнак, розуміючи Мову Світу, відчував, як здригається шатро від наближення війни, і зрозумів, що, з'явившись сюди, вчинив правильно.

Всі замовкли й уважно вислухали старого. А той обернувся до Сантьяго, й цього разу юнак побачив на його обличчі чужий, холодний вираз.

— Дві тисячі років тому далеко-далеко звідси кинули в колодязь, а потім продали в рабство хлопця, який вірив у сни, — заговорив головний вождь. — Наші купці привезли його до Єгипту. Всім нам відомо, що той, хто вірить у сни, вміє й тлумачити їх.

«Хоча й не завжди може їх здійснювати», — подумав Сантьяго, пригадавши стару циганку.

— Той хлопець зумів розтлумачити фараонів сон про сім ситих і сім худих корів і завдяки цьому врятував Єгипет від голоду. Звали його Йосипом. Він теж був чужоземцем, як оце й ти, та й віку приблизно такого самого. — Старий вождь помовчав. Очі його й далі залишались холодними. — Ми завжди дотримуємося Звичаю. Звичай уберіг Єгипет від голоду, зробив його народ найбагатшим на

світі. Звичай навчає, як треба перетинати пустелю та як видавати заміж наших дочок. Звичай каже, що оаза — нічия земля, бо обом ворожим сторонам вона необхідна, без неї вони загинуть.

Ніхто не промовив ні слова.

— Але Звичай велить нам також вірити посланням пустелі. Всього, що ми знаємо, навчила нас пустеля.

По його знаку всі араби підвелися. Рада вождів закінчилась. Наргіле згасли. Сторожа виструнчилась. Сантьяго вже збирався йти, але старий знову заговорив:

— Завтра ми порушимо Закон, згідно з яким ніхто не має права носити зброю в оазі. Весь день ми будемо чекати ворога, а коли зійде сонце, мої воїни знову здадуть мені зброю. За кожний десяток убитих ворогів ти одержиш по золотій монеті. Але зброю, якщо вже вона взята до рук, не можна так просто покласти на місце — вона має скуштувати крові. Вона примхлива, як пустеля, і наступного разу може відмовитися вражати ворога. Якщо нашій зброї завтра не знайдеться діла, то ми обернемо її на тебе.

Коли Сантьяго залишив шатро, він побачив, що оаза освітлена лише сяйвом повня. До шатра, де він жив, було йти хвилин двадцять, і хлопець попрямував у той бік.

سجده کن ای سعادتمند از درگاه کعبه

که بتو از راه دلم برفت و طریقی چنان

و هر چه از دم زبانت می آید پس بگو

در کار من چه کار می آید که بگویم

Його охопила тривога. Йому пощастило проникнути в Душу Світу, і за це, можливо, йому доведеться заплатити життям. Чи не занадто дорого? Але ж він сам пішов на таку гру, коли вирішив продати овець та йти за покликом Своєї Судьби. А ще й Погонич казав: двічі не вмирати. Чи не все одно, коли це трапиться, завтра чи будь-якого іншого дня? Будь-який день гарний для того, щоб його прожити, і будь-який день гарний для того, щоб виявитися останнім. Все залежить від одного слова — *Мактуб*.

Сантьяго йшов мовчки. Він ні в чому не каюся й ні про що не шкодував. Якщо завтра він умре, значить, Бог не хоче перемінити його майбуття. Але він умре вже після того, як переплив через протоку, попрацював у крамниці, перетнув пустелю, спізнав її безгоміння й побачив очі Фатіми. Жодний день його, звідтоді як він пішов із дому, не пропав даремно. І якщо завтра його очі закривуться назавжди, то все ж вони встигли побачити незмірно більше, ніж очі інших вівчарів. Сантьяго цим пишався.

Зненацька пролунав гуркіт, і шквальним поривом невідомого вітру хлопця збило з ніг. Хмара пилу заволокла місяць. Просто перед собою Сантьяго побачив величезного білого коня — той став на диби й оглушливо іржав.

Коли пилюка трохи вляглася, хлопця охопив жах, якого йому ще ніколи не доводилось відчувати. На білому коні сидів вершник у тюрбані — весь у чорному і з соколом на лівому плечі. Обличчя його було запнуте до самих очей. Коли б не велетенський зріст, він був би схожий на одного з тих бедуїнів, що стрічали караван і розповідали мандрівникам, що робиться в пустелі.

Місяць саянув на вигнутому лезі — то вершник вихопив шаблю з піхв, приторочених до сидла. Гро-

мовим голосом, на який відгукнулися, здавалось, усі п'ятдесят тисяч пальм оази Ель-Фаюм, він закричав:

— Хто посмів узріти смисл у польоті яструбів?

— Я, — відповів Сантьяго.

В цю мить вершник здався йому неймовірно схожим на зображення святого Якова, Переможця Маврів, верхи на білому коні, що топтав копитами невірних. Точнісінько такий — тільки все навпаки.

— Я, — повторив він і схилив голову, готуючись прийняти страшний удар. — Багато людей врятується, тому що ви не врахували Душу Світу.

Але клинок шаблі чомусь опускався повільно, доки його вістря не торкнулося лоба юнака. Показалась краплина крові.

Вершник не рухався. Сантьяго теж завмер. Він навіть не пробував порятуватися втечею. Десь у самій глибині його ества розливалася дивна радість: він умре в ім'я Своєї Судьби. І за Фатіму. Отже, знаки не обманювали. Ось перед ним Ворог, а тому смерть його не лякає, бо є Душа Світу, і за мить він стане її частиною. А завтра те саме трапиться й з Ворогом.

Вершник між тим усе не завдавав удару.

— Нащо ти це зробив?

— Я тільки почув і передав те, про що сказали мені яструби. Вони хотіли врятувати оазу. Її захисники переб'ють вас — їх більше.

Вістря все ще доторкалось до його лоба.

— Хто ти такий, щоб втручатися в те, що написав Аллах?

— Аллах сотворив не лише військо, але й птахів. Аллах відкрив мені їхню мову. Все на світі написане єдиною рукою, — відповів юнак, згадавши слова Погонича.

Вершник нарешті опустив шаблю. Сантьяго перевів подих.

— Обережніше з віщуваннями, — сказав вершник. — Нікому не уникнути того, що написано.

— Я бачив лише військо, — сказав юнак. — Чим закінчиться битва, мені невідомо.

Вершникові ця відповідь сподобалась, але він не спішив заховати шаблю в піхви.

— А що тут робить чужоземець?

— Я шукаю свій Шлях. Але тобі не зрозуміти, що це таке.

Вершник засунув нарешті шаблю в піхви. Сокіл на його плечі пронизливо крикнув. Сантьяго відчув деяке полегшення.

— Я хотів випробувати твою відвагу. Для тих, хто шукає Мову Світу, немає нічого важливішого.

Юнак здивувався. Вершник говорив про такі речі, в яких мало хто хоч крихту тямить.

— Крім того, не можна розслаблюватись ні на мить, навіть коли подолав далеку дорогу, — продовжував той. — Можна любити пустелю, але не слід цілковито довіряти їй. Пустеля — це випробування для людини: втратив пильність на секунду — смерть.

Ці слова нагадали Сантьяго старого Мельхиседека.

— Якщо на той час, коли прийдуть воїни, твоя голова ще буде на плечах, знайди мене, — сказав вершник.

У руці, яка щойно стискала рукоять шаблі, тепер з'явилась нагайка. Кінь рвонув так, що з-під копит знову здійнялася хмара пилу.

— Де ти живеш? — крикнув Сантьяго йому вслід.

Вершник не озираючись махнув нагайкою в напрямку півдня.

Так Сантьяго зустрівся з Алхіміком.

Наступного ранку вдосвіта під фініковими пальмами оази Ель-Фаюм стояли дві тисячі озброєних людей. Ледве зійшло сонце, як із-за обрію з'явилися п'ятсот воїнів. Вершники вступили до оази з півночі, ховаючи зброю під бурнусами й прикидаючись мирними мандрівниками. І лише коли вони підійшли впритул до великого шатра вождів, у їхніх руках виявились рушниці й криві шаблі. Але шатро було порожнє.

Мешканці оази оточили вершників пустелі, і за півгодини на піску лежало чотириста дев'яносто дев'ять трупів. Дітей заранні відвели в пальмовий гай, і вони нічого не бачили, так само як і жінки, що залишались у своїх шатрах та молилися там за чоловіків. Оаза була такою самою, як завжди, — якщо не рахувати розкидані мертві тіла.

Живим залишився лише один — той, хто командував кіннотою, яка налетіла на Ель-Фаюм. Його привели до вождів племен, і ті запитали, чому він так зухвало порушив Звичай. Він розповів, як його воїни, змучені багатоденними боями, голодом і спрагою, вирішили захопити оазу, щоб потім знову розпочати війну.

Старий вождь сказав, що дуже співчуває воїнам, але порушувати Звичай нікому не вільно. Від

вітру в пустелі змінюється тільки вигляд піщаних барханів, все ж інше залишається незмінним.

Воєначальника засудили на ганебну смерть: його не удостоїли ні кулею, ні ударом шаблі, а повісили на сухій пальмі, і вітер з пустелі ще довго розгойдував його труп.

Вождь прикликав чужоземця і вручив йому п'ятдесят золотих монет. Потім ще раз нагадав історію Йосипа й попросив юнака бути в нього Головним Радником.

Коли зайшло сонце й на небі тьмяно (бо був повень) заблимали зорі, Сантьяго вирушив на південь. Там стояло одиноке шатро, а зустрічні казали хлопцеві, що ці місця найбільше полюбують джини. Але Сантьяго всівся біля шатра й вирішив чекати.

Чекати довелося довго. Місяць сяяв у самій височині, коли Алхімік з'явився з двома вбитими яструбами за спиною.

— Я тут, — сказав Сантьяго.

— І даремно. Хіба твоя Судьба веде тебе до мене?

— Йде війна. Мені не перейти через пустелю.

Алхімік зіскочив з коня й знаком запросив хлопця зайти до шатра, яке нічим не відрізнялося від шатер інших мешканців оазису — крім, звичайно, казково розкішного шатра вождів. Сантьяго пошукав очима тиглі й горнило, скляні алхімічні реторти, але нічого не виявив, окрім кількох розтріпаних книг. Підлогу вкривали килими з таємничими візерунками.

— Сідай, я приготую чаю, — сказав Алхімік. — Повечереємо цими яструбами.

Юнак подумав, що це ті самі птахи, яких він учора бачив у небі; проте не сказав ні слова. Алхімік розтопив плиту, й невдовзі аромат смаженої дичини заповнив шатро. Це було смачніше, ніж дим наргіле.

— Навіщо ти покликав мене?

— Вся справа в знаках. Вітер розповів мені, що ти прийдеш і що тобі знадобиться моя допомога.

— Ні, це не я, це інший мандрівник, Англієць. Це він тебе шукає.

— Перш ніж він мене знайде, йому ще треба багато з ким зустрітись. Але він на правильному шляху. Він уже не тільки в книжки дивиться.

— А я?

— Якщо ти чогось хочеш, то Всесвіт сприятиме тому, щоб твоє бажання здійснилось, — повторив Алхімік слова старого Мельхиседека, і юнак зрозумів, що зустрів ще одну людину, котра допоможе йому йти за покликом Своїї Судьби.

— Ти будеш мене вчити?

— Ні. Ти вже знаєш усе, що треба. Я лиш покажу тобі напрямок до твого скарбу.

— Але в пустелі йде війна, — повторив Сантьяго.

— Я знаю пустелю.

— Я вже знайшов свій скарб. У мене є верблюд, гроші, які я заробив на торгівлі кришталем, і ще півсотні золотих. Тепер на батьківщині я стану багатієм.

— Але це ні на крок не наблизить тебе до пірамід, — нагадав Алхімік.

— У мене є Фатіма. Цей скарб вартий усього іншого.

— Від неї до пірамід теж далеко.

Вони замовкли й заходилися коло вечері. Алхімік розкоркував пляшку й налив у склянку Сантьяго якоїсь червоної рідини. Це виявилось вино, подібного якому юнак у житті своєму не куштував. Але ж Закон забороняє пити вино?

— Зло не в тому, що входить в уста людини, а в тому, що з них виходить, — сказав Алхімік.

Від вина Сантьяго повеселішав. Але господар все ще наганяв на нього страх. Вони сиділи поруч біля входу в шатро й дивилися, як блякнуть зорі від світла повного місяця.

— Випий ще, це тебе розважить, — сказав Алхімік, бачачи, як подіяло вино на юнака. — Наберись сил, як належить воїну перед битвою. Але не забувай, що серце твоє там, де скарби. А їх треба знайти, бо тільки так набуде змісту все те, що ти зрозумів і відчув на шляху до них. Завтра

ж продай свого верблюда й купи коня. У верблюдів підступний норов: вони крокують і крокують не-втомно — а потім раптом падають на коліна й помирають. А кінь вибивається з сил поступово, і завжди можна передбачити, скільки ще він може проскакати й коли здохне.

Минув день. Увечері Сантьяго, ведучи коня в повіді, знову прийшов до шатра Алхіміка. Той не примусив себе чекати, сів на свого коня, а сокіл звично вмовстився на лівому плечі господаря.

— Покажеш мені життя пустелі, — сказав Алхімік. — Лише той, хто знайде тут життя, зможе розшукати скарби.

Вони поїхали верхи в піщані простори, залиті місячним сяйвом. «Навряд чи це мені вдасться, — думав Сантьяго. — Я зовсім не знаю пустелі, як же я знайду в ній життя?»

Він хотів обернутись до Алхіміка й сказати йому про це, але не посмів. Під'їхали до тих самих каменів, біля яких юнак стежив за яструбами в небі.

— Боюсь я, що нічого в мене не вийде, — наважився таки Сантьяго. — Я знаю, що в пустелі є життя, але знайти його не зумію.

— Життя притягує життя, — відказав на це Алхімік.

Юнак зрозумів його, відпустив повіді, і кінь почав сам вибирати дорогу по піску та поміж камінням. Алхімік їхав слідом. Так минуло з півгодини. Вже пропали з виду фінікові гаї, пропало все,

крім безконечних валунів, що відливали сріблом у сьайві гігантського місяця. Нарешті кінь Сантьяго зупинився — юнак ніколи раніше тут не бував.

— Тут є життя, — сказав він Алхіміку. — Мені невідома мова пустелі, зате мій кінь знає мову життя.

Вони зіскочили з коней. Алхімік не мовив ні слова; вдивляючись у камені, він повільно йшов уперед. Зненацька він зупинився й обережно присів. В землі між камінцями чорнів отвір. Він спочатку потримав перед ним пальця, а потім засунув туди руку до самого ліктя. Там, усередині, щось завовтузилось, і Сантьяго побачив в очах Алхіміка — тільки очі йому й було видно — напружену увагу: він ніби з кимсь боровся. Відтак різко, аж Сантьяго здригнувся з несподіванки, висмикнув руку з нори й скочив на ноги. Він тримав за хвіст змію.

Сантьяго відсахнувся. Змія билась, стиснута пальцями Алхіміка, рвала незайману тишу пустелі злим шипінням. Це була кобра, укус якої вбиває за лічені хвилини.

«Як же він не боїться?» — майнуло в голові Сантьяго. Алхімік, засовуючи руку в гніздо змії, ризикував життям, але спокій не покидав його обличчя. «Йому двісті років», — пригадалися слова Англіїця. Мабуть таки, цей чоловік знає, як поводитися з зміями в пустелі.

Ось він наблизився до свого коня й вийняв приторочену до сідла довгу криву шаблю. Він окреслив нею коло на піску й кинув усередину кобру, яка відразу притихла.

— Не бійся, — сказав він Сантьяго. — Звідси вона не вилізе. А ти маєш доказ на те, що в пустелі є життя. Цього мені й треба.

— Хіба це так важливо?

— Дуже важливо. Піраміди оточені пустелею.

Сантьяго не хотів повертатися до розмов про піраміди. Ще з учорашнього дня на серці його лежав тяжкий камінь: вирушити за скарбами означає втратити Фатіму.

— Я сам буду твоїм провідником, — сказав Алхімік.

— Краще б мені зостатися в оазі, — відповів Сантьяго. — Я вже зустрів Фатіму, а вона мені дорожча за всі скарби на світі.

— Фатіма — донька пустелі. Чи ж їй не знати, що чоловіки йдуть у пустелю, щоб потім повернутися. Вона теж здобула свій скарб — тебе. А тепер сподівається, що й ти знайдеш те, чого шукаєш.

— А якщо я залишусь?

— Тоді ти станеш Радником Вождя. Матимеш стільки золота, що накупиш доволі овець і верб-

людів. Одружишся з Фатімою й перший рік житимеш із нею щасливо. Навчишся любити пустелю, впізнаватимеш кожен з п'ятдесяти тисяч пальм. Зрозумієш, як вони ростуть і своїм зростанням доводять, що світ безперервно змінюється. З кожним днем ти краще розумітимешся на знаках, бо немає кращого вчителя, ніж пустеля. Але мине рік, і ти згадаєш про скарб. Знаки почнуть настирливо твердити про нього, а ти намагатимешся не звертати на них уваги. Ти використаєш свої знання на благо оази та її мешканців. Вожді племені будуть задоволені тобою, а верблюди приноситимуть багатство та зміцнюватимуть твою владу. Мине ще рік. Знаки вперто твердитимуть тобі про скарби й про Шлях. Ночами ти блукатимеш по оазі, а Фатіма тужитиме, розуміючи, що це через неї ти припинив пошуки. Але ти любитимеш Фатіму, як і раніше, і вона теж любитиме тебе. Ти пригадаєш, що жодного разу вона не просила тебе залишитися вдома: жінки пустелі вміють чекати своїх чоловіків. І тобі нічим буде докоряти їй, але багато ночей поспіль ти крокуватимеш пустелею та поміж пальмами і все думатимеш, що коли б більше вірив у свою любов до Фатіми, то, мабуть, зважився б піти. Бо в оазі тебе тримає страх — ти боїшся, що більше сюди не повернешся. Саме в цей час знаки скажуть тобі, що скарби ти втратив назавжди. Настане четвертий рік, і знаки зникнуть, тому що ти не захочеш помічати їх. Коли вожді це зро-

зуміють, вони відмовляться від твоїх послуг; але на той час ти зробишся багатим купцем, у тебе буде безліч крамниць і цілі отари верблюдів. І до кінця днів своїх ти блукатимеш між пальмами й пустелею, знаючи, що не пішов Своїм Шляхом, а тепер уже пізно. Так ти ніколи й не зрозумієш, що любов не може перешкодити людині йти за покликом Судьби. Коли ж трапляється, що перешкоджає, значить, любов була не справжня, не та, що говорить Загальною Мовою, — закінчив Алхімік.

Він розімкнув накреслене на піску коло, і кобра, саяйнувши візерунками, швидко прослизнула в каміння. Сантьяго згадав Торгівця кришталем, як той усе життя мріяв відвідати Мекку, згадав Англійця, який так шукав Алхіміка. Згадав і жінку, котра вірить, що одного дня пустеля дасть їй чоловіка, якого вона любитиме.

Вони посідали на коней. Цього разу попереду їхав Алхімік. Вітер приносив їм голоси мешканців оази, і юнак намагався почути серед них голос Фатіми. Через битву він учора не бачився з нею біля криниці.

Але цієї ночі він дивився на кобру, що не сміла порушити межу круга, він слухав цього загадкового вершника з соколом на плечі, і вершник говорив йому про любов і про скарги, про жінок пустелі і про Судьбу.

— Я йду з тобою, — сказав Сантьяго і враз відчув, що в душі його запанував мир.

— Вдосвіта вирушаємо, — тільки й відповів Алхімік.

Вночі юнак не зімкнув очей. За дві години до сходу сонця він розбудив одного з хлопців, що спали в його шатрі, й попросив показати, де живе Фатіма. Вони вийшли разом, і вдячний Сантьяго дав хлопцеві грошей, щоб той купив собі вівцю.

Потім попросив його ще й розбудити Фатіму та сказати, що Сантьяго чекає на неї. Малий араб виконав і це прохання, за що одержав грошей ще на одну вівцю.

— А тепер залиш нас самих, — сказав Сантьяго, і хлопець, гордий тим, що допоміг самому Радникові Вождя, та втішений, що має гроші на овець, побіг назад до шатра додивлятися сні.

З'явилась Фатіма, і вдвох вони пішли до фінікового гаю. Сантьяго знав, що порушує Звичай, але це вже не мало значення.

— Я йду в дорогу, — сказав він. — Але я хочу, щоб ти знала: я повернусь. Я тебе люблю, тому що...

— Не треба нічого казати, — перебила дівчина. — Люблять тому, що люблять. Любов доказів не слухає.

Але Сантьяго продовжував:

— ...тому що бачив сон, зустрів царя Мельхиседека, продавав кришталь, подолав шлях через

пустелю, опинився в оазі, коли почалася війна, і запитав у тебе біля криниці, де живе Алхімік. Я люблю тебе тому, що Всесвіт сприяв нашій зустрічі.

Вони обнялися, тіла їхні вперше торкнулись одне одного.

— Я повернуся, — сказав Сантьяго.

— Досі я дивилась на пустелю з бажанням, а тепер дивитимуся з надією. Мій батько теж не раз ходив туди, але завжди повертався до матері.

Більше не промовили вони ні слова. Ще кілька кроків під пальмами, і Сантьяго повів Фатіму назад до її шатра.

— Я повернусь, як повертався твій батько. — Він побачив сльози в її очах. — Ти плачеш?

— Я жінка пустелі, — відказала вона, ховаючи обличчя. — Та перш за все я просто жінка.

Вона зникла за запоною шатра. Починало світити. Коли настане день, Фатіма вийде й робитиме все те саме, що робила вже стільки літ, але тепер це буде зовсім інакше. Сантьяго більше немає в оазі, тому оаза втратить для неї своє звичне значення. Раніше — і то зовсім недавно — вона була місцем, де росли п'ятдесят тисяч фінікових пальм, де було триста колодязів, куди радісно поспішали виморені довгою дорогою мандрівники. А віднині й надалі оаза буде для неї порожньою.

Важливішою стане пустеля. Фатіма вдивлятиметься в неї, намагаючись угадати, на яку зірку

тримає напрямок Сантьяго, що шукає свої скарби. Вона посилатиме поцілунки з вітром, сподіваючись, що вони доторкнуться до його обличчя й розкажуть, що вона жива, що чекає його. Відсьогодні пустеля матиме для Фатіми лиш одне значення: звідти повернеться до неї Сантьяго.

— Не думай про те, що залишилось позаду, — сказав Алхімік, коли вони вирушили в дорогу по пісках. — Все вже закарбовано в Душі Світу й перебуде в ній навіки.

— Люди більше мріють про повернення, ніж про від'їзд, — відповів Сантьяго, що знову звикав до безгоміння пустелі.

— Якщо те, що ти знайшов, зроблене з доброго матеріалу, то ніяка порча йому не загрожує. І ти сміливо можеш повертатись. Якщо ж то був тільки миттєвий спалах, ніби народження зірки, то, повернувшись, ти не застанеш нічого. Зате ти побачив сліпуче світло. Значить, варто було пережити й таке.

Алхімік говорив ніби про алхімію, але Сантьяго розумів, що той має на увазі Фатіму.

Не думати про те, що залишилось позаду, було важко. Одноманітний краєвид пустелі схиляв до спогадів і мрій. Перед очима Сантьяго все ще зринали фінікові пальми, криниці, обличчя коханої. Він бачив Англійця з його колбами й ретортами, Погонича верблюдів — справжнього мудреця, який сном духом не відав про свою мудрість. «Мабуть, Алхімік ніколи нікого не любив», — подумав юнак.

Алхімік тим часом їхав риссю попереду, і на плечі в нього сидів сокіл — хто-хто, а цей птах добре знав мову пустелі і, коли вони зупинялися, злітав у небо в пошуках здобичі. Першого дня він повернувся з зайцем у пазурах, другого — приніс пару пташок.

Вночі вони стелили собі ковдри. Вогню не розводили, хоча ночі в пустелі були холодні й щодалі темніші, бо спадав місяць. Перший тиждень вони якщо й розмовляли, то хіба про те, як уникнути зустрічі з племенами, що воювали між собою. Війна не втихала: часом вітер приносив солодкавий запах крові. Бойовище йшло десь недалеко, й вітер нагадував юнакові, що існує Мова Знаків, завжди готова розповісти про те, чого не можуть побачити очі.

На восьмий день шляху Алхімік вирішив стати на відпочинок раніше, ніж звичайно. Сокіл стрімко пірнув у небо. Алхімік простягнув Сантьяго фляжку з водою.

— Твоя мандрівка наближається до кінця, — сказав він. — Поздоровляю. Ти не збочив зі Свого Шляху.

— А ти всю дорогу перемовчав. Я так сподівався, що ти навчиш мене всього, що сам знаєш. Мені вже раз довелося перетинати пустелю з людиною, яка везла з собою книги з алхімії. Але я з тих книг так нічого й не втямив.

— Є лише один шлях пізнання, — відповів Алхімік. — Діяти. Всього, що потрібно, тебе навчила мандрівка. Залишилось єдине.

Сантьяго спитав, що ж то таке, що йому ще залишилося, але Алхімік не зводив очей з неба, видивляючись там свого сокола.

— А чому тебе звуть Алхіміком?

— Тому що я й є Алхімік.

— А в чім схибили інші алхіміки, ті, що шукали й не знайшли золота?

— Їхня помилка в тому, що вони шукали тільки золота. Вони шукали скарби, заховані на Шляху, обходячи сам Шлях.

— То чого ж не вистачає мені? — повторив Сантьяго своє запитання.

Алхімік усе дивився на небо. Невдовзі приніс свою здобич сокіл. Вони вигребли в піску яму й розвели в ній багаття, щоб здалеку не видно було вогню.

— Я Алхімік, тому що я алхімік. Таємниці моєї науки дісталися мені від діда, а йому — від його діда, й так далі аж до створення світу. В ті часи вся ця наука вміщувалась на грані смарагда. Але люди не надають ваги простим речам і тому почали писати філософські трактати. Кожен твердить, що саме він знає, в який бік треба йти, а всі інші — не знають. Проте Смарагдова Скрижаль існує й сьогодні.

— Що ж на ній записано? — зацікавлено спитав юнак.

Алхімік хвилин п'ять щось креслив на піску, а Сантьяго тим часом пригадав, як зустрів на майдані старого царя — здавалося, з того часу минуло хтозна й скільки літ.

— Ось що на ній записано, — сказав Алхімік, закінчуючи креслення.

Сантьяго підійшов ближче й подивився на знаки.

— Та це ж шифр! — розчаровано вигукнув він. — Таке саме є й у книжках Англіїця...

— Ні. Це таке саме, як політ яструбів у небі. Розум цього не постигає. Смарагдова Скрижаль — це послання Душі Світу. Мудреці давно вже зрозуміли, що наш світ створено за образом і подобою раю. Саме існування цього світу є гарантією, що існує інший, досконаліший світ. Всевишній створив його для того, щоб люди крізь видиме прозрівали духовне й самі дивувалися на чудеса своєї мудрості. От саме це я називаю Дією.

— І я повинен прочитати Смарагдову Скрижаль?

— Коли б ти був зараз у лабораторії алхіміка, то міг би опанувати найкращий спосіб її прочитання. Але ти в пустелі — отже, поринь у пустелю. Вона, як і все суще на Землі, допоможе тобі зрозуміти світ. Немає потреби розуміти всю пустелю:

одної піщинки досить, щоб побачити всі чудеса
Творіння.

— Як же мені поринути в пустелю?

— Слухай своє серце. Йому дано сприймати
все, що тільки є на світі, бо воно рідне Душі Світу
й колись повернеться до неї.

Ще дві доби вони їхали без єдиного слова. Алхімік увесь час був насторожі: вони наближалися до тих місць, де йшли найзапекліші бої. А юнак усе намагався почути голос серця.

Та серце показувало свої норози: раніше воно невпинно поривалося кудись, а тепер йому конче хотілося назад. Іноді воно годинами розповідало йому історії, сповнені світлої печалі, а часом так бурхливо раділо сходу сонця, що Сантьяго плакав потайки. Воно аж стугоніло, розмовляючи з ним про скарби, й завмирало, коли очі юнака оглядали безкраю пустелю.

— А чому ми повинні слухати своє серце? — запитав Сантьяго, коли вони спинились на відпочинок.

— Де серце, там і скарби.

— У мене серце якесь шалене, — сказав Сантьяго. — Мріє, хвилюється, поривається до жінки з пустелі. Весь час чогось просить, а тількино я згадаю про Фатіму, не дає заснути цілу ніч.

— От і добре. Значить, воно живе. Прислухайся до нього й далі.

Протягом наступних трьох днів їм зустрічались воїни, інших вони бачили на обрії.

Серце Сантьяго заговорило про страх. Почало розповідати йому історії людей, які подалися шукати скарби, але так їх і не знайшли. Іноді воно лякало хлопця думкою, що йому теж не судилося знайти скарб, а можливо навіть, що в пустелі він і помре. Часом шепотіло, що від добра добра не шукають: у нього вже є кохана, є ще й торбина золотих монет.

— Серце зраджує мене, — сказав він Алхімікові, коли вони зупинилися, щоб дати коням перепочити. — Не хоче, щоб я йшов далі.

— Це добре, — повторив той. — Це означає, що воно не змертвіло. Цілком природно, що йому страшно віддати все, що вже досягнуто, в обмін на саму лише мрію.

— То навіщо ж слухатись його?

— Ти все одно не примусиш його замовкнути. Навіть коли зробиш вигляд, що не чуєш, воно залишатиметься в твоїх грудях і повторюватиме те, що думає про життя й про світ.

— І буде зраджувати мене?

— Зрада — це удар, якого не чекаєш. Якщо знаєш своє серце, йому не вдасться зрадити тебе. Бо ти знатимеш усі його мрії й бажання, а значить, зумієш із ними впоратися. А втекти від свого серця ще ніхто не зумів. Ото краще слухай його. Тоді не буде несподіваного удару.

Їхня подорож пустелею продовжувалась. Сантьяго слухав голос серця і через деякий час уже напам'ять знав усі його примхи й підступи — і приймав його таким, яке воно було. Юнак перестав боятися, його вже не тягнуло назад — бо повертатись таки пізно, та й серце ніби заспокоїлось.

«А коли я часом скаржуся, то я ж людське серце, і мені це властиво. Всі ми боїмося здійснити наші найзаповітніші мрії: нам здається, що ми або недостойні, або не зуміємо їх втілити. Ми, людські серця, завмираємо від страху, коли чуємо про закоханих, що розлучаються назавжди, про хвилини, які могли стати щасливими, але не стали, про скарги, що могли бути знайдені, але так і залишились похованими в пісках навіки. Бо коли таке трапляється, ми страждаємо».

— Моє серце боїться страждання, — сказав юнак Алхіміку якось уночі, дивлячись у темне безмісячне небо.

— А ти йому скажи, що страх страждання гірший, ніж саме страждання. І що жодне серце не страждає, коли вирушає шукати свою мрію, тому що кожна мить тих пошуків — це зустріч із Богом і з Вічністю.

«Кожна мить — це зустріч, — сказав Сантьяго своєму серцю. — Поки я шукав свій скарб, усі дні були осяяні чарівним світлом, бо я знав, що кожна година наближує мене до здійснення мрії.

Поки я шукав свій скорб, чого тільки не зустрічав на шляху! Мені такі пригоди ніколи навіть не при-
снились би, коли б я не зважився на те, про що
пастухам і думати годі».

Після цього серце Сантьяго заспокоїлось на
цілий вечір. Ніч він теж проспав спокійно, а коли
прокинувся, серце почало розповідати йому про
Душу Світу. Сказало, що щаслива людина — це
та людина, котра носить у собі Бога. І що щастя
можна знайти у звичайній піщині, про яку казав
Алхімік. Бо для того щоб створити цю піщину,
Всесвіту знадобилося багато мільярдів років.

«Кожного, хто живе на Землі, чекає його
скорб, — говорило серце, — але ми, серця, звикли
більше мовчати, бо люди не хочуть здобувати свої
скорби. Хіба що дітям ми про це розказуємо, а
потім дивимося, як життя посилає кожного назу-
стріч його Судьбі. На жаль, мало хто йде призна-
ченим йому Шляхом. Усім іншим світ здається
небезпечним і тому справді стає небезпечним. І тоді
ми, серця, притихаємо. Ми не замовкаємо ніколи,
але стараємося, щоб наших слів не було чути: ми
не хочемо, щоб люди страждали від того, що не
послухалися голосу серця».

— Чому ж серце не підказує людині, щоб вона
йшла до своєї мрії? — питав Сантьяго.

«Тому що тоді їй довелось би страждати, а
серце страждань не любить».

З того дня юнак навчився розуміти своє серце. І попросив, щоб віднині, як тільки він зробить крок убік від своєї мрії, серце стискалося й боліло, подаючи сигнал тривоги. І заприсягнувся повертатись на свій Шлях щоразу, як тільки почує той сигнал.

Вночі він усе розповів Алхімікові. І той зрозумів, що серце Сантьяго звернулося до Душі світу.

— А що тепер мені робити?

— Продовжуй свій шлях до пірамід. І не проминай знаки. Твоє серце вже здатне показати тобі, де скарби.

— Ось чого мені не вистачало досі!

— Ні. Тобі не вистачало іншого, — відказав Алхімік і пояснив: — Перш ніж мрія здійсниться, Душа Світу перевіряє, чи всі її уроки засвоєні. А робить вона це для того, щоб разом із мрією ми отримали всі знання, відкриті нам на шляху. І ось тут у більшості людей не вистачає мужності. Мовою пустелі це називається так: «вмерти від спраги, коли залишився крок до оази». Початок пошуку — це завжди Сприятливий Початок. А закінчується він оцим випробуванням.

Сантьяго згадав старовинну приказку, яку чув колись на батьківщині: «Найтемніший час — перед світанком».

Наступного дня вперше з'явилися ознаки справжньої небезпеки. До них наблизилися троє воїнів і запитали, що мандрівники тут роблять.

— Полюємо з соколом, — відповів Алхімік.

— Ми мусимо переконатися, що при вас немає зброї, — сказав один із трьох.

Алхімік неспішно зііз з коня; Сантьяго зробив те саме.

— Навіщо ти везеш із собою стільки грошей? — запитав воїн, обшукуючи сумку юнака.

— Гроші мені потрібні для того, щоб дістатися до пірамід.

Араб, який обшукував Алхіміка, знайшов у нього кришталеву пляшечку з якоюсь рідиною і жовтувате скляне яйце, трохи більше за куряче.

— Що це таке? — спитав араб.

— Філософський Камінь та Еліксир Безсмертя — Велике Творіння алхіміків. Хто вип'є Еліксир, не знатиме хвороб. Крихитний уламок Каменя перетворює будь-який метал на золото.

Вершники зайшлися реготом, Алхімік сміявся разом із ними. Вони сприйняли відповідь як дуже дотепну і без жодних перешкод дозволили мандрівникам їхати далі.

— Ти збожеволів! — сказав Сантьяго, коли вони від'їхали досить далеко. — Навіщо ти це зробив?

— Навіщо? Щоб показати тобі простий закон, який діє в світі, — відповів Алхімік. — Ми ніколи не розуміємо, які скарби лежать перед нами. Знаєш чому? Тому що люди взагалі не вірять у скарби.

Вони їхали далі. Серце Сантьяго говорило дедалі менше — йому було вже байдуже до минулого й до майбутнього, досить того що воно оглядало пустелю та разом із юнаком пило з джерела Душі Світу. Вони стали справжніми друзями, нездатними зрадити одне одного.

Коли ж серце й промовляло, то лише для того, щоб вдихнути впевненість і нові сили в юнака, на якого іноді гнітюче діяла мовчанка пустелі. Серце вперше розповідало йому про його незвичайні чесноти — про відвагу, з якою він зважився покинути своїх овець, та про ентузіазм, з яким працював у крамниці.

Розповіло воно й про те, чого Сантьяго ніколи раніше не помічав, — про небезпеки, які безліч разів чатували на нього. Серце нагадало, як десь зникла рушниця, яку він колись тихо поцупив у батька, — він легко міг поранити а то й убити себе. Розповіло, як одного разу в полі юнакові стало погано, почалася блювота, а потім він упав і заснув. Саме в цей час двоє волоцюг підстерігали його,

щоб убити, а овець забрати. Тільки тому, що Сантьяго так і не з'явився, вони вирішили, що він погнав отару іншою дорогою, та й пішли.

— Серце завжди допомагає людині? — спитав юнак.

— Не кожній. Тільки тій, котра йде за покликом Своєї Судьби. А ще дітям, п'яним і старим.

— Це означає, що їм не загрожує небезпека?

— Це всього лиш означає, що їхні серця напружують усі свої сили.

Одного разу вони проїжджали тими місцями, де стояли табором воїни одного з ворогуючих племен. Повсюди видно було озброєних людей у білих ошатних бурнусах. Вони курили наргіле й вели бесіди про битви. На Сантьяго й Алхіміка ніхто з них не звернув жодної уваги.

— Ми в безпеці, — сказав юнак, коли вони проминули бівуак.

— Довіряй своєму серцю, але ніколи не забувай, що ти в пустелі! Коли люди воюють одні з одними, до Душі Світу долинає шум битви. Нікому не уникнути наслідків того, що діється під сонцем, — в голосі Алхіміка вгадувався гнів.

«Все — єдине ціле», — думав Сантьяго.

І в цю мить, ніби на доказ слів старого Алхіміка, вдалині з'явилися двоє вершників, які хутко наздоганяли мандрівників.

— Далі вам їхати не можна, — сказав один із воїнів, коли під'їхав ближче. — Тут ідуть військові дії.

— Нам недалеко, — відповів Алхімік, пильно дивлячись в очі старшому.

Воїни на хвилину завмерли, а потім спокійно пропустили мандрівників. Сантьяго не міг отямитися від здивування.

— Ти приборкав їх поглядом!

— Погляд показує силу душі, — відповів Алхімік.

«Це справді так», — подумав хлопець, пригадуючи, як вони проїжджали мимо бівуака і один із воїнів довго дивився їм услід. Він стояв так далеко, що навіть обличчя його не можна було розгледіти, а все ж Сантьяго відчував на собі його погляд.

І ось, коли почався підйом на гору, яка заступала весь обрій, Алхімік сказав, що до пірамід залишилось два дні дороги.

— Якщо нам так скоро розлучатися, то хоч навчи мене алхімії.

— Тобі вже немає чого вчитись. Ти знаєш, що ця наука веде до того, щоб проникнути в Душу Світу й знайти там призначений тобі скарб.

— Я не про те. Я хочу знати, як перетворювати свинець у золото.

Алхімік не порушив мовчанки пустелі й відповів лише тоді, коли вони зупинились на відпочинок.

— Все, що існує у Всесвіті, розвивається, перетікає одне в інше, — сказав він. — І, на думку мудреців, золото — це такий метал, еволюція якого зайшла далі, ніж у інших металів. Не питай мене, чому так, — я не знаю. Знаю тільки, що так повелось у світі. Але люди неправильно витлумачили слова мудреців. І золото, замість того щоб бути символом розвитку, стало знаком розбрату.

— Світ навколо нас розмовляє багатьма мовами, — сказав юнак. — Досі тихий гук верблюда був для мене просто тихим гуком. Потім він зробився сигналом небезпеки. І нарешті — знову став просто гуком... — Сантьяго замовк, зміркувавши, що Алхіміку все це й без нього давно відомо.

— Мені доводилося знати справжніх алхіміків, — продовжував той. — Вони зачинялись у своїх лабораторіях і намагались розвиватись подібно до золота; так було відкрито Філософський Камінь. Бо вони зрозуміли, що коли розвивається щось одне, то змінюється й усе навколо. Інші знайшли Камінь випадково. Вони мали Дар, їхні душі були чутливіші, ніж у інших людей. Але такі випадки можна не враховувати, вони надто рідкісні. А треті шукали тільки золото. Їм так і не вдалося відкрити таємницю. Вони забули, що у свинцю, міді, заліза теж є свій Шлях. А той, хто втручається в чужу Судьбу, ніколи не сповнить Свою.

Ці слова Алхіміка прозвучали як прокляття. Раптом він нахилився й підняв із піску мушлю.

— Колись тут було море, — сказав він.

— Я теж про це здогадався, — відповів юнак.

Алхімік дав йому прикласти мушлю до вуха. Сантьяго не раз робив так у дитинстві, і тепер він знову почув шум моря.

— Море залишається в цій мушлі, бо воно йде за покликом своєї Судьби. Воно не залишить мушлю, доки в пустелі знову не заплещуть хвилі.

Вони посідали на коней і рушили далі, в бік єгипетських пірамід.

Сонце почало хилитися до заходу, коли серце подало Сантьяго сигнал тривоги. В цю хвилину вони знаходилися серед величезних піщаних барханів. Сантьяго поглянув на Алхіміка, але той ніби нічого не помічав. Хвилин за п'ять юнак побачив попереду чітко окреслені постаті двох вершників. Перш ніж він устиг вимовити слово, їх стало десять, а далі — сто, і нарешті всі бархани вкрилися незліченним військом.

На всіх вершниках був голубий одяг, їхні тюрбани перехоплені чорними стрічками, а обличчя до самих очей запнуті голубою тканиною.

Навіть здалеку було видно, що в тих очах світилася сила душі і що вони провіщали мандрівникам смерть.

Сантьяго з Алхіміком примусили йти до табору, а там завели до шатра, подібного якому юнак ще в житті своєму не бачив, і поставили перед вождем.

— Це вивідачі, — доповів один із конвоїрів.

— Ні. Ми просто їдемо своїм шляхом.

— Три дні тому вас бачили в таборі наших ворогів. Ви розмовляли там з воїнами.

— Я знаю шляхи пустелі і вмію читати по зорях, — відповів на це Алхімік. — А про чисельність ваших ворогів та про те, куди вони прямують, мені невідомо. Я лиш проводив мого друга до вашого табору.

— Хто він такий? — спитав вождь.

— Алхімік, — відповів Алхімік. — Він знає всі сили природи й бажає показати тобі свої надзвичайні здібності.

Сантьяго слухав усю цю розмову з острахом.

— А що робить чужоземець у нашому краю? — запитав інший воєначальник.

— Він привіз гроші для вашого племені, — відповів Алхімік і, перш ніж юнак устиг вимовити слово, простягнув його гаманця вождю.

Той узяв золото мовчки — на нього можна було купити багато зброї.

— А що таке «алхімік»? — запитав хтось із воєначальників.

— Це людина, яка знає природу й світ. Варто їй захотіти — і вона знищить увесь ваш табір самою лише силою вітру.

Араби засміялись. Вони звикли до сили війни й не вірили, що вітер може бути смертельним. А все ж серця їхні стислись від страху. Всі вони були людьми пустелі й боялися чаклунів.

— Я хочу побачити, як це йому вдасться, — сказав головний.

— Дайте нам три дні. І мій супутник, щоб показати вам свою силу, обернеться на вітер. Якщо це йому не вдасться, ми смиренно віддамо вам свої життя.

— Не можна віддати те, що й так уже належить мені, — відповів воєначальник погордливо.

Але погодився чекати три дні.

Сантьяго заціпенів і заціпенів від жаху. Алхіміку довелося під руку вивести його з шатра.

— Не показуй їм, що боїшся. Це відважні люди, і вони зневажають боягузів.

Але дар слова не зразу повернувся до Сантьяго. Вони йшли через табір вільно — араби лише забрали в них коней. І знову світ показав, який він

багатомовний: пустеля, досі безмежна й вільна, перетворилася на тюрму, з якої нікуди тікати.

— Ти віддав їм усі мої гроші! — сказав на-
решті юнак. — Все, що я заробив за своє життя!

— Навіщо вони тобі, коли приходитьсь вмер-
ти? Твої гроші вже подарували тобі три дні. Вза-
галі ж гроші не можуть стримати смерть ні на одну
хвилину.

Але Сантьяго був занадто переляканий, щоб
прислухатися до розумних слів. Він не знав, як
обернутися на вітер. Він не алхімік.

Тим часом Алхімік попросив воїна принести
чаю й вилив кілька краплин на зап'ястя юнака,
проговоривши при цьому якісь незрозумілі слова.
І той зразу відчув, як тривога покидає тіло.

— Не давайся відчаю, — незвично ласкаво
промовив Алхімік. — Просто ти ще не встиг по-
говорити з своїм серцем.

— Але ж я не вмію перекидатися вітром!

— Той, хто йде за покликом Своєї Судьби,
знає й уміє все. Тільки одне не дає мрії збутися —
страх невдачі.

— Та я не боюсь невдачі. От тільки не знаю,
як зробитися вітром.

— Доведеться навчитись. Від цього залежить
твоє життя.

— А коли не зумію?

— Тоді ти вмиреш. Але вмерти, йдучи за покликом Своїї Судьби, набагато краще, ніж прийняти смерть, як тисячі людей, що навіть не підозрюють про існування Шляху. Та ти не турбуйся. Зазвичай смерть загострює і чуття, й життєві сили.

Минув перший день. У пустелі відбулася велика битва, до табору привезли поранених. «Смерть нічого не змінює», — подумав Сантьяго. Справді, на місце загиблих та поранених ставали інші, життя продовжувалось.

— Ти міг би померти пізніше, друже мій, — казав один із воїнів, звертаючись до свого вбитого товариша. — Не тепер, а після війни. Але хоч так, хоч інакше — від смерті не втечеш.

Надвечір юнак пішов шукати Алхіміка.

— Я не вмію перекидатися вітром, — сказав він.

— Пригадай, що я казав тобі: світ — це тільки видима частина Бога. Алхімія ж переводить духовну досконалість у матерію.

— А що ти робиш? — запитав Сантьяго.

— Годую свого сокола.

— Навіщо? Я не зумію обернутись на вітер, і нас уб'ють.

— Не нас, а тебе, — відказав Алхімік. — Я вмію обернутись на вітер.

На другий день юнак заліз на вершину скелі, що стояла поруч із табором. Вартові пропустили його без перешкод: вони вже чули, це чаклун, який уміє перетворюватись на вітер, і вважали за краще триматися від нього подалі. Крім того, пустеля вдержить краще, ніж будь-яка темниця.

І цілий день до заходу сонця Сантьяго вдивлявся в пустелю. Прислухався до свого серця. А пустеля прислухалася до його страху.

Вони розмовляли єдиною мовою.

Коли настав третій день, вождь зібрав усіх своїх воєначальників.

— А тепер побачимо, як цей хлопець переки-
неться вітром, — сказав він.

— Побачимо, — сказав Алхімік.

Сантьяго підвів їх до того місця, де вчора про-
був цілий день. Потім попросив усіх сісти.

— Ми не спішимо, — відповів вождь. — Ми
люди пустелі.

Сантьяго дивився на обрій. Попереду бовваніли
гори, повзли піщані бархани, стирчали скелі, сте-
лилися по піску рослини — вони примудрялися
жити там, де це немислимо. Перед юнаком лежала
пустеля. Він ішов нею протягом стількох місяців,
але побачив лиш мізерну її частину. І зустрів на цім
шляху Англійця, каравани, війну між племенами,
оазу, де росло п'ятдесят тисяч пальм і було вико-
пано триста колодязів; і зустрів Фатіму.

— То що, — питала його пустеля, — чого тобі
ще треба? Хіба вчора ми не надивились одне на
одного досхочу?

— Десь там, серед твоїх пісків, живе та, котру
я люблю, — відповів Сантьяго. — Коли я див-
люсь на тебе, я бачу й її. Я хочу повернутися до

неї, а для цього необхідна твоя допомога. Я мушу стати вітром.

— А що воно таке — «люблю»? — спитала пустеля.

— Любов — це коли над твоїми пісками летить сокіл. Для нього ти як зелений луг. Він ніколи не повернеться без здобичі. Він знає твої скелі й бархани, твої гори. А ти щедро до нього.

— Дзьоб сокола терзає мене, — відповіла пустеля. — Я роками вирощую те, що стане йому здобиччю, напуваю своєю нужденною водою, показую, де можна вгамувати голод. А потім з небес падає сокіл і якраз тоді, коли я збираюсь радіти, що в моїх пісках не припиняється життя, він забирає те, що я виплекала.

— Але ж ти саме для нього все й творила. Для того, щоб годувати його. А сокіл годує людину. А людина колись нагодує твої піски, і там знову виникне життя, і з'явиться здобич для сокола. Так влаштований світ.

— Це й є любов?

— Це й є любов. Це вона перетворює здобич на сокола, сокола — на людину, а людину — на пустелю. Це вона перетворює свинець на золото, а золото знову ховає в землю.

— Я не розумію змісту твоїх слів, — сказала пустеля.

— Тоді зрозумій одне: десь серед твоїх пісків на мене чекає жінка. І тому я повинен перетворитися в вітер.

Пустеля якийсь час мовчала.

— Я дам тобі піски, щоб вітер міг здійснити їх у вихор. Але цього замало. Я сама нічого не зможу. Проси допомоги у вітру.

Подув слабкий вітерець. Воєначальники здалеку спостерігали, як юнак розмовляє з кимсь невідомою їм мовою.

Алхімік посміхався.

Вітер наблизився до Сантьяго, торкнувся його обличчя. Він чув розмову юнака з пустелею, тому що вітри взагалі знають усе. Вони літають по всьому світу, і немає в них ні місця, де вони народились, ні місця, де помруть.

— Допоможи мені, — сказав Сантьяго. — Одного разу я почув у тобі голос моєї коханої.

— Хто тебе навчив розмовляти мовами пустелі й вітру?

— Моє серце.

У вітру багато імен. Тут його називають «сірокко», і араби вважають, що прилітає він із того краю, де багато води й живуть чорношкірі люди. На батьківщині Сантьяго його називають «левантинцем», бо думають, ніби він приносить пісок пустель і войовничі крики маврів. Можливо, в да-

леких країнах, де немає пасовиськ для овець, люди певні, що цей вітер народжується в Андалусії. Але насправді вітер ніде не народжується й ніде не вмирає, а тому він ще могутніший, ніж пустеля. Люди здатні зробити так, щоб у пустелі щось росло, можуть навіть розводити там овець, але підкорити собі вітер їм зась.

— Ти не можеш зробитися вітром, — сказав вітер. — У нас із тобою різна сутність.

— Неправда, — відказав Сантьяго. — Поки я разом із тобою блукав по світу, мені відкрилися таємниці алхімії. В мені тепер заховані вітри, пустелі, океани, зірки — все, що створив Всесвіт. Нас із тобою створила одна й та сама рука, і душа в нас єдина. Я хочу бути таким, як ти, хочу вміти проникати в будь-яку щілину, перелітати над морями, здувати гори піску, що закривають мій скарб, доносити голос моєї коханої.

— Я якось підслухав твою розмову з Алхіміком, — сказав вітер. — Він казав, що у кожного свій Шлях. Людині не дано перетворитися на вітер.

— Навчи, як зробитися тобою бодай на кілька хвилинок. От тоді й обговоримо безмежні можливості людини й вітру.

Цікавість розбирала вітер. Він такого ще не зустрічав. Йому хотілося побалакати про це довше, але він і справді навіть не уявляв собі, як перетво-

рити людину на вітер. А вмів він багато чого! Вмів створювати пустелі, топити кораблі, валити вікові дерева й цілі ліси, літати над містами, в яких гриміла музика й чулися незрозумілі звуки. Він-бо вважав, що здолав і осягнув усе на світі, і ось знаходиться молодик, котрий стверджує, що він, вітер, здатен ще й не на таке.

— Цьому є назва любов, — сказав Сантьяго, примічаючи, що вітер уже готовий задовольнити його прохання. — Коли любиш, то здатен зробитися ким завгодно. Коли любиш, зовсім не обов'язково розуміти, що відбувається, тому що все відбувається всередині нас, отже людина цілком здатна перетворитись на вітер. Звичайно, якщо вітер їй допоможе.

Вітер був гордий, а тому слова Сантьяго зачепили його за живе. Він заходився дути сильніше, піднімаючи в повітря піски пустелі. Але врешті мусив визнати, що хоч і пройшов увесь світ, та перетворювати людину на вітер не вміє. І любові теж не знає.

— Мені не раз доводилося бачити, як люди говорять про любов, а дивляться при цьому в небо, — сказав вітер, уже добре розлютований тим, що довелося визнати свою неспроможність. — Може, й тобі слід звернутися до неба, як ти гадаєш?

— Цікава думка, — погодився Сантьяго. — Тільки ж ти мені допоможи: здійми-но таку пилюку, щоб я міг подивитися на Сонце й не осліпнути.

Вітер подув ще сильніше, все небо заволокло піщаним пилом, і Сонце перетворилося на жовтуватий диск.

Ті, хто спостерігав за ними з табору, вже майже нічого не бачили. Люди пустелі знали норови цього вітру; вони називали його самум. Для них він був страшніший, ніж шторм на морі, — хоч насправді в морі вони зроду не бували. Заіржали коні, закрипів пісок на зброї.

Один із воєначальників обернувся до вождя:

— Чи не досить?

Вони вже не бачили Сантьяго. Їхні обличчя до самих очей були запнуті хустками, а в тих очах застиг переляк.

— Пора припинити це, — сказав інший воєначальник.

— Нехай Аллах явить усю свою могутність, — відказав вождь. — Я хочу побачити, як людина перекинеться на вітер.

Але імена тих, хто проявив страх, він запам'ятав. І вирішив, що коли вітер вгамується, він їх обох вижене, бо людям пустелі страх не властивий.

— Вітер сказав мені, що ти знаєш любов, — звернувся Сантьяго до Сонця. — А коли так, то

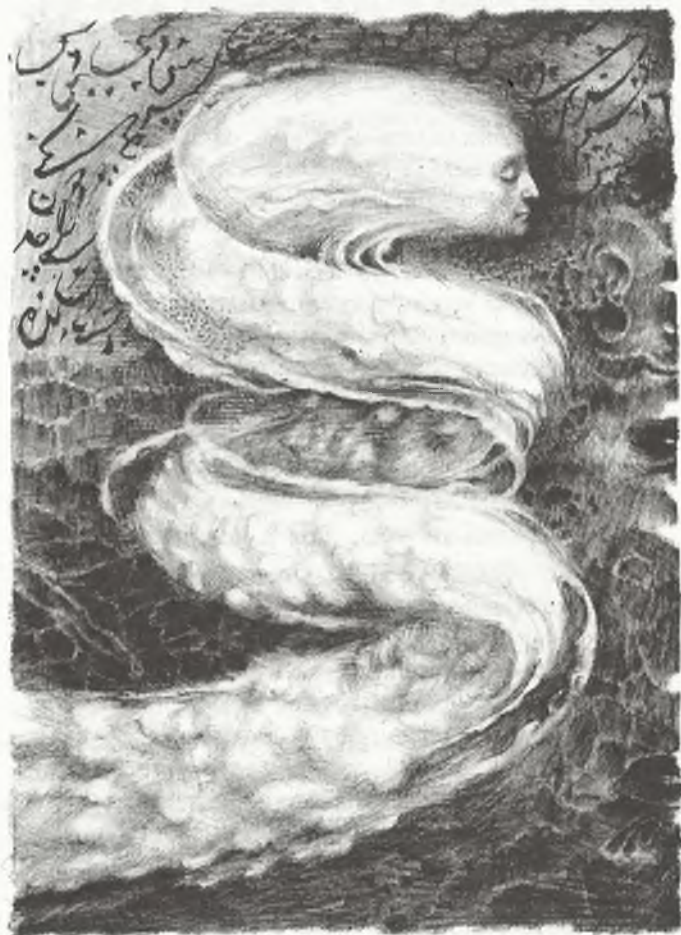
треба тобі знати й Душу Світу — бо вона створена з любові.

— Звідси мені видно Душу Світу, — відповіло Сонце. — Вона розмовляє зі мною, і разом ми примушуємо трави рости, а овець — переходити з місця на місце в пошуках тіні. Звідси — а це дуже далеко від вашого світу — я навчилося любити. Я знаю, що варто мені хоч трохи наблизитись до Землі, і все живе на ній загине, а Душа Світу перестане існувати. Тому ми здалеку дивимось одне на одного і здалеку любимо. Я даю Землі життя й тепло, а вона мені — сенс мого існування.

— Ти знаєш любов, — повторив Сантьяго.

— І знаю Душу Світу, тому що в нескінченному мандруванні Всесвітом ми з нею багато про що розмовляємо. Вона розповіла мені, чому їй так важко. Досі лише камені й рослини розуміли, що все на світі єдине. І тому немає потреби, щоб залізо було міддю, а мідь була така сама, як золото. У всякої речі є своє особливе призначення в цьому єдиному світі, і все зливалось би в єдиній Симфонії Світу, коли б Рука, яка все це написала, зупинилась на п'ятий день Творіння. Але був шостий день.

— Ти мудре, — відповів юнак, — тому що бачиш усе здалеку. Але ти не знаєш, що таке любов. Коли б не шостий день Творіння, то не було б і людини. І мідь так і залишилась би міддю, а свинець — свинцем. Так, у кожного є Свій

Шлях, але колись він буде пройдений. І тоді приходить час перетворитися в інше, почати новий Шлях. І так доти, доки Душа Світу справді не стане чимось єдиним.

Сонце замислилось і почало сяяти яскравіше. Вітер, що мав велике задоволення від цієї розмови, подув ще дужче, рятуючи Сантьяго від сліпучого проміння.

— Для того й існує алхімія, — продовжував юнак, — щоб кожен шукав і знаходив свій скарб і щоб після цього хотів бути кращим, ніж раніше. Свинець буде виконувати своє призначення, допоки потрібен світові, а потім мусить перетворитися на золото. Так кажуть алхіміки. І вони доводять, що, коли ми прагнемо стати кращими, ніж були, все навколо нас теж стає кращим.

— А звідки ти взяв, ніби я не знаю, що таке любов? — спитало Сонце.

— Коли вже любиш, то неможливо ні стояти на місці, як пустеля, ні гасати по всьому світу, як вітер, ні дивитися на все здалеку, як ти. Любов — це така сила, що преображає й поліпшує Душу Світу. Коли я вперше проник до Душі Світу, вона видалася мені верхом досконалості. Але потім я побачив, що вона є відображенням усіх нас, що й у ній киплять свої пристрасті, йдуть свої війни. Це ми живимо її, і Земля, на якій ми живемо, стане кращою або потворнішою залежно від того, кращими чи потворнішими станемо ми. Ось тут і втру-

чається сила любові, бо коли любиш, то прагнеш стати кращим.

— То чого ж ти хочеш від мене?

— Допоможи мені перекинутись вітром.

— Природа знає, що на світі немає нічого мудрішого за мене, — відповіло Сонце, — але й я не знаю, як тобі перекинутися вітром.

— До кого ж мені тепер звертатись?

Сонце на хвилюку замислилось. Вітер он як уважно прислухається до розмови, він миттю рознесе по всьому світу, що мудрість світила не така вже й безмежна. І, мабуть, справді нерозумно уникати цього юнака, що вільно володіє Загальною Мовою.

— Спитай про це Руку, Яка Написала Все, — сказало Сонце.

Вітер аж заревів від радості й подув з такою небувалою силою, що тут-таки зірвав кілька шатер; перелякані коні позривалися з прив'язі, люди на скелі чіплялись одне за одного, щоб не злетіти.

Сантьяго звернув своє серце до Руки, Яка Написала Все, і відразу відчув, як у Всесвіті настала тиша. Він не насмілювався порушити її.

І сила Любові хлинула з його серця. Юнак почав молитись. Він ні про що не просив у своїй молитві. Він узагалі не мовив ні слова, не дякував за те, що вівці знайшли пасовисько, не просив

посилати в крамницю покупців кришталю, не благав, щоб жінка, яку він зустрів у пустелі, дочекалась його. У тій всесвітній тиші він збагнув, що й пустеля, і Сонце, і вітер теж шукають знаки, виведені цією Рукою, теж прагнуть іти за покликом своєї Судьби й прочитати те, що написане на одній грані смарагда. Юнак зрозумів, що ті знаки розсіяні по всій Землі й по всьому космосу і на перший погляд у них немає якогось особливого смислу чи причини. Ні пустеля, ні вітер, ні Сонце, ні самі люди не знають, чому вони створені. Тільки у Руки, Яка Створила Все, були на те причини, і тільки Вона здатна творити чудеса — перетворювати океани на пустелі, а людину — на вітер. Лише Вона єдина розуміє, що певний замисел визначає рух Всесвіту туди, де шість днів Творіння становляться Великим Творінням.

І юнак поринув у Душу Світу й побачив, що вона — лиш частка Душі Бога, а Душа Бога — то його власна душа. І він спроможний творити чудеса.

Самум того дня шаленів як ніколи. І від покоління до покоління передаватиметься легенда про юнака, що кинув виклик наймогутнішому воєначальникові, перекинувся вітром і ледве не знищив цілий табір.

Коли ж вітер стих, усі подивилися туди, де стояв юнак, але його там уже не було. Він опинився в іншому кінці табору, поруч із вартовим, якого наполовину занесло піском.

Магічна Сила налякала всіх. Лише двоє людей усміхались: Алхімік пишався своїм учнем, а вождь племені зрозумів, що цей учень досягнув могутності Усевишнього.

Наступного дня вождь відпустив Сантьяго й Алхіміка ще й дав їм провідником одного з своїх воїнів.

Вони їхали цілий день, а коли смеркло, Алхімік відправив воїна назад, а сам зліз із коня.

— Далі поїдеш один, — сказав він Сантьяго. — До пірамід три години.

— Спасибі тобі, — сказав юнак. — Ти навчив мене Загальної Мови.

— Я лише нагадав тобі те, що ти знав і без мене.

Вони підійшли до коптського монастиря; Алхімік постукав у ворота. До нього вийшов чернець у темному одязі, і вони про щось коротко переговорили коптською мовою. Після цього Алхімік покликав Сантьяго.

— Ходімо разом, я сказав, що ти мені допоможеш.

На чернечій кухні Алхімік розвів вогонь у печі. Чернець приніс шматок свинцю, і Алхімік поклав свинець у залізну посудину, яку поставив на плиту. Коли свинець розплавився, він дістав із кишені жовте скляне яйце, відколупнув від нього крихтний, як мачина, уламок, заліпив його у віск і кинув у розплавлений свинець.

Рідина в посудині почервоніла, як кров. Алхімік зняв посудину з вогню й поставив холонути, а сам тим часом розмовляв із ченцем про війну в пустелі.

— Боюсь, що це надовго, — сказав Алхімік.

Ченцеві було прикро: через війну кілька караванів давно стояли в Гізі. Але що поробиш, на все воля Божа, додав він смиренно.

— То правда, — погодився Алхімік.

Коли посудина нарешті вихолола, Сантьяго й чернець захоплено переглянулись: свинець, що набув круглої форми посудини, перетворився на золото.

— Невже я колись навчуся цього? — запитав юнак.

— Це був мій Шлях. Мій, а не твій. Я лише хотів показати тобі, що це можливо.

Вони повернулися до воріт обителі, й там Алхімік розділив золотий диск на чотири частини.

— Це тобі, — сказав він, передаючи одну з них ченцеві. — За те, що завжди був привітним до паломників.

— Це надто багато за мою привітність, — почав заперечувати чернець.

— Ніколи більше не кажи так. Життя може випадково почути й наступного разу дати менше, — відповів Алхімік і повернувся до Сантьяго. — А це тобі замість тих грошей, що дісталися вождю.

Юнак хотів було сказати, що це золото варте набагато більших грошей, але змовчав.

— Це мені, — продовжував ділити Алхімік. — Я повинен повернутися додому, а в пустелі йде війна.

Четвертий шматок він простягнув ченцеві:

— Це теж для Сантьяго. Може знадобитися.

— Але ж я йду за скарбами! — вигукнув юнак. — І вони вже зовсім близько!

— І я певен, що ти їх знайдеш, — сказав Алхімік.

— То навіщо ж мені золото?

— Ти вже двічі втрачав усе, що мав. Першого разу тебе обдурих шахрай, другого — обібрав вождь. Я старий забобонний араб і вірю в силу нашої давньої прикмети, а вона така: *що було раз, може й не повториться. Але що було двічі, неодмінно трапиться втретє.*

Вони сіли на коней.

— Я хочу розповісти тобі одну історію про сні, — сказав Алхімік. — Під'їдь до мене.

Сантьяго слухняно наблизився.

— Так ось, жив колись у Римі, в часи імператора Тиберія, один добрий чоловік, і було в нього двоє синів. Один став воїном і поїхав служити на найвіддаленішу окраїну імперії. А другий писав вірші, якими захоплювався весь Рим.

Якось старому приснився сон, нібито до нього прибув небесний вісник і передрік, що слова одного

з його синів стануть відомими в усьому світі і люди повторюватимуть їх ще багато століть. Старий заплакав від щастя: доля щедро й милостива, бо дарувала йому найвищу радість, якої тільки може зазнати батько.

Невдовзі старий загинув — намагався врятувати дитину з-під важкого воза, та сам потрапив під колеса. Оскільки життя він прожив праведне, то попав відразу на небеса, де зустрів того вісника, що з'являвся йому уві сні.

— Ти був гарною й доброю людиною, — сказав той йому. — Життя твоє було сповнене любові, а смерть — достоїнства. Я можу виконати будь-яке твоє прохання.

— І життя було добрим до мене, — відповів старий. — Коли ти з'явився мені вві сні, я відчув, що всі мої зусилля не були даремними. Вірші мого сина будуть переходити від покоління до покоління. Для себе мені не потрібно нічого, але кожний батько пишався б славою того, кого він пестував, учив і напучував. Тому мені хотілось би почути слова мого сина в далекому майбутньому.

Вісник доторкнувся до його плеча, і обидва вони миттю опинилися в далекому майбутньому — в величезному місті, серед тисяч людей, що розмовляли невідомою мовою.

Старий знову заплакав з радості.

— Я знав, що вірші мого сина переживуть віки. Скажи ж мені, які саме рядки повторюють усі ці люди.

Вісник ласкаво посадив старого на лавку й сам сів поруч.

— Вірші, про які ти говориш, прославились на весь Рим, усі їх любили й тішились ними. Але скінчилося царювання Тиберія, і їх забули. Люди повторюють слова іншого твого сина — того, що став воїном.

Старий здивовано глянув на вісника.

— Він служив в одній із далеких провінцій, — продовжував той. — І став сотником. Він теж був добрим і справедливим. Якось захворів один із його рабів і вже був при смерті. Твій син почув, що в їхньому краю з'явився якийсь цілитель, і вирушив на його пошуки. А по дорозі дізнався, що той чоловік — Син Божий. Сотник зустрів uzдоровлених Ним людей, почув від них Його вчення і, хоч і був римським воєначальником, перейшов у Його віру. І ось одного ранку сотник представ перед Ним і розповів, що його слуга хворий. І Вчитель — так називали того чоловіка — зібрався йти за ним. Але сотник був людиною віри, і глянувши в очі Вчителю, зрозумів, що справді стоїть перед Сином Божим. От тоді твій син і сказав слова, які не забудуться в віках. Він сказав так: «Не турбуйся, о Господи, бо я недостойний, щоб зайшов Ти

під стріху мою. Та промов тільки слово — і раб мій одужає».

Алхімік торкнув коня.

— Кожна людина на світі, чим би вона не займалася, грає головну роль в історії. І найчастіше навіть не знає про це.

Юнак усміхнувся. Колись він навіть не уявляв, що питання про смисл життя можуть стати такими важливими для пастуха.

— Прощай, — сказав Алхімік.

— Прощай, — відповів юнак.

Дві з половиною години Сантьяго їхав пустелею, пильно прислухаючись, що говорить йому серце. Саме воно мало підказати йому, де захований скарб.

«Де скарб, там буде й твоє серце», — казав йому Алхімік.

Але серце говорило про інше. З гордістю воно розповідало історію пастуха, який покинув свої вівці, щоб дати збутися двічі побаченому сну. Нагадувало про Свій Шлях і про багатьох тих, хто подолав його, — хто вирушав на пошуки нових земель або красунь, хто повставав проти забобонів своїх сучасників. Воно говорило про великі відкриття, про великі переміни, про книги.

І лише коли Сантьяго почав підніматися по схилу бархана, серце прошепотіло йому:

«Будь пильним. Там, де ти заплачеш, буду я, а значить, і твої скарби».

Юнак просувався вгору повільно. На всіяному зорями небі знову сяяв повень — цілий місяць долав хлопець пустелю. Місячне сяйво так химерно освітлювало бархани, що пустеля здавалася збуреним морем; Сантьяго пригадав той день, коли, попрощавшись із Алхіміком, кинув поводи й дав своєму коню волю. Повень світив на безмовну

пустелю й на пройдений шлях — шлях тих, хто шукає скарби.

Коли за якусь хвилину він опинився на вершині, серце його раптом відчайдушно забилося. Просто перед ним, облиті місячним сяйвом і підсвічені білизною пісків, стояли піраміди.

Сантьяго впав на коліна й заплакав. Він дякував Богові за те, що той дозволив йому повірити в свою Судьбу, що дав йому зустріч з Мельхиседеком, із Торгівцем кришталем, з Англійцем, з Алхіміком і, головне, з жінкою пустелі: це вона допомогла юнакові повірити, що любов ніколи не відлучає людину від Шляху.

З височини тисячоліть дивились на юнака піраміди. Тепер він, якщо захоче, може повернутись до оази, одружитися з Фатімою й пасти собі овець. Хіба не живе в пустелі Алхімік, що знає Загальну Мову і вміє перетворювати свинець на золото? Тут немає кому показувати своє мистецтво, немає кого дивувати плодами мудрості; йдучи за покликом Своєї Судьби, Сантьяго навчився всього, що було йому потрібне, пережив усе, про що мріяв.

Але ж він шукав скарби, а вважати справу зробленою можна лиш тоді, коли мета досягнута. Юнак стояв на вершині й плакав, а коли глянув униз, побачив: там, де падають його сльози, повзе жук-скарабей. Мандруючи по пустелі, Сантьяго взнав, що в Єгипті цей жук є символом Бога.

Це ще один знак йому. І юнак заходився копати; але спершу він пригадав Торгівця кришталем і зрозумів, що той помилявся. Ніхто не здатен побудувати піраміду на своїм дворі, хоч би й цілий вік громадив каміння.

Всю ніч він розгрібав пісок на вказаному місці, але нічого не знаходив. З верхівок пірамід на нього незворушно дивились тисячоліття. Але він не здавався — копав і копав далі, змагаючись із вітром, що безперервно заносив яму піском. Сантьяго вивівся з сил, зранив руки, але все вірив своєму серцю — воно веліло шукати там, де впадуть його сльози.

Зненацька, в ту хвилину, коли він викидав із ями каміння, почулися кроки. Сантьяго оглянувся й побачив людей: їх було кілька, вони стояли спиною до місяця, й він не міг роздивитись на їхні обличчя.

— Ти що тут робиш? — спитав один.

Юнак не відповів. Його охопив страх, бо тепер йому було що втрачати.

— Ми втекли з війни, — сказав інший. — Нам треба грошей. Що ти там заховав?

— Нічого я тут не ховав, — відповів Сантьяго.

Але один із дезертирів витягнув хлопця з ями, інші обшукали його кишені й знайшли важкий злиток.

— Золото!

Тепер місяць освітлював обличчя грабіжників, і в їхніх очах Сантьяго побачив свою смерть.

— Там має бути ще! — вигукнув один із дезертирів.

Вони присилювали Сантьяго копати, і він мусив підкоритись. Але скарбів не було, і тоді грабіжники заходились його бити. Били до того часу, поки не почало світати. Одяг його перетворився на лахміття, він відчув, що наближається смерть.

Йому пригадалися слова Алхіміка: «Нащо тобі гроші, коли доводиться вмерти? Гроші ні на хвилину не можуть затримати смерть».

— Я шукаю скарб! — з останніх сил крикнув Сантьяго.

Ледве володаючи розбитими й скривавленими губами, він розповів грабіжникам, що двічі бачив уві сні скарби, заховані біля підніжжя єгипетських пірамід.

Найстарший довго мовчав, а потім звернувся до підручних:

— Відпустіть його. Нічого в нього більше немає, а цей злиток він, видно, десь украв.

Сантьяго впав. Старший хотів заглянути йому в очі, але очі юнака були звернені до пірамід.

— Ходімо звідси, — сказав старший і, вже відійшовши кілька кроків, обернувся до Сантьяго: — Я залишаю тебе живим, щоб ти зрозумів,

що не можна бути таким дурнем. На тому місці, де ти оце лежиш, два роки тому я кілька разів бачив один і той самий сон. Мені снилося, ніби я повинен поїхати в Іспанію, знайти там зруйновану церкву, де спиняються на нічліг чабани з вівцями і де на місці ризниці виріс сикомор. Під його корінням закопані скарби. Та я не такий телепень, щоб заради якогось сну йти через усю пустелю.

З тими словами розбійники подалися геть.

Сантьяго стогнучи піднявся, востаннє подивився на піраміди. Вони всміхнулися йому, і він усміхнувся їм у відповідь, відчуваючи, як наповнюється щастям його серце.

Він здобув свої скарби.

ЕПІЛОГ

Юнака звали Сантьяго. Вже майже стемніло, коли він добрався до напівзруйнованої церкви. В ризниці, як і раніше, ріс сикомор, а через діряву баню світили зірки. Він пригадав, як колись заночував тут із своєю отарою; якщо не рахувати того сну, ніч тоді минула спокійно.

Тепер він знову тут. Цього разу він без овець, зате в руках у нього лопата.

Він довго дивився на небо, потім витягнув із сумки пляшку й відпив трохи вина. Згадалося, як одної ночі в пустелі він теж дивився на зорі й пив вино з Алхіміком. Скільки доріг позаду! І яким дивним чином Бог показує йому скарби...

Коли б він був не повірив снам, то не зустрів би стару циганку, Мельхиседека, грабіжників... Дуже довгий виходить список. Але ж увесь його шлях був розмічений знаками, збитися з нього юнак не міг.

Непомітно Сантьяго заснув. А коли прокинувся, сонце вже добре підбилося. Він заходився копати під сикомором.

«Старий чаклуне, — думав він про Алхіміка, — ти ж це все знав наперед. Ти навіть другий

злиток золота залишив у ченця, щоб я зміг добратися до цієї церкви. Чернець сміявся, коли побачив мене обдертого й побитого. Невже ти не міг якось попередити мене?»

«Не міг, — почулося в шелесті вітру. — Коли б я тебе попередив, ти не побачив би пірамід. А вони ж які гарні, хіба ні?»

Це був голос Алхіміка. Юнак усміхнувся на нього й копав далі. За півгодини лопата ковзнула по чомусь твердому, а ще за годину перед Сантьяго стояла скринька, повна старовинних золотих монет. А ще там лежало дорогоцінне каміння, золоті маски, прикрашені білими й червоними перами, камінні ідоли, інкрустовані діамантами, — трофеї завоювань, про які вже давно забула країна, здобич, про яку її володар не сказав дітям.

Сантьяго вийняв із сумки Урім і Туммім. Лише одного ранку, того далекого ранку на базарі, згодились вони юнакові: життя й без них подавало надійні знаки.

Він поклав їх у скриньку — це теж частина його скарбів. Камінці будуть нагадувати йому про старого царя, якого він ніколи більше не зустрине.

«А й справді життя щедре до тих, хто йде за покликом Своєї Судьби, — подумав він і згадав, що треба піти в Тарифу й віддати десятю частину старій циганці. — Мудрі люди цигани! Це, мабуть, тому, що вони багато мандрують по світу».

Він знову відчув подих вітру. То був леванти-
нець, що прилетів із Африки, але цього разу він
приніс не запах пустелі й не попередження про
нашествя маврів. Вдихаючи його, Сантьяго сприй-
мав аромат, звук і смак повільного ніжного по-
цілунку, який надовго залишився на губах хлопця.

Сантьяго усміхався: то був перший поцілунок
Фатіми.

— Йду, йду, — сказав юнак. — Я йду до
тебе, Фатіма.

Літературно-художнє видання

Пауло КОЕЛЬО

АЛХІМІК

роман

Перекладач *В. Г. Триліс*

Коректори *О. Сивовок, М. Неволін*

Оригінал-макет *І. Пєтушков*

Художнє оформлення *В. Єрко*

Підписано до друку 22.09.2005 р.

Формат 70х100/32.

Ум. друк. арк. 9,07. Зам. 5-400.

Наклад 3 000 прим.

Видавництво «Софія»

04119, Україна, Київ-73, вул. Френзе, 160

Свідоцтво ДК №86 видане 14.06.2000 р.

Відділи оптового продажу видавництва «Софія»

в Києві: (044) 492-05-10, 492-05-15

в Москві: (095) 105-34-28, 105-35-22, 105-35-34

в Санкт-Петербурзі: (812) 235-51-14

Книга — поштою

в Росії: тел.: (095) 476-32-58, e-mail: kniga@sophia.ru

на Україні: тел.: (044) 513-51-92, 01030 Київ, а/я 41,

e-mail: postbook@sophia.kiev.ua, <http://www.sophia.kiev.ua>

Віддруковано на ВАТ "Білоцерківська книжкова фабрика",

09117, м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, 4.

Пауло Коелю

Обов'язок у людини всього один:
сповнити свою Судьбу до кінця.

Кожна людина, поки вона молода, знає свою Судьбу.
В цю пору життя зрозуміле і все в ньому можливе. Людина
не боїться мріяти й прагнути до того, що їй хотілось би робити.
Але йде час, і таємна сила починає переконувати людину,
що здійснити ту Судьбу неможливо.

Ця сила здається недоброю, але насправді вона показує людині,
як треба втілювати свою Судьбу. Вона готує
до цього дух і волю людини. На нашій планеті існує
одна велика істина: незалежно від того, хто ти є
і що тут робиш, ти досягнеш того, чого щиро бажаєш,
бо твоє бажання зароджується в душі Всесвіту.
То оце й є твоє призначення на Землі.

ISBN 966-8075-55-2

comix